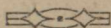

Kõigi maade töölised, ühinegem!

L. D. TROTSKI

Oktoobrirewolutsion

Peterburis 1919

Kom. p. Eesti kk. W. b. kirjastuseosakond

Töörahwa kirjandus nr 16

17. riigitrükikoda Peterburis, 7. roodus nr 26

E e s s ö n a .

Käesolew raamatuke on suuremalt osalt lühikeste peatükkidena kirjutatud, olukorral mis korralikule tööle wähe kohane. Brest-Litowskis, rahuläbirääkimiste koosolekute waheaegadel wisati selle ülewaate üksikud peatügid paberile, mille põhiülesandeks on maailmaproletariaadi ühiskondlist arwamist Wenemaa oktoobrikuurewolutsiooni mõtetega ja arenemisekäiguga tutvustada. Ajalugu kujunes nii, et ajaloo kõige rewolutsioonilisemana tuntud walitsuskorra saadikutel tuli istuda ühise diplomaatlise laua taga kõige tagurlisemate ühiskonnakihtide esitajatega walitsetest klassidest. Rahuläbirääkimiste konwerentsil ei unustanud aga meie silmapilgukski oma seisukohta, kui rewolutsioonilise klassi esitajad. Oma kõnedega pöörasime meie kõigi maade sõja läbi allasurutud tööliste poole. Meie tahtejõud toetas ennast sügawal usul selle peale, et lõpusõna sõjalõpetamises, kui ka kõigis teistes küsimustes, ütleb Eüroopa proletariaat. Kuhlmanniga ja Czerniniga kõneledes, pidasime meeles ja mõtlesime oma sõprade ja kaasmõtlejate Karl Liebknechti ja Fritz Adleri peale. Tunnid, mis tegewusest üle jäid, pühendasime käesolewale raamatukesele, teda Saksamaa, Austria-Ungria ja teiste maade töölistele määrates. Terwe Eüroopa kodanline ajakirjandus on ühelmeel wale ja laimu asjus Wenemaa proletariaadi walitsuskorra üle. Sotsiaalisamaaline ajakirjandus — ilma mehisuseta, aadeteta, ilma usuta oma asja sisse — awaldab täielikku wõimetust arusaamises ja Wene rewolutsiooni mõtete seletuses töötawatele ulkadele. Selle raamatukesega tahame meie talle appi tulla. Meie usume et Eüroopa kui ka teiste ilmajägede rewolutsioonilised töölistest meist aru saawad. Meie usume et nad peatselt sellesama töö juure asuwad, mida nüüd meie korda saadame — muudkui aga rikkalikumate elutarkuste, kõrgemate aateliste ja tehnikaliste abinõude peale toetades suudawad nad ka põhjalikumalt tööd korda saata ja meid kõigist raskustest üle aidata.

Brest-Litowskis, 12. weebr. 1918.

P. S. Meie kiirel ajalookäigul ununewad sündmused ja nende sisemine side ruttu tegelaste mälestustest. Sellepärast loen tarwilikuks raamatukest ka Wene keeles awaldada.

Moskwas, 29. mail 1918.

Wäikekodanline aritlastekiht rewolutsioonis.

Sündmused meie ajajärgul arenewad sedawõrd kiirelt, et neid raske on mälestuste waral, isegi kõige lihtsamas kronoloogialises järjekorras üles tähendada. Andmeteks ei ole käepärast ei ajalehti ega dokumenta. Sellewasta andsid aga perioodilised waheajad Brest-Litowski rahu-läbiraakimistel waba aega, mida praegustes tingimistes enam oodata ei ole. Katsun sellepärast siis oktoobrikuu-rewolutsiooni käiku ja arenemist mälestustes ette kutsuda, omale õigust jättes pärastpoole kirjeldust dokumentide waral täiendada ja parandada.

Mis meie parteid peaaegu rewolutsiooni esimisest ajajärgust iseloomustas, oli kindel teadmine, et ta edaspidiste sündmuste loogika järele wõimule pääseb. Ma ei kõnele siinkohal partei teoreetikutest, kes mitu aastat enne rewolutsiooni, juba 1905. a. rewolutsiooni ajal, Wenemaa klassiwahekordade juurdlemiste juures otsusele jõudsid, et rewolutsiooni wõidurikas arenemine paratamata-wõimu töörahwa kätte annab, kes end suureulgalise kehwa talupoegade ulga peale toetab. Waid peapõhjenduseks sellele ettenägemisele oli Wene kodanlise demokraatia jõuetus ja Wene tööstuse keskendatud iseloom, kui ka suur Wene töörahwa sotsiaalne tähtsus. Kodanlise demokraatia jõuetus on just wastapidine töörahwa jõule ja tähtsusele. Täielikult pettis sõda sel arwel paljuidgi ja kõigepealt kodanlise demokraatia oma juhtiward ringkonde. Sõda wõttis otsustandwa osa rewolutsioonisündmustel ja sõjawäes. Wana armia (sõjawägi), see oli talupoegadekiht. Kui näituseks rewolutsioon loomulikumalt oleks arenenud, see on rahuaegsetes tingimistes, nagu ta 1912. aastast algas, siis oleks proletariaat paratamata kogu aeg juhtiwäl kohal olnud, talupoegadekihti järkjärgult enese järele rewolutsioonikeeru tõmmates. Aga sõda lõi oopis teistsuguse sündmustemehaanika. Armia ei sidunud talupoegi mitte poliitikaliste waid sõjaliste sidemetega. Enne kui talupoegadekihid teatud rewolutsiooniliste nõuetega ja aadetega ühte liitusid, olid nad juba ühendatud polku-

desse, diwiisidesse ja armiatesse. Wäikekodanlise demokraatia elemendid, siin-seal sõjawäes laiali pillatud, mängisid juhtivat osa ja olid nii sõjalises kui ka aatelises wahekorras pea täielikult väikekodanlise rewolutsioonilise meeoluga läbi imbunud. Sügaw sotsiaalne rahutus ulkades kujunes terawamaks ja tungis wäljapoole, iseäranis tsarismuse sõjaliste õnnetuste tõttu. Niipea kui rewolutsioon algas, uuendas töörahwas oma eelkihtide näol 1905. a. arjumusi ja kutsus rahwaulkasid üles esitawaid asutusi — saadikutenõukogusid organiseerima. Armia oli kutsutud oma esitajaid rewolutsioonilistesse asutustesse saatma, enne kui ta poliitikaline teadwus kuigipalju arenewatele rewolutsiooniliste sündmuste tasapinnale oleks lähenenud. Keda wõisid soldatid sel teel saadikutena läkitada? Neid aritlastekihi ja pool-aritlastekihi esitajad, kes nende keskel liikusid ja kel mingisugune, olgu kui wäike poliitikaliste teadmiste tagawara oli ja seda tarwitada wõisid. Nii sattus järsku ärkawa sõjawäe tahtel väikekodanline aritlastekiht iiglakõrgusele. Arstid, inseepeerid, adwokadid, ajakirjanikud, wabatahtlikud, kes enne sõjaaegset olukorda täielikus rahu elasisid ja mingisugust osa ei etendanud, olid nüüd korraga terwete korpuste ja armiate esitajateks ja pidasid endid „rewolutsioonijuhtideks“. Nende pooliitikalise ideoloogia laialiolek wastas täielikult rewolutsioonilise rahwaulga arusaamise wormita kujule; ühtlasi tulid need elemendid, kes tööliste ja talupoegade sotsiaalseid nõudmisi kõige terawusega ja leppimatusega kuuldawale tõid, meile kui „lahkusulistele“ äärmises kõrgemeelsuses wasta. Selsamal ajal kandis ka väikekodanline demokraatia rewolutsioonilise tõusiku kõrgemeelsuse all sügawat usaldamatust enese keskel warjul ja ka selle rahwaulga wasta, kes teda ootamata kõrgusele oli asetanud. Ennast sotsialistlikuks nimetades ja selleks lugedes, waatas aritlastekiht alwastekaetud aukartusega wabameelse kodanluse poliitikalise wägewuse, teadmiste ja metootide peale. Sellest tuli ka väikekodanlistel juhtidel püie maksu mis maksab wabameelse kodanlusega ühendusesse, koalitsiooni astuda. Sots.-rewolutsionääride partei programm, mis täitsa segastest wormlitest koos seisis, klassilise wõitlusewiisi asemel ärda-meelsust ja moraalilist põhjendust tarwitades, oli enam kui kohaseks waimliseks warjukatteks selle kihi juhtidele. Nende püüded nii ehk teisiti oma waimlist ja poliitikalist

abitust kodanluse meelitawale teadusele ja poliitikale külge põimida, leidsid omale teorialist õigustust vähemlaste õpetustes, kes seletasid, et käesolew rewolutsioon on kodanline ja ei wõi sellepärast wõimuküsimustes ilma kodanluse osawõtmiseta korda minna. Sel teel tekkis loomulik sots.-rew. ja vähemlaste blokk, milles ühtlasi awal dust leidis ka wäikekodanlise aritlastekihi poliitikaline poolikus ja tema allaeitlik ülespidamine imperialistlise wabameelsuse ees.

Meile oli täieste selge, et klassiwõitluse loogika warem ehk iljem selle ajutise ühenduse purustab ja ülemineku-ajajärgu juhid kõrwale paiskab. Wäikekodanlise aritlastekihi üleolek tähendas sisuliselt seda tõeasja, et talupoegadekiht, kes äkitselt sõjalise aparaadi kaudu poliitikalisesest elust organiseeritud osawõtmisele oli kutsutud, ajutiselt oma terwes kogus töölisteklassi kõrwaldas ja alla rõhus. Weel enam, kuipalju wäikekodanlised juhid iiglasõjawäe poolt üles olid upitatud, sedawõrd oli ka proletariaat sunnitud, wäikseid eelsalku wäljaarwates, teatawa poliitikalise aukartusega nende peale waatama ja poliitikalist sidet alal oidma; wastasel korral oleks ädaoht tekkinud talupoegadekihi poolt kõrwale lükatud saada. Wanema töölistepõlwe mälestuses püsis kindlaste 1905. a. õpetus, kus proletariaat nimelt sellepärast kaotas, et rasked talupoegade toetuswäed otsustandwale wõitlusele iljaks jäid. Sellepärast on selge, mispärast rewolutsiooni esimesel ajajärgul töörahwaulgad sots.-rew. ja vähemlaste ideoloogiale õige wastawõtlikud olid, sedaenam et rewolutsioon seni suikuwaid ja mahajäänud töörahwakihtisid ergutas ja neile sel teel aritlastekihi wormita käremeelsuses ettewalmistusekooli awas. Tööliste, soldatite ja talupoegade saadikute nõukogud tähendasid nendes tingimistes talupoegade wormita arusaamise üleolekut proletariaadi sotsialismuse üle ja ühtlasi ka aritlastekihi käremeelsuse üleolekut talupoegade wormituse üle. Nõukogudeasutus kerkis nii kiirelt päratu kõrgusele tähtsal mõõdul aritlastekihi juhtiwa osa kaudu nõukogude töös, tema tehnikaliste teadmiste ja kodanliste sidemete waral. Kuid meile oli selge, et terwe see aukartustärataw asutus sügawate sisemiste lahku minekute peale on rajatud ja et järgnewas rewolutsiooni- järgus tema langemine mõõdapääsemata on.

Sõjaküsimus.

Rewolutsioon kaswas wälja otsekohe sõjast ja sõda sai kõigi parteide ja rewolutsiooni jõudude tallermaaks. Aritlastekihtide juhid olid „sõja wasta“, mitmed nendest lugesid endid tsaariajal pahema tiwa pooleoidjateks Zimmerwaldi internatsionaalis. Aga see muutus kohe, kui nad endid „wastutawatel“ kohtadel tundsid. Rewolutsioonilise sotsialismuse poliitikat nendes tingimistes ajada oleks nii oma kui ka liitriikide kodanlusest loobumist tähendanud, ja nagu ütlesime otsis wäikekodanluse aritlastekihi ja pool-aritlastekihi poliitikaline abitus enesele warju ühendusest kodanlise wabameelsusega. Sellest siis wäikekodanluse juhtide armetu ja tõelikult äbistaw osa sõjaküsimuste otsustamises. Südid ohketega, salausustestega ja palwetega liitriikide poole pöörates, sammusid nad tegelikult wabameelse kodanlusega ühte teed. Soldatiteulgad, kes kaewikutes waewlesid, ei wõinud arusaadawalt otsusele jõuda et sõda, milles nad juba üle kolme aasta tegewad, ainult sellepärast oma iseloomu muudab et Peterburi walitsusesse uued isikud astunud, kes endid sots.-rew. ehk wähemlasteks nimetawad. Miljukow tagandas ametniku Pokrowski, Terestshenko tagandas Miljukowi, tähendab siis et bürokraatline petlikkus esite sõjalikule kadettide imperialismusele alla andes, omakorda põhjusemõtetuse ja poliitikalise käärutamise poolt tagandatud sai. Kuid asjalikka pööreid see ei annud ja wäljapääsetee koledast sõjakeerust jäi endiselt kättesaamataks. Siit nimelt tuleb otsida sõjawäe edaspidise lagunemise algpõhjusid. Soldatitele jutlustasid kihutajad, et tsarismus neid tapalawale ilmmingi sihita ja mõteta saatnud, kuid need kes tsaari asemele astunud, ei suutnud ka millesgi sõja iseloomu muuta ega teed leida rahu kättesaamiseks. Esimised kuud ei toonud selwiisil midagi juure. See tekitas kannatamatust nii sõjawäes kui liitriikide walitsustes. Siit kaswas 18. juuni pealetungimine wälja. Seda nõudsid liitlased, wanade tsaariajal tehtud wõlgade sissenõudmistega ähwardades. Enese abitust ja kaswawat ulkade rahutust kartes, läksid wäikekodanluse juhid sellele nõudmisele wasta. Nendele sai kuidagi selgeks, et rahu kättesaamiseks puudub ainult tõuge Wene sõjawäe poolt. Pealetungimises nägid nad wäljapääseteed kitsikusest, küsimuse otsustamist ja ärapää-

semist. Raske on enesele ette kujutada koledamat ja kuritahtlikumat eksitust. Väikekodanlus kõneles sel ajal pealetungimisest samuti kui kõigi maade sotsiaalisamaalased sõjakatuse esimestel päewadel ja nädalatel, et tarwis on rahvuslikku isamaakaitse asja toetada, pühalikku rahwusteühendust kindlustada jne. Kõik nende Zimmerwaldi internatsionalistlised kalduwused olid kui käega pühitud. Meile, kes lepitamata wastasrinnas asusime, oli selge et pealetungimisetee ühtlasi koledale ädaohule wasta wiib, wõib olla terve rewolutsiooni äwinemisele. Meie oiatasime et sõjawäge, keda alles iljutised ja temale weel selguseta sündmused wapustanud, lahingusse saata ei wõi, kui temale uusi aateid kaasa ei anta, mida ta omaks tunnistab. Meie oiatasime, paljastasime, ähwardasime. Aga et juhtiwatel parteidel, oma ja liitriikide kodanlusega käsikäes, muud teed üle ei jäänud, siis waadati meie peale loomulikult wihaga — weel enam, ägeda põlgutusega.

Sõjakäik enamlaste wasta.

Tulewane ajalookirjutaja ei saa ilma ärewuseta Wene mai- ja juunikuu ajalehti lehitseda, kui pealetungimise ideelist külge ette walmistati. Pea kõik kirjatükid walitsuse ja poolametlikudes ajalehtedes olid enamlaste wasta sihitud. Ei olnud seda süüdistust, seda wale, mida meie wasta ei tarwitatud. Juhtiwat osa selles sõjakäigus mängis arusaadawalt kadettide kodanlus, kellele klassiinstinkt ette ütles et asi mitte üksi pealetungimises ei seisa, waid ka edaspidises rewolutsiooni arenemises ja esimeses joones riigiwalitsuse saatuse küsimuses. Kodanline „awaliku arwamise“ aparaat laiendas ennast siin terve oma jõuga. Ajakirjandus, asutused, wäljaanded, kõnetoolid, kõik pandi ühise sihi teenistusesse, et enamlasi kui poliitikalist parteid wõimetuks teha. Ajakirjanduse sõjakäigu koondatud jõupingutuse ja kurbmängu üle paistis aga juba kodusõja elk, mis järgnewal rewolutsioonijärgul algama pidi. Selle tallamise ja teotamise ülesandeks oli wiha ja täieliku eralduse tekitamine töötawate kihtide ja „aritud seltskonna“ wahel. Wabameelne kodanlus sai aru, et talle korda ei lähe rahwaulkasid ilma väikekodanlise demokraatia kaasabita rahuldada, kes nagu

ülewalpool tähendasime ajutiselt rewolutsiooniliste organisatsioonide juhtiwale kohale oli tõusnud. Sellepärast oli enamlaste poliitikalise tallamise otsekoheseks ülesandeks lepitamata wiha meie partei ja laialiste „sotsialistlike aritlastekihtide“ wahele tekitada, kes töörahwast lahku lüües wõisid endid nüüd wabameelse kodanluse orjusesse palgata.

Esimise ülewenemaalise nõukogudekongressi puhul kajas erutaw tormikõue, mis tulewiku suuri sündmusi ette kuulutas. Kümnenda juuni peale oli partei poolt Peterburis sõjariistus meeleawaldus määratud. Selle otsekoheseks sihiks oli ülewenemaalise nõukogudekongressi peale mõju awaldada. „Wõtke walitsus“, tahtsid Peterburi töölisel terwelt maalt kokkusõitnud sots.-rew. ja vähemlastele öelda. „Purustage sidemed kodanlusega, eitke koalitsiooni mõte kõrwale ja wõtke walitsus endi kätte.“ — Meile oli selge, et sidemetepurustamine sots.-rew. ja vähemlaste poolt wabameelse kodanlusega esimesi enam otsustandwate töörahwa eelkihtide juurest toetust otsima oleks sundinud, sellega töörahwa juhtiwat tähtsust kindlustades. Kuid nimelt seda kartsidgi wäikekodanlised juhid. Walitsusega ühenduses, milles neil oma esitajad olid wabameelse ja wastarewolutsioonilise kodanlusega käsikäes, algasid nad ägedat sõjakäiku arwatawameeleawalduse wasta. Kõik aeti jalule. Meie olime siis kongressil tähtsusetu vähemuses ja taganesime. Meeleawaldus jäi ära, kuid jättis sügawaid jälgi mõlema poole teadwusesse, süwendas lahkuminekuid, teritas waenu. Kinnisel kongressi eestseisuse koosolekul, fraktsioonide esitajate osawõtmisel, ütles selleaegne koalitsioonilise walitsuse minister Tseretelli, kogu piiratud wäikekodanlise meelekindlusega, et ainuke ädaoht rewolutsioonile peitub enamlastes ja sõjariistadega warustatud Peterburi töörahwas. Sellest tegi ta ka selle järelduse, et tarwis on inimestelt sõjariistad ära wõtta, kes nendega ümber ei mõista käia; see käis nimelt nende tööliste ja Peterburi garnisoniosade kohta, kes meie partei järel käisid. Siisgi sõjariistu ära ei wõetud, — sarnase terawa abinõu jaoks ei olnud poliitikalised ja ingeelulised tingimised weel küllalt ette walmistatud.

Et rahwaulkasid pidamata jäänud meeleawalduse eest rahuldada, määras nõukogudekongress üleüldise sõjariistadeta meeleawalduse 18. juuni peale. Kuid nimelt see

päew sai meie partei poliitikaliseks pidupäewaks. Rahwaulgad walgusid uulitsatele wägewate kolonnedena ja sellepeale waatamata, et nad wälja olid kutsutud ametliku nõukoguasutuse poolt wastakaaluks meie ärajäänud meeleawaldusele, kandsid töölised ja soldatid lippudel ja plakatiel meie partei üüdsõnu: „Maha salalepingud“, „Maha pealetungimise poliitika“, „Elagu aus rahu“, „Maha kümme ministrit kadetti“, „Kõik wõim nõukogudele“. Plakatid koalitsioonilisele walitsusele usalduse awaldamise pealkirjadega leidus ainult kolm: üks kasakatepolgu, teine Plehanowi rühma ja kolmas Bunda organisatsiooni poolt, kes peaasjalikult mitte - proletaarlistest elementidest koos seisis. See meeleawaldus ei teinud tõeks mitte üksi meie waenlastele, waid ka meile enestele, et me Peterburis palju tugewamad oleme kui oletasime.

18. juuni pealetungimine.

Rewolutsiooniliste rahwaulkade meeleawalduste tagajärjena oli walitsusekriis is mõödapääsemata. Kuid meeleawalduse mõju püüti wäerinnalt tulnud teadetega, et sõjawägi pealetungimisele on asunud. Samal päewal kui Peterburi töörahwas ja garnison salalepingute awaldamist ja awaliku rahu ettepanekut nõudis, paiskas Kerenski rewolutsioonilised wäed pealetungimisele. Arusaadawalt ei sündinud see juhusliselt ühel ajal. Elgieitjate poolt oli ettewalmistus tehtud ja pealetungimise silmapilku ei waltud sõjaliste, waid poliitikaliste põhjenduste järele. 19. juunil liikusid Peterburi uulitsaid mööda nõndanimetatud isamaalised meeleawaldused. Newski prospekt — kodanluse peatuiksoon — kubises erutatud salkadest, kelle keskel ohwitserid, ajakirjanikud ja ehitud daamed ägedat kihutustööd enamlaste wasta pidasid. Esimised teated pealetungimisest olid rahustawad. Juhtiw wabameelne ajakirjandus arwas et nüüd peatöö tehtud, et 18. juuni lõök, olenemata sellest missugused selle edaspidised sõjalised tagajärjed, rewolutsiooni arenemisele surmawa oobi annab, sõjawäes endise distsipliina jalule seab ja riigi juhtiwale kohale wabameelse kodanluse kindlustab. Meie aga kuulutasime sündmustekäiku teisiti ette. Iseäralises deklaratsioonis, mille mõni päew enne 18. juuni pealetungimist

esimisel nõukogudekongressil avaldasime, teatasime et see pealetungimine sisemisi sidemeid sõjawäes möödapäsemata katkestab, üksikuid wäeosasid teineteise wasta wiib ja iiglaülekaalu wastarewolutsiooniliste elementide kätte mängib. Sellepärast et distsipliina ülewaloidmine kõigutatud, ideeliselt uuendamata sõjawäes ilma karedate surweabinõudeta wõimata on. Teiste sõnadega, meie kuulutasime deklaratsioonis neid tagajärgi ette, mis pärast-poole Kornilowi mässu ümber koondudes awalikuks tulid. Meie arwasime et rewolutsiooni ähwardab suur ädaht mõlematel juhtumistel, — pealetungimise kordaminekul, mida küll ei uskunud, ja ühtlasi ka nurjamineku korral, mis meile möödapäsemata näis olewat. Pealetungimise kordaminek oleks wäikekodanlust kodanlusega ühises marurahwuslikes meeleolus ühendanud ja sel teel rewolutsioonilist töörahwast eraldanud. Pealetungimise nurjaminek aga tähendas täielikku sõjawäe lagunemist, taganemist wäerindadel, uute prowintside äraandmist ja rawaukade meeleeitlikkust. Sündmused läksid ka nimelt seda teed. Wõidurikkad teated wäerinnalt kadusid peatselt. Nende asemele tulid tumedad teadaanded mitmete wäeosade lahtitulemisest pealetungijate toetamises, ohwitseride ulgalisest langemisest, kellest teinekord üksi terwed löögipataljonid olid asutatud, jne.¹

¹ Suure ajaloolise tähtsuse pärast toome siinkohal wäljawõtted dokumendist, mille meie partei 3. juunil 1917, s.o. kaks nädalat enne pealetungimist ülewenemaalisel nõukogudekongressil avaldas: „Meie loeme tarwilikuks kongressil esimeses järjekorras küsimust üles seada, millest üksi kongressi järgnewad sammud ei olene, waid sõna täies ja tõsises mõttes kogu Wene rewolutsiooni saatus: küsimust nimelt lähema aja peale ettewalmistatawa sõjalise pealetungimise üle.

Rahwast ja sõjawäge, kes ei tea, missuguste rahwuswaheliste sihtide nimel ta tähendatud tingimistes werd on kutsutud walama, pealetungimisele wasta wiies loodawad wastarewolutsioonilised Wene ringkonnad ka selle peale, et pealetungimine walitsuse koonduumist sõjalik-diplomaatliste ja kapitalistliste rühmade kätte annab, kes Inglise, Prantsuse ja Ameerika imperialismusega seotud, ja neid siis tulewikus Wenemaa demokraatia organiseeritud tahtejõu arwesse wõtmisest wabastab.

Näitelawatagused wastarewolutsioonilised pealetungimise algatajad, „sõjalisest õnneküttimisest“ möödaminnes, püjawad teadlikult sõjawäe lagunemises kaasa mängida, mis maa sisemisest ja rahwuswahelisest seisukorrast wälja kujunenud, meelteilwa demokraatia elementidele selles sihis juurteni walemõtet pähe ajades, nagu wõiks

Sisemine seisukord.

Sõjalised sündmused arenesid järjest kaswawate maa sisemise elu raskuste põhjal. Maaküsimuse alal, tööstuses ja rahwuslistes wahekordades ei astunud koalitsiooniline walitsus mingit otsustawat sammu. Toitluse ja juureweo lagunemine suurenes weel enam. Kokkupõrked kohtadel tihenesid. „Sotsialistlised“ ministrid usutlesid rahwast kannatama. Otsused ja abinõud jäeti kõrwale, nende ulgas ka asutaw-kogu. Walitsuskorra kõikuwus ja wastapidamatus olid silmnähtawad. Wõimalikka wäljapääseteesid leidis kaks: kodanlust wõimu juurest kukutada ja rewolutsiooni edasi wiia ehk rahwaulkade „taltsutamisele“ karedate surweabinõude waral minna. Kerenski ja Tseretelli oidsid keskteed ja wassisid ainult seisukorda. Kui kadetid, kui targemad ja kaugemalenägijad koalitsiooni esitajad aru said, et 18. juuni pealetungimise nurjaminek mitte üksi rewolutsioonile waid ka walitewatele parteidele rasket oopi wõib anda, ruttasid nad ajutiselt kõrwale, kogu wastutuse raskust oma pahema tüüwa liitlaste õladele weeretades. 2. juulil sündis ministeeriumikriisis, mille wormiliseks põhjuseks sai Ukraina küsimus. See oli erakorralise poliitikalise jõupingutuse silmapilk igas mõttes. Kogu wäärinnalt ilmusid saadikud, üksikud esitajad, ja kirjeldasid seda seisukorda, millesse sõjawägi pealetungimise tagajärjel oli sattunud. Nõndanimetatud riikline ajakirjandus nõudis karedaid surweabinõusid. Selles waimus toonitas ka nõndanimetatud sotsialistline ajakirjandus, järjest tihemalt oma weergudel sõna wõttes. Kerenski, kes ikka enam, ehk õigemine, awalikult katettide ja nende kindralite laagrisse läks, ei ilmutanud meeleawaldusliselt mitte üksi oma põlgtust enamlaste wasta, waid ka kartust kõigi rewolutsiooniliste parteide wasta üleüldse. Liitriikide saatkonnad nõudsid walitsuselt distsipliina jalaleseadmist ja pealetungimise jatkamist. Walitsuseringkondades walitses kõige suurem meeltesegadus.

pealetungimine sõjawäe „uuestesündimist“ wõimaldada ja sel mehaanikalisel teel sõja lõpetamise tegeliku programmi puudumist ära tasuda. Sellewasta on selge et sarnane pealetungimine ainult lõpulikult sõjawäge lagunemisele wõib wiia, wäeosasid üksteise wasta seadides.“

Töolisteulkaadesse kogus rahutus, mis kannatamatalt välja tungis. „Tarwitage kadettide-ministrite lahkumist kasulikult ja wõtke wõim endi kätte“ — niisugune oli Peterburi tööliste kutse juhtiwatele nõukogudeparteiidele, sots.-rew. ja vähemlastele. Mäletan täidesaatwa-komitee koosolekut 2. juulil. Sotsialistidest ministrid ilmusid sinna aruandega uue walitsusewiiside üle. Uwitusega ootasime meie misuguse seisukoha nad nüüd wõtawad, pealeseda kui koalitsioon, mida nad löid ja kaitsesid, raskete katsumiste järele, koalitsioonilise poliitika enese tagajärjel, kokku warises. Aruandjaks oli Tseretelli. Ta seletas täidesaatwalekomiteele pikalt, et need järeleandmised, mis ta ühes Terestshenkoga Kiiewi raadale teinud, weel maajagunemist ei tähendanud ja sellepärast nemad kadettidele põhjust ei annud ministeeriumist lahkuda. Tseretelli süüdistas kadettidejuhtisid nende ühekülgsete tsentraliseeritud waadete ja ukrainlastega kokkuleppimise tähtsusest arusaamatuse pärast. Saadud mõju oli wõrdlemata ale. Lootuseta koalitsiooni doktrinär süüdistas karskeid kapitali poliitikamehi nende waadete ühekülgsuse pärast, kes esimest parajat ettekäänat selleks tarwitasid, et oma poliitikalisi positsioone selle otsustawa pööre eest maksma sundida, nagu nad 18. juuni pealetungimise arenemise sündmusi indawad. Ja järeldus? Peale kõigi olnud koalitsiooni äranägemuste wõis ainult üks järeldus olla — kadettidest lahti lüüa ja nõukogudewalitsus luua. Nõukogude sisemine jõudude wahekord oli siis niisugune, et nõukogudewõim parteilises mõttes paratamatalt sots.-rew. ja vähemlaste kätte oleks läinud. Meie läksime teadlikult sellele wasta. Nõukogude mehanismuse oli alaliste ümberwalimistewõimuste tõttu küllalt täpisealt tööliste- ja soldatiteulkaades pahemale poole muutuwa meeoleolu esitusega kindlustatud. Sealjuures pidi nõukogudes peale lahtiütlemise kodanlusest, meie ettenägemise järele, ülekaal käremeelsemate woolude kätte jääma. Neis tingimistest oleks töörahwa wõitlus wõimu pärast loomulikult nõukogude organisatsiooni juhatada jäänud ja takistamata laieneda wõinud. Kodanlusest lahtilüües oleks wäikekodanline demokraatia selle löökide alla sattunud ja kindlamat ühendust sotsialistilise töörahwaga otsima pidanud, kusjuures tema kindlusest olek ja kõikuw poliitika warem ehk iljem meie kriitika oopide all töötawate ulkaades poolt oleks kõrwaldatud. Sellepärast nõudsimet juhtiwatelt nõukogudeparteidelt, kelle

wasta meil küll poliitikalist usaldust ei olnud, mida me ei warjanudgi, et nad wõimu oma kätte wõtaks.

Aga ka pärast 2. juuli ministeeriumikriisist ei lahkunud Tseretelli ja tema kaasmõtled „koalitsioonilistest“ mõtetest. Täidesaatwas-komitees seletasid nad, et kadettide juhid tõeste ühekülgsuse ja wastarewolutsioonilikkusega läbi on imbunud, aga prowintside olla palju kodanlisi olusid, kes rewolutsioonilise demokraatiaga käsikäes minna wõib ja kelle kaastöö kindlustamiseks kodanluse esitajaid uude ministeeriumi kutsuma peab. Dan waatas juba lootusega käremeelse-demokraatlise partei peale, kes sel ajal kahtlastest poliitikameestest kokku oli worbitud. Teade et koalitsiooni kriisist sellega lõppes et uuele koalitsioonile maad anda, lagunes ruttu üle Peterburi laiali ja sünnitas tööliste ja soldatite linnajagudes kuulmata ärewust. Nii kaswasid 3—5. juuli sündmused.

Juulikuupäewad.

Juba täidesaatwa-komitee koosoleku ajal teatati meile telefoniteel, et kuulipildujatepolk pealetungimisele ette walmistab. Meie wõtsime telefoniteel abinõud tarwitusele, et teda tagasi oida. Rahwaukades kestis aga suur töö edasi. Wäerinnalt tulid laialisaadetud ja sõnakuulmata wäeosade esitajad, tõi ärewaid teateid surweabinõude üle ja ajasid garnisoni kihama. Rahulolematust Peterburi tööliste keskel oli ametlikkude juhtide wasta seda terawam, et Tseretelli, Dan ja Tsheidse töörahwa awalikku arwamist wõltsisid ja sellega Peterburi nõukogule töötawate ulkade meeolelu awaldust wõimatuks püüdsid teha. Ülewenemaaline täidesaatew-komitee, kes juuniku kongressil loodi ja mahajäänud prowintside peale toetas, surus Peterburi nõukogu ikka enam kõrwale ja korjas enese kätte isegi puht-Peterburi asjaajamise. Kokkupõrge oli möödapääsemata. Soldatid ja töölistes surusid alt, awaldasid ägedat rahulolematust nõukogude ametliku poliitika wasta ja nõudsid meie parteilt otsustawamat tegewust. Meie lugesime prowintside mahajäänud seisukorda silmas pidades niisugust tegewust waraseks. Kuid samal ajal kartisime ka, et sündmused wäerinnal rewolutsiooniridadesse

piiramata korralagedust wõiwad tuua ja rahwaulkade südamesse meeleeitlikkust istutada. Meie parteiridades ei olnud seisukoht 3—5. juuli liikumise kohta täieste selge. Ühelspool oli kartus et Peterburi sisemaast eraldatud saab, teiselspool lootus et ainult Peterburi agar ja tegelik wahelesegamine seisukorda päästa wõib. Partei agitaatorid aga läksid alamate rahwaulkadega kaasa ja tegid leppimata kihutustööd.

Oli weel mõnesuguseid lootusi, et rewolutsiooniliste rahwaulkade uulitsatele wäljaastumine kokkuleppelaste nüri ühekülgsuse purustab ja neid mõistma sunnib, et nemad walitsusesse jääda wõiwad ainult pärast awalikku lahtiütlemist kodanlusest. Sellepeale vaatamata mis järgnewatel päewadel kodanlises ajakirjanduses kõneldi ja kirjutati, ei olnud meie parteil mingisugust plaani sõjariistus wastuakkamise teel wõimu oma kätte wõtta. Asi seisis olude mõjul tekkinud rewolutsioonilises meeleadalduses, mis poliitikaliselte meie partei juhatusse alla kuulus.

Kesktäidesaatw-komitee pidas Tauria palees koosolekut, kui sõjariistus tööliste ja talupoegade rahutud salgad palee igast küljest sisse piirasid. Meeleadaldajate ulgas oli, arusaadawalt, wäike osakene anarhistisid, kes walmis olid nõukogude keskkoha wasta sõjariistust tarwitama. Oli ka kuritahtlisi mustasajalisi, palgatud oluseid kes seisukorda selleks kasutada tahtsid et sõjariistus rüüstamist korda saata. Need olused nõudsid Tshernowi ja Tseretelli wangistamist ning täidesaatwa-komitee laiali saatmist. Katsuti isegi Tshernowi wangistada. Iljem tundsin ma Krestõi wangimajas ühe madruse ära, kes selles wangistusekatses kaastegew oli: ta oli tuntud kui kaelakohtuline kurjategija ja istus rööwimise pärast Krestõis. Kodanline ja kokkuleppe ajakirjandus kirjutas liikumisest kui rüüstawast, wastarewolutsioonilisest, ühtlasi ka enamlisest sõjakäigust, millel otsekoheseks ülesandeks oli kesktäidesaatwalt-komiteelt sõjariistus wägiwallaga walitsuse wõim ära wõtta.

3—5. juuli liikumine näitas, et juhtiwate nõukogu parteide ümber tühjus walitseb. Weel ei olnud kaugeltgi kõik garnison meiega. Leidus kõikuwaid, kindluseta, ükskõikseid wäeosasid. Tõega polnud aga ühtegi wäeosa, peale junkrute, kes walmis oleks olnud walitsuse ehk juhtiwate nõukogude parteide kaitseks meie wasta wõitlema. Walitsusel tuli wägesid wäerinnalt Peterburi

kutsuda. Tseretelli, Tshernow ja teised strateegid püüdsid wiiwitada ja Kerenskile wõimalust anda „ustawaid wägesid“ Peterburi peale tõmmata. Sõjariistus rahwaulkade poolt ümber piiratud Tauria paleesse tulid saatkonnad üksteise järele, kes tõelikku lahtilöömist kodanlusest, otsustawaid sotsiaaluendusi ja rahuläbirääkimiste algamist nõudsid. Meie, enamlased, wõtsime uulitsal ehk õues iga uut meealewaldajate salkkonda kõnedega wasta, kutsusime neid korda pidama ja püüdsime neid uskuma panna, et kokkuleppelastel rahwaulkade käesolewa meealeolu puhul korda ei lähe uut koalitsioonilist walitsust asutada. Iseäranis otsustawas meealeolus olid madrused, keda suure waewaga korda läks meealewalduslise tegewuse piirides oida. Neljandal juunil laienes meealewaldus juba meie partei otsekohesel juhatusel. Nõukogudejuhud olid segaduses, nende kõned olid põiklewad, wastused, mida Uliss-Tsheidse saatkondadele andis, ei sisaldanud midagi poliitikalist. Oli selge et ametlikud juhud ootawad.

Õöl wasta 4. juuni akkasid wäerinnalt „ustawad“ sõjawäed kohale jõudma. Täidesaatwakomitee koosoleku ajal kõlasid Tauria palees waksed „Marseljeese“ elid. Juhatuseliikmete näod muutusid. Ilmus kindlus, mille puudumine wiimastel päewadel nii terawalt tundus. Tauria paleesse marsis Wolõnski polk, — seesama kes mõni kuu iljem meie lipu all oktoobrikuurewolutsiooni eelwäena wõitles. Sellest silmapilgust muutus kõik. Peterburi tööliste ja soldatite saatkondadega ja Balti laewastiku esitajatega polnud tarwis enam jameleda. Täidesaatwa-komitee kõnetoolil räägiti sõjariistus mässust, mis rewolutsioonile ustawate wägede poolt maha surutud. Enamlased kuulutati wastarewolutsiooniliseks parteiks.

Irm, mida wabameelne kodanlus kahe päewa jooksul sõjariistus meealewalduse läbi tundis, ei awaldanud nüüd oma ülekeewat wiha mitte üksi ajalehtede weergudel, waid ka Peterburi uulitsatel, iseäranis Newski prospektil, kus üksikuid töölisi ja soldatid, keda „kuritahtlase kihutus-töö tegemiselt“ tabati, armuta pekseti. Junkrud, ohwitsersed, löögipataljonimehed ja jüriristide-kawalerid olid seisukorra peremehed. Nende etteotsa asusid kõige wihasemad wastarewolutsionäärid. Linnas alustati meie partei asutuste ja tööliste organisatsioonide rüüstamist. Algasid wangistused, läbiotsimised, peksmised ja üksikud tapmised. Õöl wastu 4. juuni andis selleaegne kohtuminister

Perewersew „dokumendid“ trükki, mis tunnistama pidid, et meie partei eesotsas Saksamaa äraostetud agendid on. Sot.-rew. ja wähemlaste partei juhid tundsid meid ammugi ja liig ästi selleks, et niisugust süüdistust uskuda, kuid nad olid liig uwitatud selle kihutustöö edu üle ega julenud awalikult selle wasta astuda. Ei suuda prae-gugi weel ärituseta tagasi mõtelda selle walemere peale, mis kodanlaste ja kokkuleppelaste ajalehed meie peale kallasisid. Meie ajakirjandus oli äwitatud. Rewolutsiooniline Peterburi tundis, et prowintsid ja sõjawägi kaugeltgi temaga ei ole. Töölisterkihtidesse asus lühikene segaduse-ajajärk. Garnisonis akati surweabinõusid tarwitama, saadeti polkused laiali ja wõeti üksikutelt wäeosadelt sõjariistad ära. Sel ajal asutasid nõukogudejuhid uut ministeeriumi, ühendasid sinna kolmanda järgu kodanluse-rühma esitajaid kes walitsusesse astudes sinna midagi kaasa ei toonud, temalt aga wiimasegi rewolutsioonilise algatusewõime kõrwaldasid.

Wäerinnal läksid sündmused oma rada. Sõjawäe organismus oli põhjani wapustatud. Soldatid nägid tege-likult, et suurem osa ohwitseridest, kes sewolutsiooni algul endid punaseks wärwisid, uue walitsusekorra wasta waenuliseks jäid. Peastaabis koguti awalikult wasta-rewolutsioonilisi jõudusi. Enamlaste ajakirjandust kiusati armuta taga. Pealetungimine oli ammu traagikaliseks taga-nemiseks muutunud. Kodanline ajakirjandus teotas ullu-meelselt sõjawäge, ja kui pealetungimise algul walitsewad parteid meid tähtsusega salgaks nimetasid, keda sõjawägi ei tunne ega tunda ei tahagi, lükkasid nüüd pealetungimise õnnemängu õnnetu lõpu järele samad isikud ja parteid kogu nurjamineku süü meie kaela. Wangimajad olid rewolutsioonilisi töölisi ja soldatid täis kiilutud. 3—5. juuli sündmuste järeleuurijateks kutsuti wanad tsaariaegsed kohtu-undid. Nende tingimiste juures julgesid sots.-rew. ja wähemlased Leninilt, Sinowjewilt ja teistelt seltsilistelt nõuda, et nad wabatahtlikult endid õiguse „kohtu“ kätte annaksid.

Pärast juulikuupäiwi.

Segadus töölistelinnajagudes waheldus ruttu rewolutsioonilise tõusuga, mitte üksi töörahwas, waid ka Peterburi garnisonis. Kokkuleppelased kaotasid igasuguse mõju.

Enamluselaene akkas linna keskkohtheadest üle maa walguma ja jõudis kõigist takistustest oolimata sõjawäkke. Uus walitsus, Kerenski eesotsas, astus juba awalikult surweabinõude tarwitamisele. Ministeerium pani uueste surmanuhtluse soldatite kohta maksma. Meie ajalehed pandi kinni, agitaatorid wangistati; see aga suurendas meie mõju. Kõigi takistuste peale waatamata, mis Peterburi nõukogu ümberwalimisele tehti, kujunes seal jõudude waherkord nii, et mõnes tähtsamas küsimuses meie juba enamuse saime. Just nii oli ka Moskwa nõukogus.

Sel ajal istusin mina juba mitmete teiste seltsimeestega Ristides, 3—5. juuli sõjariistus wastaakkamise organiseerimise ja üleskihutamise pärast, mida Saksa wõimude nõusolekul ja Hohenzollernite sõjaliste sihtide kättesaamise kaastöökis nimetati. Tuntud tsariwalitsuse kohtuurijale Aleksandrowile, kes enne rewolutsionääride kohta süüdistusmaterjali kogus, tehti ülesandeks wabariiki watarewolutsiooniliste enamlaste eest kaitseta. Isewalitsuse ajal jagati wangisi poliitikalisteks ja kaelakohtulisteks, nüüd aga kaelakohtulisteks ja enamlisteks. Wangistatud soldatite keskel walitses kibe arusaamatus. Küla nooredmehed, kes senini poliitikalisest elust osa polnud wõtnud, arwasid et rewolutsioon neid jäädawalt wabastas ja waatasid nüüd imestades uksselukkusid ja aknaraudu. Jalutuse ajal küsisid nad minult tihti, mis see tähendab ja millega see lõppeb. Ma trööstisin neid sellega, et wõit kõige lõpuks ikkagi meile jääb.

Kornilowi mäss.

Augustikuu lõpul algas kindral Kornilowi mäss. See oli watarewolutsiooniliste jõudude mobiliseerimise möödapääsemata tagajärg, millele 18. juuni pealetungimine jõudsa tõuke andis. Alekuulsal Moskwa nõupidamisel, augustikuu keskpaigas, püüdis Kerenski tsensusliste oluste ja wäikekodanlise demokraatia wahel keskkohale asuda. Enamlasi peeti üleüldise seaduslikkuse piiridest wäljaspool seiswateks. Kerenski ahwardas neid raua ja werega, seisusliste oluste tormiliste kiiduawalduste ja wäikekodanlise demokraatia äraandwa waikimise saatel. Aga Kerenski kramplikult kisendatud laused ja ahwardused ei rahul-

danud wastarewolutsiooniliste jõudude peamehi. Nemad panid töolisteklassi rewolutsioonilist paisu külades ja sõjawäes terawalt tähele ja lugesid tarwilikuks wiibimata kõige äärmisemaid abinõusid tarwitama akata, et rahwaulkaside õpetada. Kornilow, kelles tsensusline kodanlus oma kangelast nägi, wõttis wiimasega kokkuleppides selle ülesande täitmise oma peale. Kerenski, Sawinkow, Filonenko jt walitsewad ja poolwalitsewad sots.-rewolutsionäärid olid selle mässunõu kaasteadlased, kuid kõik nad põorasid pärastpoole teatud sündmustekäigu arenemisel Kornilowile selja, arusaades et tema wõidu puhul neid üle parda eidetakse. Meie elasime Kornilowi sündmuse wangimajas üle ja panime nende arenemisekäiku ajalehtede teadete järele tähele. Ajalehtede waba saamine oli Kerenski wangimajade ainuke ea külg ja ainult sellepolest läksid Kerenski wangimajad tsariaegsetest lahku. Kasakakindrali „õnnemäng“ lõppes nurjaminekuga. Kuuekuuline rewolutsioon oli rahwaulkade teadwusesse ja organisatsioonidesse küllalt arusaamist toonud, et otsekohest wastarewolutsiooni pealetungimist tagasi lüüa. Nõukogude kokkuleppeparteid kartsid wiimase wõimaluseni Kornilowi mässu järeldusi, mis mitte ainult enamlasti waid ka terwet rewolutsiooni ühes tema walitsewate parteidega ära pühkida ähwardas. Sots.-rewolutsionäärid ja vähemlased asusid enamlaste tunnistamisele, olgugi poolikult ja üleõla waatawalt, sest et nad tulewiku ädaohtu ette aimasid. Neidsamu Kroonlinna madrusid, keda juulikuupäewadel rüüstajateks ja wastarewolutsionäärideks kuulutati, kutsuti nüüd rewolutsiooni kaitseks Peterburi. Nad tulid wastapanemata ilma etteideteta, ilma minewikku meeletulemata ja wõtsid kõige wastutawamad kohad oma kätte. Mul oli täielik õigus Tseretelliile sõnu meele tuletada, mis ma temale maikuul ütlesin, kui ta parajaste kroonlinnalasi laimas: „Kui wastarewolutsiooniline kindral katset peaks tegema rewolutsioonile kõiit kaela tõmmata, siis seebitawad kadetid nõõri, kuid Kroonlinna madrused tulewad, et meiega ühes wõidelda ja surra.“

Kornilowi mässuga wõrreldes awaldasid nõukogude organisatsioonid nii wäerinnal kui ka wäe seljataguses oma jõudu. Lahinguteni ei kujunenud asi kusagil. Rewolutsiooniline rahwaulk purustas kindrali mässunõu täieste. Nii kui kokkuleppelased juulikuul Peterburi garnisonist meie wasta soldatid ei leiduud, nii ei leidnud ka Kornilow

low wäerinnalt ühtegi soldatit rewolutsiooni wasta. Tema töötas pettusega, ja wähesse kihutustöö tagajärjel langesid ta kawatsused kokku.

Ajalehtede järele otsustades lootsin ma edaspidiste sündmuste kiiruse peale, wõimu mineku mõttes nõukogude kätte. Enamlaste mõju ja jõud seisis wäljaspool kahtlust ja kaswas piiramata ooga. Enamlased oiatasid koalitsiooni eest, oiatasid 18. juuni pealetungimise eest, kuulutasid Kornilowi mässu ette. Rahwaulgad nägid tegelikult et meil õigus on. Kõige erutawamatel Kornilowi mässu silmapilkudel, kui Kaukaasia diwiis Peterburile ligines, pani Peterburi nõukogu wõimudelt wäljapressitud nõusoleku järele töölised sõjariistu. Need polgud, keda meie wasta wälja toodi, olid juba ammu Peterburi palawas õhkkonnas ümber sündinud ja seisid nüüd täieste meie poolt. Kornilowi mäss pidi lõpulikult sõjawäe silmad lahti tegema, et edaspidine kokkuleppe wastarewolutsioonilise kodanlusega wõimata on. Sellepärast wõis oodata, et Kornilowi mässu mahasurumine ainult sissejuhatuseks on meie partei juhatusel töötawate rewolutsiooniliste jõudude pealerõhumisele, wõimu oma kätte wõtmise mõttes. Aga sündmused arenesid aeglaselt. Kogu rewolutsioonilise meeoleu pinguloleku juures olid rahwaulgad, peale karedat juulikuu päewade õpetust, ettewaatlikumad ega julenud oma woliga mingisugust wäljaastumist ette wõtta, otsekohest kutset ja juhatust ülewalt poolt oodates. Kuid ka meie partei juhtiwates ringkondades walitses ootaw meeoleu. Nende tingimiste tõttu ei wiinud Kornilowi mässu lõpetamine, jõudude sügawa muutuse peale waatamata, otsekohestele poliitikalistele pööretele.

Wõitlus nõukogudes.

Peterburi nõukogus kindlustas meie partei sel ajal ennast lõpulikult. See awaldas ennast kurbloolikult juhatuse koosseisu küsimuse arutusel. Sel ajajärgul kui sots.-rew. ja wähemlased nõukogudes walitsesid, katsusid nad kõigi abinõudega enamlasti kõrwaldada. Nii ei lasknud nad Peterburi nõukogu juhatusesse ühtegi enamlast, isegi sel ajal kui meie partei kõige wähemalt kolmandiku terwest nõukogust sünnitas. Pärast seda kui

Peterburi nõukogu väikese enamusega võimu nõukogude kätte mineku kohta resolutsiooni wasta wõttis, nõudis meie fraktsioon koalitsioonilist juhatusewalimist proportsionaalsel alusel. Wana juhatuz, kus Tsheidse, Tseretelli, Kerenski, Skobelew ja Tshernow olid, wastas selle peale eitawalt. Ei tee wiga seda nüüd meeletule tuda, kui purukslöödud rewolutsiooniliste parteide esitajad demokraatia ühise wäerinna loomisest kõnelewad ja meid eralduses süüdistawad. Peterburi nõukogu erakorraline koosolek kutsuti kokku, kes juhatuseküsimume lõpulikult otsustama pidi. Kõik jõud, kõik tagawarawäed tõmmati mõlemilt poolt kokku. Tseretelli esines programmi kõnega, kus ta näitas et juhatuseküsimum ühtlasi ka sihi küsimus on. Meie arwasime et ääletamisel natuke vähem kui pool antud äältest meie parteile langeb. Sellesgi oleksime edu näinud. Tegelikult aga saime nimelt sel ääletamisel üle sajaäälise enamuse. „Meie olime kuus kuud Peterburi nõukogu juhtiwal kohal“, ütles Tseretelli, „ja wiisime teda wõidult wõidule. Meie soovime et te poolegi sellest ajast nendel kohtadel püsiksite, mida nüüd endi kätte tahate wõtta.“ Moskwa nõukogus läks juhtiwate parteide wahetus niisamuti. Prowintside nõukogud asusid üksteise järele enamlaste seisukohale. Teise ülewenemaalise nõukogudekongressi kokkukutsumise tähtaeg ligines. Aga täidesaatwa-keskkomitee juhtiw rühm püüdis kõige jõuga kongressi edasi lükata, et sel teel tema kokkutulekut wõimataks teha. Oli nähtaw et meie partei uuele nõukogudekongressile enamuse annab, täidesaatwa-keskkomitee koosseisu jõudude wahekorjade kohaselt uuendab ja kokkuleppelastelt nende tähtsa seisukoha ära wõtab. Selletõttu sai wõitlus ülewenemaalise nõukogudekongressi kokkukutse pärast meie ülitähtsaks.

Kongressile wastakaaluks seadsid sots.-rew. ja vähemlased demokraatlise nõupidamise mõtte. See wõte oli neile tarwilik nii meie kui ka Kerenski wasta.

Ministeeriumipea asus selleks ajaks täieste olude seisukorrast olenemata ja wastutuseta seisukohale. Teda tõstis Peterburi nõukogu rewolutsiooni esimisel ajajärgul wõimule. Kerenski astus ministeeriumi meile ilma esialgse nõukogu otsuseta, kuid see kiideti pärast eaks. Pärast esimest nõukogudekongressi tunnistati ministrid-sotsialistid täidesaatwa-keskkomitee ees wastutawateks.

Nende liitlased — kadetid — wastutasid aga ainult oma partei ees. Juulikuupäewade järele wabastas kesktäidesaatew-komitee kodanlusele wasta tulles ministrid-sotsialistid nõukogulisest wastutusest rewolutsioonilise diktatuura loomise nimel. Ei tee wiga siinkohal ka seda meeletuletada, et needsamad isikud, kes siis teatawa ringkonna diktatuura maksma panid, nüüd klassidiktatuura wasta süüdistustega ja needmistega wälja astuwad. Moskwa nõupidamine, kus kunstlikult üksteise külge poogitud tsensuslised ja demokraatlikud olused tasakaalus olid, pidi Kerenski wõimu klasside ja parteide üle kinnitama. See saadi aga ainult kaudselt kätte. Sisuliselt ilmutas Moskwa nõupidamine Kerenski täielikku jõuetust, sest et ta ühtlaselt wõõras on tsensuslistele olustele kui ka wäikekodanlisele demokraatiale. Et aga wabameelsed ja wanameelsed ta wäljaastumisi demokraatia wasta eaks kiitsid ja kokkuleppelased talle meeleadusid toime panid, kui ta ettewaatlilikult wastarewolutsionäärised ukka mõistis, arwas ta et ennast ühe kui teise peale toetada ja piiramata wõimu tarwitada wõib. Töölisi ja rewolutsioonilisi soldatid ähwardas ta raua ja werega. Tema poliitika läks näitelawatagusest kokkumängimisest Kornilowiga kaugele, mis teda isegi kokkuleppelaste silmis alandas. Tseretelli kõneles oma iseloomulikkudes põiklewates diplomaatlistes mõtteawaldustes „isiklistest“ silmapilkudest poliitikas ja nende silmapilkude piiramise tarbest. Seda ülesannet pidi demokraatline nõupidamine täitma, mida ilma kindla esitajate normita nõukogude, wolikogude, semstwote, ametiühisuste ja kooperatiiwide esitajatest kokku kutsuti. Peaülesanne seisis aga selles, et nõupidamise wanameelne koosseis tarwilikul määdul kindel oleks, et nõukogusid demokraatia wormita kogus kord jäädawalt ära sulatada ja endid enamluse paisu wasta selle uue organisatsiooni peale kinnitada.

Ei ole ka üleliigne siinkohal mõne sõnaga ära näidata nõukogude ja demokraatlike omawalitsuse asutuste poliitikalise tähtsuse wahet. Enam kui ükskord tähendasid piiratud mõistusega wanameelsed meile, et uued wolikogud ja semstwod, mis üleüldise ääletamise põhjal walitud, nõukogudest wõrdlemata demokraatlisemad ja sellepärast rahwaesituseks enam õigustatud on. Sel wormilisel demokraatia määdul pole aga rewolutsiooni ajajärgul tõsist tähtsust. Rewolutsioon on tähtis sellega, et ulkade

teadwus ruttu muutub. Uued ja uued elanikkudekihid omandawad läbielamiste põhjal uusi teadmisi ja mõisteid, eidawad wanad waated kõrwale, waliwad uued, lahkuwad endistest juhtidest, käiwad uute järel, lähewad edasi. . . Wormilikult demokraatlised organisatsioonid, mis endid rewolutsiooni ajajärgul paratamatalt rahwaulkade üleüldise walimiseõiguse aparaadile toetawad, jääwad poliitikalise teadwuse arenemisest maha. Oopis teine lugu on nõukogudega. Need toetawad endid organiseeritud grupete, nagu töötoa, tehase, wabriku, walla, polgu jne peale. Arusaadawalt ei ole walimise juures siin seda juriidilist täpipealust, nagu demokraatliste wolikogude ja semstwote walimisel. Selleest on aga igatahes sügawam ja tõsisem ühendus walijate ja saadiku wahel. Linnawolikogu ehk semstwo saadik toetab walijate laialipillatud ulga peale, kes talle aasta peale wolitused usaldab ja siis laiali läheb. Nõukogude walijad aga on alaliselt seotud oma olemise ja tööoludega, saadik on alati nende ulgas, igal ajal wõiwad nad temale uued juhtnõõrid wälja töötada, teda arwustada, kõrwaldada, wahetada. Kui üleüldine poliitikaline edu rewolutsiooni eelmistes kuudes selles seis, et kokkuleppelaste parteide mõju enamlaste otsustawa mõju wasta waheldas, siis on täieste arusaadaw, et see protsess selgelt ja täielikult nõukogudes arenes, kuna wolikogud ja semstwod, oma wormilikult walitud demokraatlise koosseisu peale waatamata, mitte rahwaulkade tänase, waid eilase päewa meeoleolu näitasid. Sellepärast on arusaadaw et need parteid wolikogusid ja semstwosi nõudsid, kes rewolutsioonilise klassi ulgas jalgealuse kaotasid. Sellesama küsimusega — ainult laialisemas ulastuses — juhtume iljemalt kokku, kui asutawa-kogu juure jõuame.

Demokraatline nõupidamine.

Demokraatline nõupidamine, mis Tseretelli ja tema pooleoidjate poolt septembrikuu keskpaigas kokku kutsuti, oli täieste kunstliku iseloomuga, milles nõukogude ja omawalitsuste asutuste esitajad niisuguse kombinatsiooni sünnitasid, kus kokkuleppeparteid enamuses olid. Abituse ja meeltesegaduse walulapsena lõppes nõupidamine alatsemisewääriliselt. Seisusline kodanlus waatas nõupidamise

peale waenulikult, sellepärast et ta selles enese kõrwaldamise katset nendelt seisukohtadelt nägi, kuhu ta Moskwa nõupidamisel ligines. Rewolutsiooniline töörahwas ja temaga seotud talupoegade- ja soldatiteulgad mõistsid juba warem demokraatlise nõupidamise kokkukutse ukka. Kokkuleppe- laste peaülesanne oli „wastutawat“ ministeeriumi luua. Aga sedagi ei saadud. Kerenski ei tahtnud ega tohtinud wastutawust lubada, sest seda ei lubanud tema seljataga seisew kodanlus. Wastutamatus nõndanimetatud demo- kraatia ees, tähendas oluliselt wastutust kadettide ja liit- riikide saatkondade ees. Sellest oli kodanlusele küllalt. Koalitsiooniküsimuses awaldas demokraatline nõupida- mine oma täielikku wõimetust: koalitsiooni poolt kodan- lusega ääletas ainult wäike enamus; suurem ulk ääletas koalitsiooni wasta kadettidega. Aga kadettide kõrwal- eitmise järele ei olnud kodanluse ulgas ka tõsiseid wasta- agentisid koalitsiooni jaoks. Tseretelli tegi seda nõu- pidamisele põhjalikult selgeks, et see aga sellest aru ei saanud, seda pahem temale. Eemaletõrjutud kadettidega peeti läbirääkimisi nõupidamise selja taga edasi, kusjuures otsuseks tehti, et kadetid mitte kadettide waid „selts- konnategelaste“ nime all esinewad. Wäikekodanline demo- kraatia kannatas paremalt kui pahemalt poolt pealerõhu- mise all ja awaldas sellega oma poliitikalist tähtsusetust. Demokraatlisest nõupidamisest eraldati nõukogu wälja, keda tsensusliste oluste esitusega täiendada otsustati. See nõukogu pidi kui eelparlament tühjale kohale asuma, mis asutawas-kogu kokkukutseni jäi. Uus koalitsiooniline minis- teerium, mis Tseretelli esialgsele plaanile täieste wastand oli, kodanluse plaanidele aga täielikult wastas, jäi wormi- likult eelparlamendist olenemataks. Kõik see jättis ene- sest aleda ja jõuetu kantseilise loomise mõju järele, mille seljataga tsensusline kodanlus, kes alles iljuti awalikult Kornilowi mässu toetas, nüüd wäikekodanlise demokraatia purustanud oli. Kõik wiis sel teel wabameelse kodan- lusega koalitsiooni uuendamisele ja kindlustamisele. Ei wõinud enam kahtlust olla, et tulewases asutawas-kogus, waatamata selle koosseisu peale, riigiwõim tegelikult kodan- lusele jääb, sest selle ülekaalu peale waatamata, mida rahwaulgad kokkuleppeparteidele andsid, asutasid nad kadettidega koalitsiooni ega tunnistanud wõimalikuks riigi- wõimu ilma kodanluseta luua. Rahwas oli Miljukowi partei wasta waenulik. Kõigil walimistel esimistest rewo-

lutsiooni päwadest saadik kukkusid kadetid alati armetult läbi, kuid selle peale waatamata andsid needsamad parteid, sots.-rew. ja vähemlased, kes kadettisid walimistel wõidurikkalt löid, walimiste järele neile koalitsioonilises walitsuses punase nurgakese. Täieste loomulik kui ulgad seda nähes arusaamisele tulid, et kokkuleppeparteid tegelikult muud ei ole kui wabameelse kodanluse poesellid.

Raskused wäerinnal ja wäe seljataga.

Sisemine seisukord läks sel ajal keerulisemaks ja pahe- maks. Sõda wenis pikale, ilma otstarbeta, ilma mõtteta, ilma wäljawaadeteta. Walitsus ei astunud mingisuguseid sammusid, et sellest ringist wälja pääseda. Kawatseti, naeruwääriliselt, vähemlast Skobelew'i Pariisi liiduriikide imperialistide peale mõjuma saata. Üksigi kaineilmõtleja inimene ei annud sellele plaanile tõsisemat tähtsust. Kornilow andis Riia sakslastele, et ühiskonna arusaamist irmul oida ja sel teel sõjawäes kepidistsipliina maksuma panna. Peterburi ähwardas ädaoht. Kodanlus waatas selle peale awaliku kahjurõõmuga. Endine riigiwolikogu esimees Rodsjanko rääkis awalikult, et kõlwatusesse langenud Peterburi andmine sakslastele suurem wiga polegi. Ta näitas Riia peale, kus pärast sakslaste sissetulekut nõukogud ära kaotati ja endiste linnawahtide abil „kindel“ kord maksuma pandi. Äwineb küll Balti laewastik? Mis sellest, laewastik on rewolutsioonilise kihutustõõga äraõõnistatud, loomulikult, ei ole siis kaotus suur. Selle lobi-sewa isanda äbemata sõnade taga peitus laialise kodanluseringkonna warjatud mõte. Peterburi andmine sakslastele ei tähenda ju weel tema kaotust. Rahulepingu põhjal tuleb Peterburi tagasi, kuid juba Saksa militarismuse läbi puhastatult. Rewolutsioon aga jääb selleks ajaks ilma peata ja temaga on kergem walmis saada. Kerenski walitsus ei mõtelnudgi Peterburi tõsisemalt kaitseda; sellewasta walmistati awalikku arwamist selle äraandmise wõimalusele ette. Walitsuseasutusi ewakueeriti Peterburist Moskwasse ja teistesse suurematesse linnadesse.

Niisuguses olukorras astus Peterburi nõukogu soldatite osakond (sektsoon) kokku. Meeleolu oli erutatud ja pingul. Walitsus on Peterburi kaitsmiseks wõimetu?

Tehku siis rahu. Kui ta rahu teha ei suuda, siis koristagu ennast! Sarnases otsuses awaldas ennast soldatite osakonna meeleolu. See oli juba oktoobrikuurewolutsiooni koit.

Wäerinnal läks seisukord iga päewaga pahemaks. Külmsügise, wihmane ja porine, lähenes. Neljas sõjatalw seisis ees. Toitlusasjandus sünnitas alatasa suuremaid raskuseid. Wäerind unustati, ei saadetud sinna tarwilikka sooje riideid, ei wahetatud ega täiendatud wäeosasid. Sõjawäejooksikute arw suurenes. Wanad armiakomiteed, kes juba rewolutsiooni esimesel ajajärgul walitud, jäid oma kohtadele ja toetasid Kerenski poliitikat. Ümberwalimised olid keelatud. Nii tekkis komiteede ja soldatite wahel kiiistik. Soldatid said komiteede wasta waenulikuks. Kaewikutest tuli ikka enam ja enam saadikuid, kes Peterburi nõukogu koosolekutel küsimusi üles seadsid: Mis edasi teha? Kes ja kuidas lõpetab sõja? Mispärast Peterburi nõukogu waikib?

Wõitlus walitsusewõimu pärast möödapääsemata.

Peterburi nõukogu ei waikinud. Ta nõudis wiibimata wõimu minekut nõukogude kätte keskkohas ja kohtadel, maa andmist talupoegadele, tööliste kontrolli tööstuse üle ja rahuläbirääkimiste alustamist. Seni kui meie partei wastarinnal seisis, oli üüdsõnal — kõik wõim nõukogudele — kihutustöö eesmärk. Kuid sellest ajast peale, kus me kõigis tähtsamates nõukogudes enamuse saime, kohustas see üüdsõna meid otsekohest ja möödapääsemata wõitlust wõimu omandamise pärast algama.

Külades läks seisukord wiimase wõimaluseni segaseks ja keeruliseks. Rewolutsioon lubas talupoegadele maad, kuid samal ajal nõudsid juhtiwad parteid, et talupojad seda maad enne asutaw-kogu ei puuduks. Talupojad ootasid esite kannatlikult, aga kui kannatus lõppes, akkas koalitsiooniline ministeerium nende wasta surweabinõusid tarwitama. Asutawa-kogu kokkukutsumine lükati edasi. Kodanlus nõudis et asutaw-kogu pärast rahutegemist kokku kutsutaks. Talupoegade kannatus lõppes ikka rohkem ja rohkem. See mida meie rewolutsiooni algul ette kuulutasime, akkas tõeks saama: talupojad akkasid omawoliliselt maad wõtma. Surweabinõusid suurendati,

rewolutsioonilisi maakomiteesid akati wangistama. Kerenski kuulutas mõnes kreisis sõjaseaduse wälja. Küladest akkas Peterburi nõukogusse saadikuid woolama. Nad kaebasid et neid wangistatakse, kui nad Peterburi nõukogu programmi täidawad ja mõisnikkude maad talupoegadekomiteede kätte wõtawad. Talupojad nõudsid meilt kaitset. Meie wastasime et ainult sel puhul teid kaitseda wõiksime, kui walitsus meie käes oleks. Siit tuli ka see järeldus, et nõukogud wõimu oma kätte peawad wõtma, kui nad lobisemisekodadeks ei taha jääda.

„Poolteist-kaks kuud enne asutawa-kogu kokkuastumist on nõukogudewõimu pärast täieste mõtteta wõidelda“, ütlesid meile meie naabrid paremalt tiwalt. Meile ei olnud siiski asutawa-kogu ullustus põrmugi külge akanud. Esiteks ei olnud mingisugust kindlustust selleks, et ta kokku kutsutakse. Sõjawäe lagunemine, ulgaline wäejooksikute arw, korralagedus toitluseoludes, rewolutsioon maaküsimuses — see kõik löi õhkkonna, mis asutawa-kogu walimisteks wähe lootust andis. Peterburi andmine sakslastele ähwardas walimisteküsimust üleüldse päwakorrast maha kustutada. Ja kuigi asutaw-kogu wanade parteide juhatusel wanade nimekirjade järele kokku oleks kutsutud, jääks ta koalitsioonilise walitsuse sisseõnnistajaks ja selle katteks, sest niiaästi sots.-rew. kui wähemlased pole kohased wõimu ilma kodanluseta oma kätte wõtma. Ainult rewolutsiooniline klass wõis seda kõlwatuseringi purustada, milles rewolutsioon keerles ja lagunes. Wõim pidi nendelt wõetud saama, kes otsekohe wõi kaudselt kodanlust teenisid ja riigiparaati kunstliku sõjariistana rahwa rewolutsiooniliste nõudmistele wasta tarwitasid.

Wõitlus nõukogude kongressi kokkukutsumise pärast.

„Wõim nõukogudele!“ — nõudis meie partei. Mõõdalainud ajajärgul oleks see parteilises keeles tähendanud: „Wõim sots.-rew. ja wähemlastele, wastakaaluks koalitsioonile ja wabameelsele kodanlusele.“ Nüüd, oktobrikuul 1917., tähendas seesama üüdsõna wõimu andmist rewolutsioonilisele töörahwale, kelle esotsas enamlastepartei oli. Asi puutus töölisteklassidiktatuurasse, mis koondas

oma ümber, ehk õigemine, võimuline oli koondama mitmemiljonist waesemat talupoegadeulka. Selles seisib oktoobrikuu wastaakkamise ajalooline mõtte.

Kõik tõukas parteid sellele teele. Meie jutlustasime rewolutsiooni esimestest päewadest võimu paratamata mineku tarbet nõukogude kätte. Pärast suurt sisemist wõitlust wõttis nõukogude enamus selle nõudmise omaks ja asus meie seisukohale. Meie walmistasime teisele ülenemaalisele nõukogudekongressile ette, kus oma parteile täielikku wõitu lootsime. Täidesaatew-keskkomitee töötas Dani juhatusel (ettewaatlik Tsheidse oli aegsaste Kaukaasiasse sõitnud) nõukogudekongressi kokkukutsele igakülgsest wasta. Peale suuri jõupingutusi saime demokraatlise nõupidamise nõukogude fraktsiooni peale toetades lõpuks niikaugele, et kongressi kokkutuleku päew 25. oktoobri peale määrati. See päew sai siis kõige suuremaks tähtpäewaks Wenemaa ajaloos. Enne seda kutsusime põhjaringkonna nõukogudekongressi ühes Balti laewastiku ja Moskwa esitusega kokku. Sel kongressil oli meil kindel enamus, pealeselle toetas meid paremalt tiiwalt pahempoolsete sots.-rewolutsionääride fraktsioon. Nii panime oktoobrikuurewolutsioonile tõsise organiseeritud aluse.

Kokkupõrkamine Peterburi garnisoni pärast.

Weel enne põhjaringkonna nõukogudekongressi kokkustumist oli juhtumine, mis edaspidises poliitikalises wõitluses ülisuure tähtsuse omandas. Oktoobrikuu algul ilmus Peterburi täidesaatwa-komitee koosolekule Peterburi sõjaringkonna staabi juures olewa nõukogu esitaja ja teatas, et peastaabist Peterburi garnisoni kahtekolmandikku osa wäärinnale saatmist nõutakse. Mis jaoks? Peterburi kaitsemiseks. Kohe wälja saata pole tarwis, tarwilik on ainult wäljasaatmiseks ettewalmistamine. Staab tegi Peterburi nõukogule ettepaneku seda plaani eaks kiita. Meie asusime walwele. Augustikuu lõpul wiidi Peterburist samuti 5 rewolutsioonilist polku peaaegu terwelt osade wiisi wälja. Seda tehti selleaegse sõjawägede ülemjuhataja Kornilowi nõudmise peale, kes samal ajal Kaukaasia diwiisi Peterburi saatmist ette walmistas, lootusega seekord rewolutsioonilise pealinnaga lõpulikult walmis saada. Selletõttu

oli meil juba elutarkust polkude ümberpaigutamises puhaspoliitikalistel põhjustel operatiivülesannete ettekäände all. Etterutates ütlen, et peale oktoobrikuurewolutsiooni awalikuks tulnud paberitest selgus, et Peterburi garnisoni väljasaatmise kawatsusel sõjaliste sihtidega midagi ühist polnud ja et see sõjawägede ülemjuhatajale Duhonini tahtmise wasta sellele Kerenski poolt ülesandeks tehtud oli, kes pealinna rewolutsioonilistest, s.o. temale waenulistest soldatitest puhastada tahtis. Kuid siis, oktoobrikuu algul, tekitasid meie kahtlused paremal tiival isamaalist wihatormi. Staabist käidi peale; Kerenski ei suutnud enam kannatada, pind ta jalge all läks liig palawaks. Meie aga wiiwitasime wastusega. Peterburi ähwardas kahtlemata ädaoht ja pealinna kaitsemise küsimus seisis kogu oma ülisuure tähtsusega meie ees. Peale Kornilowi mässunähtuste ja Rodsjanko sõnade Saksa okupatsiooni tarbest polnud mingisugust kindlustust selleks, et Peterburi tema mässulise waimu pärast kuritahtliselt sakslastele ei anta. Täidesaatew-komitee ei kinnitanud kahekolmandiku garnisoni wäerinnale saatmist. „Tarwis on sellekohane järeluurimiseorgan luua ja selgusele jõuda,“ teatasime meie, „kas see nõudmine tõelikult sõjalisest seisukorrast oleneb.“ Nii tekkis mõte nõukogu soldatite sektsiooni kõrwale, s.o. garnisoni poliitikalise esituse kõrwale puhasperatiiwset asutust — sõjarewolutsioonikomiteed luua, kes pärastpoole wägewa jõu omandas ja oktoobrikuupööre tegelikuks sõjariistaks sai. Juba neil tundidel, kui me selle asutuse loomismõtte esile tõime, kuhu terwe Peterburi garnisoni puhassõjalised niidid kokku pidid jooksuma, oli meile kahtlemata selge, et nimelt see asutus muutumata rewolutsiooniliseks sõjariistaks saab. Juba sel ajal läksime awalikult wastaakkamise katsele wasta ja tegime sellekohaseid ettewalmistusi.

Nagu juba öeldud, oli 25. oktoobri peale ülewenemaaline nõukogudekongress määratud. Ei olnud enam kahtlust, et kongress wõimu nõukogude kätte mineku poolt on. Aga see otsus peab wiibimata teostatama, muidu muutub ta kõlbmataks tundeliseks meealewalduseks. Olude loogikast järgnes, et meie wastaakkamise 25. oktoobri peale määrasime. Nii nimelt sai terwe kodanline ajakirjandus seisukorrast aru. Kongressi saatus oleneb peajaslikult Peterburi garnisonist; kas lubab see Kerenskit kongressi mõne saja ehk tuhande junkru, lipniku wõi löögipataljoni-

mehe poolt ümber piirata või laiali ajada? Kas ei tähendanudgi garnisoni väljawiimise katse seda, et walitsus kongressi laialiajamisele ette walmistab? Oleks ka imelik olnud kui ta ette poleks walmistanud, nähes kuidas meie awalikult terwe ilma ees nõukogude jõudusid selleks mobiliseerime, et koalitsioonilisele walitsusele surmaoopi anda.

Niiwiisi kujunes Peterburis kokkupõrkamine garnisoni saatuse küsimuse pärast. Kõige rohkem uwitas see muidugi sõjawäelasi. Aga ka töölised olid selles elawalt uwitatud, teades et garnisoni väljawiimise järele junkrud ja kasakad neid ära kägistawad. Tüli omandas nii wiimase võimaluseni terawa iseloomu ja walmis neis oludes, mis Kerenski walitsusele äärmiselt alwad olid.

Selle kõrwal kestis ka ülewalpool iseloomustatud wõitlus ülewenemaalise nõukogudekongressi eest edasi, kusjuures meile Peterburi nõukogu ja põhjaringkonna kongressi nimel awalikult kuulutasime, et teine nõukogudekongress Kerenski walitsust kukutama ja Wenemaa õigus-
tatud peremeheks akkama peab. Wastaakkamine oli tegelikult alustatud. Ta arenes awalikult terwes riigis.

Oktoobrikuus etendas wastaakkamisküsimus meie partei sisemises elus suurt osa. Lenin, kes Soomemaal peidus oli, nõudis oma ulgalistes kirjades otsustawamat wõitlusewiisi. Alama rahwaulkade meeoleolu oli kääriw ja rahutu ja suurenes selletõttu, et enamlastepartei, kes Peterburi nõukogus enamuses oli, oma üüdsõnade teostamiseks tegelikka sammusi ei teinud. 10. okt. pidas partei keskkomitee Lenini osawõttel kinnist koosolekut. Päewakorral seisis wastaakkamisküsimus. Enamus otsustas kahe ääle wasta, et ainuke abinõu, mis rewolutsiooni ja maad lõpuliku lagunemise eest päästa võib, sõjariistus wastaakkamine on, mis wõimu nõukogude kätte andma peab.

Demokraatline nõukogu ja eelparlament.

Demokraatline nõukogu, mis demokraatlisest nõupidamisest välja kujunes, koondas enesesse ka terwe ta abituwamad nõukogudeparteid; sotsiaalrewolutsionäärid ja wähemlased löid selles nõukogus enestele kunstliku

enamuse, aga ainult selleks, et seda selgemalt oma poliitikalist võimetust ilmutada. Nõukogu seljataga pidas Tseretelli Kerenskiga — ja „tsensusliste elementidega“ — nagu nõukogus üteldi, et aawawat „kodanlust“ nime mitte tarwitada — segaseid läbirääkimisi. Tseretelli aruanne läbirääkimiste käigu ja tagajärgede üle oli kui teatawa rewolutsioonijärgu matusekõne. Selgus et ei Kerenski ega ka tsensuslised olused nõus ei ole uue poolesitawa asutuse ees wastust kandma. Teiseltpoolt, ei leidunud väljaspoolt kadettideparteid nõndanimetatud „asjalikka“ ühiskonnategelasi. Ettetõtte korraldajatel tuli mõlemates punktides alla anda. Allaandmine sündis seda kõnerikkamalt, et demokraatline nõupidamine kutsuti kokku ja nimelt selleks, et wastutuseta walitsuskorda kõrwaldada, kusjuures nõupidamine wormilikul ääletamisel koalitsiooni kadettidega tagasi lükkas. Nendel demokraatlise nõukogu koosslekutel, mis enne pööret peeti, walitses pingutatud ja täieste tegewuseta õhkkond. Nõukogu ei awaldanud rewolutsiooni edasiliikumist, waid rewolutsioonist maha jäänud parteide lagunemist.

Juba demokraatlise nõupidamise ajal oli meie partei fraktsioonis küsimus üles wõetud nõupidamiselt meeleawaldusliselt lahkuda ja seda wõiköti alla kuulutada. Tarwis oli tegelikult rahwaukadele näidata, et kokkuleppelased rewolutsiooni umbtänawasse on wiinud. Wõitlust nõukogude wõimu pärast wõib ainult rewolutsioonilisel teel pidada. Tarwis oli wõim nende käest wõtta, kes eaks tööks kohased polnud, ja mis päew edasi, seda wõime tumaks jäid nad ka pahaks tegewusks. Tarwilik oli meie poliitikaline tee, jõudude mobiliseerimine nõukogude ümber, ülewenemaaline nõukogudekongress, wastaakkamine — wastand nende teele: kunstlikult kokkukogutud eelparlamendile ja lausujale asutawale-kogule. Seda wõis korda saata awaliku ühenduse katkestamisega terve rahwa teades asutusest, mis Tseretelli ja tema kaasmõtlejate poolt loodud ja terve tähelepaneku ja töölisteklasi jõu koondamise teel nõukoguasutustesse. Sellepärast tegin ma ettepaneku nõupidamiselt meeltawaldawalt lahkuda, tehastes ja polkudes rewolutsioonilist kihutustööd nende jõudude wasta teha, kes katseid tegid rewolutsioonijõudu kitsendada ja uueste tema arenemisetüüri juure kodanlust kaastöötajaks kutsuda. Neid mõtteid awaldas ka Lenin, kelle kirja mõni päew iljem saime. Aga partei juhtiwates

ringkondades waadati selle küsimuse peale kahtlewalt. Juulipäewad jätsid partei teadwuse peale sügawad jäljed. Töölise- ja soldatiteulgad paranesid juulikuu rüüstamisest palju rutemalt kui mõned juhtiwad seltsimehed, kes rahwaulkade enneaegse pealerõhumise tõttu rewolutsiooni purunemist kartsid. Demokraatlise nõupidamise fraktsioonis sain oma ettepaneku poole 50 äält — wasta 70, kes osawõtmise poolt demokraatlisest nõukogust ääletasid. Selle osawõtmise tagajärg kindlustas siiski ruttu partei pahemat tiiba. Sai silmanähtawalt selgeks, et nende pettustele lähedal seiswate kombinatsioonidega, millega rewolutsiooni edaspidist juhtimist tsensusliste elementide kätte, kes rahwaulkades jalgealuse kaotanud olid, sellest umbtänewast kindlustada taheti, wäljapääseteed, millesse wäikekodanline demokraatia oma jõuetusega rewolutsiooni wiinud. Selleks ajaks, kui tsensusliste elementidega täiendatud demokraatline nõukogu eelparlamentiks muutus, oli ka meie partei walmisolek sellest lahtiütlemiseks küps.

Sotsialistid-rewolutsionäärid ja wähemlased.

Teadmata oli weel, kas aga pahempoolsed sotsialistid-rewolutsionäärid sellel teel meie järele tulewad. See rühm oli alles arenemisel, kusjuures arenemisekäik meie partei mõõdupuuga mõõtes liig aeglaselt ja kindlusetä läks. Rewolutsiooni algul oli sots.-rewolutsionääride partei terwes poliitikalises elus walitsewaks parteiks. Talupoegade-, soldatite-, isegi töölisteulgad ääletasid sotsiaal-rewolutsionääride poolt. Partei ise ei oodanud midagi sarnast ja mitmelgikorral näis, et ta oma kordamineku laenetusse uppuda wõib. Kui puhaskapitalistlisi, mõisnikkude ja tsensusliste oluste rühmasid wälja arwata, siis ääletasid teised kõik rewolutsioonilise rahwuslastepartei poolt. See wastas esialgsele rewolutsiooniastmele, kui klassiwahed weel wälja kujunemata olid ja nõndanimetatud ühise rewolutsioonilise wäerinna loomisepüüded partei kindlusetä programmis esinesid, mis ühtlaselt walmis oli kaitset andma nii töölisele kes talupojast eraldust kartis, talupojale kes maad ja wabadust ihkas, aritlasele kes mõlemaid juhtida püüdis, ja ametnikule kes uuele walitsuskorrale tarwilik katsus olla.

Kui Kerenski, kes tsaariajal tööerakondlane oli, peale rewolutsiooniwõitu sots.-rewolutsionääride parteisse läks, siis akkas ta kuulsus selle järele kaswama, kuidas ta walitsuseastmetel tõusis. Aukartuse pärast sõjaministri wasta, mitte alati puhttundelise aukartuse pärast ruttasid paljud polgukomanderid ja kindralid endiste terroristide-partei liikmeteks kirjutama. Wanad rewolutsioonitulest läbi käinud sots.-rewolutsionäärid waatasid juba siis rahutusega järjest kaswawa „märtsikuu“ sots.-rewolutsionääride peale, s. o. nende parteiliikmete peale, kes oma rewolutsioonilise rahwusliku inge alles märtsikuul, pärast seda üles leidsid kui rewolutsioon wana walitsuskorra kukutanud ja rewolutsioonilisi rahwuslasi walitsuse etteotsa asetanud oli. Nii ei kogunud selle partei wormita raamidesse üksi arenewa rewolutsiooni sisemised lahkeliid, waid ka talupoegade mahajäänud eelarwamised, ärdameelsus, kindlusetus ja aritlastekihtide karjerismus. Oli selge et partei sel näol kaua ei püsi. Ideelises mõttes oli ta algusest saadik saamatu.

Poliitikat juhtisid vähemlased, kes marksistlisest koolist läbi tulnud ja temast mõnesuguseid wõtteid ja arjumusi omandanud olid, mis neid poliitikas niisugusel seisukohale aitas, et nad käesolewat klassiwoitlusemõistet wõltsida ja sellel läbi wabameelse kodanluse ülemwalitsust kindlustada mõistsid. Sellepärast lagunesid vähemlased, kui kodanlaste wõimuõiguse otsekohesed adwokaadid, nii ruttu et neist oktoobripööre ajaks peaaegu mitte midagi järele ei jäänud.

Sots.-rewolutsionääride mõju kadus niisama järjekindlalt, esite töölisteulgas, siis sõjawäes ja kõige lõpuks ka külas. Aga oktoobripööre ajaks jäid nad arwuliselt weel wäga tugewaks parteiks. Klassiline mõtetelahkuminek õõnestas neid sisemiselt. Wastakaaluks paremale tiiwale, kes oma suureinate marurahwusliste juhtidega — Awksentjew, Breshko-Breshkowskaja, Sawinkow ja teised, — lõpulikult wastarewolutsionääride laagrisse läks, tekkis pahem tiiw, kes töötawateulkadega ühendust alal oida püüdis. Kui seda tõeasja meele tuletada, et siseasjade minister sots.-rewolutsionäär Awksentjew omawolilise maaküsimuse otsustamise pärast talupoegade maakomiteesid, kes sots.-rewolutsionääridest koos seisid, wangistas, siis saab sisemine mõtete lahkuminek selles parteis meile küllalt selgeks.

Keskkohas seisis partei truu juht Tshernow. Osawa kirjanikuna, kes palju sotsialistlist kirjandust lugenud ja fraktsiooniwõitluses elutarkust omandanud, seisis ta kindlalt parteijuhi kohal sel ajajärgul, kui parteielu wäljamaal olewate emigrantide ringkondade ümber koones. Rewolutsioon, mis oma esimise segase laenega sots.-rewolutsioonääride partei iiglakõrgusele tõstis, paiskas automaatselt sinna ka Tshernowi, aga ainult selleks et tema täielikku abitust ilmutada, isegi esimise ajajärgu poliitikat juhtiwate tegelaste ulgas. Need wäiksed wäärtused, mis wäljamaa rahwuslaste ringkondades Tshernowile ülekaalu kindlustasid, olid liig kerged rewolutsioonikaalul. Ta toetas selle peale, et wastutawaid otsusi mitte wasta wõtta, kriitikalistel juhtumistel kõrwale põigelda, erapooletuks jääda ja oodata. Niisugune taktika kindlustas talle teatawa ajani seisukoha ikka kaugemale lahku minewate tiibade keskel. Aga parteiüksust niimoodi kaua alal oida ei olnud mingisugust võimalust. Endine terrorist Sawinkow sai Kornilowi mässunõu kaastegelaseks, oli liigutawas üherduses wastarewolutsiooniliste kasakaohwitseridega ja tegi Peterburi tööliste ja soldatite rüüstamiseks, kelle keskel mitte wähe pahempoolseid sots.-rewolutsionäärisid polnud, ettewalmistusi. Keskkohast otsustas Sawinkowi pahemale tiiwale ohwriks anda ja teda parteist wälja eita, kuid Kerenski wasta ei juletud käsi tõsta. Eelparlamendis ilmutas partei kõige suuremat lahkuminekut: kolm koondust (grupet) astusid ühe ja sama partei lipu all iseseiswalt wälja, kusjuures üksigi nendest õiete ei teadnud mida ta tahab. Selle „partei“ wormilik walitsemine asutawas-kogus oleks ainult poliitikalise wõimetuse edasikestwust tähendanud.

Eelparlamendist lahkumine. Wäerinna ääl.

Enne seda kui eelparlamendist wälja minna, kus meil Tseretelli ja Kerenski poliitikalise statistika järele ligi wiiskümmend kohta oli, oli meil pahempoolsete sots.-rewolutsionääride rühmadega ühine nõupidamine. Nad ütlesid meile kaasatulemisest lahti, selle peale toetades nagu oleks neil weel tarwilik eelparlamendi wõimetust talupoegade ees awalikuks teha. „Meie loeme oma kohuseks teid oiatada,“ ütles keegi pahempoolsete sots.-rewo-

lutsionääride juht, „kui teie eelparlamendist selleks lahkute et kohe uulitsale minna ja awalikult wõitlust alata, meie teile järele ei tule.“ Kodanline kokkuleppe-ajakirjandus süüdistas meid, nagu püüaksime meie eelparlamendi ainult sellepärast lõhkuda, et rewolutsioonilist seisukorda luua. Meie fraktsiooni koosolekul eelparlamendis otsustati, et pahempoolseid sots.-rewolutsionäärisid mitte oodata, waid iseseiswalt talitada. Eelparlamendis ette loetud meie partei teadaandmine (deklaratsioon), milles seletati miks meie sellest asutusest lahkume, wõeti enamuse ringkondades jõuetusewiha ulumisega wasta. Peterburi saadikute nõukogus, kus meie lahkumine eelparlamendist rõhuwa enamusega eaks kiideti, seletas wähemlaste-„internatsionalistide“ wäikese rühmakese juhataja Martow, et lahkumisel wabariigi ajutisest nõukogust (sarnane oli selle wähe lugupeetud asutuse ametlik nimi) ainult sel juhtumisel mõtet oleks, kui meie wiibimata awalikule pealetungimisele asuksime. Seda meiegi mõtlesime. Wabameelse kodanluseprokurööridel oli õigus, kui nad meid rewolutsioonilise seisukorra loomises süüdistasid. Awalikus wastaakka-mises ja wõimu otsekohehes oma kätte wõtmises nägime ainukest pääseteed tekkinud seisukorrast.

Jällegi nii kui juulikuupäewadel, koondati (mobiliseeriti) ajakirjandus ja muud awaliku arwamise abinõud meie wasta. Juulikuu arsenaalidest toodi kõige mürgisemad sõjariistad, mis sinna peale Kornilowi päewade ajutiselt oiule olid antud, päewawalgele. Asjata jõupingutused! Rahwaulgad kogusid lahutamatalt meie ümber ja meeoleolu tõusis iga tunniga. Kaewikutest tulid saadikud. „Kaua sarnane wäljakannatamata seisukord kestab?“ kõnelesid nad Peterburi nõukogu koosolekutel. „Soldatid käskisid meid teile teatada, et kui esimiseks nowembriks rahuküsimuses otsustawaid sammusid ei astuta, siis kaewikud tühjaks jääwad, sõjawägi wäerinna seljataha läheb.“ Sarnast otsust lautati tõeste wäerinna laiali. Soldatid andsid ühest wäeosast teise oma kokku seatud lendlehti, milles üles kutsuti kaewikutesse mitte kauemaks jäema kui esimise lumeni. „Teie unustasite meid!“ üüdsid kaewikutesaadikud Peterburi nõukogu koosolekutel. „Kui teie tekkinud olukorrast pääseteed ei leia, tuleme ise siia ja kihutame tääkide abil endi waenlased laiali ja teid ühes nendega!“ Peterburi nõukogu sai wiimaste nädalate jooksul kogu sõjawäe tähelepaneku ligitõmbamise keskpunktiks. Tema

otsused (resolutsioonid), mis pärast juhtiwa woolu wahtamist ja juhatuse ümberwalimist wasta wõeti, andsid kurnatud ja meelteitwale sõjawäele lootust, et seisukorrast wäljapääsemise tee nii leitud saab kui meie partei poolt tegelikult soowitati, see on salalepingute awaldamisega ja wiibimata kõigil wäerindadel waherahu tegemisega. „Teie räägite et wõim nõukogude kätte peab minema — wõtke ta siis oma kätte! Kardate et wäerind teid ei toeta? Eitke kõrwale niisugused kahtlused, soldatiulkade määratu enamus on teiega.“

Sel ajal kestis tüli garnisoni wäljawiimise küsimuse pärast edasi. Pea igal päewal korraldati garnisoni roodude, polkude ja komandode komitee-nõupidamisi. Meie partei mõju oli garnisonis lõpulikult kindel ja muutmata. Peterburi sõjawäe ringkonna staab oli äärmiselt segaduses. Katsuti nagu tõsisesse läbikäimisesse astuda meiega, siis jälle ahwardati täidesaatwa-keskkomitee juhtide õhutusel meie wasta surweabinõusid tarwitada.

Sõjarewolutsioonilise komitee komissarid.

Ülewalpool oli juba juttu sõjarewolutsioonilise komitee organiseerimisest Peterburi nõukogu juure, keda selle tagamõttega asutati, et ta oluliselt Peterburi garnisoni nõukogu staabina Kerenski staabi kõrwal töötama pidi. „Aga kahe staabi olemine on lubamata“, õpetasid meid kokkuleppeparteide esitajad. „Aga kas sarnane seisukord on lubatud, et garnison ametlikku staabi ei usalda ja kardab, et Peterburist wägede wäljawiimine uue wastarewolutsioonilise salaplaani ette kirjutatud on?“ wastasime meie. „Teise staabi loomine tähendab wastaakkamist“, öeldi meile paremalt poolt. „Teie sõjarewolutsiooniline komitee, ei oolitse sõjawäewõimude operatiivliste kawatsuste ja käsutuste läbikatsumise eest niipalju kui otsejoones wastaakkamise ettewalmistamises praeguse walitsuse wasta.“ See oli õigliane kahtlus. Ja just sellepärast ta kedagi ei irmutanud. Nõukogu rõhuw enamus tunnistas koalitsioonilise walitsuse kukutamise tarwilikuks. Mida asjalikumalt sots. rewolutsionäärid ja wähemlased näitasid, et sõjarewolutsiooniline komitee

paratamatalt mässu korraldamise asutuseks muutub, seda enam Peterburi nõukogu uut wõitlu-easutust toetas.

Esimine sõjarewolutsioonilise komitee töö oli kõigisse Peterburi garnisoni osadesse, pealinna ja ümbruskonna tähtsamatesse asutustesse komissaride määramine. Mitmelt-poolt tulid teateid selle üle et walitsus, ehk õigemine walitsuseparteid, oolega oma jõudusid koondawad ja sõjariistu panewad. Mitmesugustest riigi- ja erisõjariistadeladudest warustati junkruid, üliõpilasi ja üleüldse kodanlist noortsugu püssidega, rewolwritega, padrunitega ja kuulipildujatega. Tarwilik oli wiibimata ettewaatus abi-nõusid tarwitusele wõtta. Igasse sõjariistadeladusse ja kauplusesse määrati komissarid. Nad said pea ilma wastapanekuta seisukorra peremeesteks. Tõsi, komendandid ja ladudeomanikud tegid küll katseid et komissarisid mitte tunnistada, aga küllalt oli soldatite ehk iga asutuse teenijate komitee poole pööramisest, et wastapanekut murda. Edaspidi anti sõjariistu ainult komissaride luba (orderi) järele wälja.

Peterburi garnisoni polkudel olid ka warem komis-sarid, aga need olid kesktäidesaatwa-komitee määratud. Juba ülewalpool tähendasime, et peale juunikuu nõukogude-kongressi ja iseäranis peale 18. juuni meeleawaldust, mis kindlaks tunnistuseks enamlaste järjekindlalt suurenewa jõu üle oli, kõrwaldasid kokkuleppeparteid Peterburi nõukogu pea täielikult sündmuste käigu peale rewolutsiooni-lises pealinnas tegeliku mõju awaldamast. Peterburi garnisoni juhtimine koondati täidesaatwa-keskkomitee kätte. Nüüd seisis ülesanne selles, et igasse osasse Peterburi nõukogu komissarisid seada. See wiidi soldatiulkade agaral kaasabil läbi. Polk polgu järele kinnitas miitingute lõpul, kus igasugustest parteidest kõnelejad üles astusid, et nad ainult Peterburi nõukogu komissarisid tunnistawad ja ilma nende lubata sammugi ei astu.

Komissaride määramises mängis tähtsat osa enamlaste sõjawäeline organisatsioon. Juulikuupäewadeni tegi ta laialist kihutustööd. 5. juulil rüüstas aga Kerenski poolt Peterburi toodud jalgrattasõitjatepataljon Ksesshinskaja lossi ära, kus meie partei sõjawäeline organisatsioon asus. Suurem osa juhtidest ja ka mõned lihtliikmed wangistati, ajalehed suluti, trükikoda rüüstati ära. Ainult järkjärgult akkas organisatsioon oma tegewuseaparaati uueste korraldama ja nüüd juba ühtlasemal jõul. Arwuliselt koondas ta

enese ümber väikese osa Peterburi garnisonist — kõigest mõnisada inimest. Aga nende ulgas oli palju otsustawaid, rewolutsioonile ustawaid soldatid ja noori ohwiterisid, peasjalikult lipnikka, kes juuli- ja augustikuul Kerenski wangimajadest läbi olid käinud. Kõik nad andsid endid sõjarewolutsioonikomitee käsutuse alla ja nimetati wastutajatena tähtsatele sõjalistele kohtadele.

Ei ole siiski üleliigne nimetada, et meie partei sõjalise organisatsiooni liikmed iseäralise ettevaatusega ja osalt ka uskmatusena oktoobrikuus rutulise wastaakkamise peale waatasid. Organisatsiooni kinnine iseloom ja ametlik sõjawäeline koosseis painutasid tahtmatalt tema juhatajaid wastaakkamise puhastehnilisi ja organisatsioonilisi wäärtsusi ümber indama, aga sellelt seisukohalt waadates olime kahtlemata nõrgad. Meie jõud seisis rahwaulkade rewolutsioonilises toetuses ja selle walmisolekus meie lipu all wõitlema.

Juurewoolu suurenemine.

Organiseerimise kõrwal käis tormiline kihutustöö. See oli wahetpidamata miitingute ajajärk, — tehastes, „Modern“ ja „Tshiniselli“ tsirkuses, klubides ja kasarmutes. Miitingute ja koosolekute õhkkond oli kui elektriga täidetud. Iga meeletuletus wastaakkamise kohta wõeti tormilise kiiduwaldusega wasta. Kodanline ajakirjandus õhutas üleüldist erutusemeeleolu. Minu allakirjutatud order, millega Sestroretski sõjariistadetest punase-kaardile 5000 püssi nõuti, tekitas kodanlaste ulgas kirjeldamata segadust. Igalpool räägiti ja kirjutati ettewalmistatawast üleüldisest tapmisest. See muidugi ei seganud Sestroretski sõjariistadetest punase-kaardile sõjariistu wälja andmast. Mida alatumat kodanline ajakirjandus meid laimas ja waletas, seda soojemalt wastasid rahwaulgad meie üleskutsetele. Ikka selgemaks sai mõlemile poolele, et kriisil lähematel päewadel otsustatud peab saama. Sots.-rewolutsionäärude ja vähemlaste ajakirjandus tõstis ädakisa: „Rewolutsiooni ähwardab irmus ädaht. Juulikuu päewade kordamist walmistatakse ette, kuid laiemal alusel ja sellepärast on selle tagajärjed äwitawamad...“ Gorki kuulutas igapäew oma „Nowaja Shisnis“ terwe kultuura

lähedast ukkaminekut ette. Ülepea lahkus sotsialistline puuder töölistedikatuura kareda walitsuskorra lähenemisel imeruttu kodanliste aritlaste teadwuselt.

Selle wasta terwitasid isegi wäheedenenud polkude soldatid sõjarewolutsioonikomitee komissarisid waimus-
tatult. Kasakate wäeosad ja junkrute sotsialistline wähemus saatsid meie juure saadikud. Nad lubasid awaliku kokkupõrkamise puhul kõige wähemalt oma wäeosade erapoole-
tuks jäämist kindlustada. Kerenski walitsus rippus awalikult õhus.

Ringkonnastaab astus meiega läbikäimisesse ja soowitas kokkuleppimist. Et waenlase wastapaneku jõu üle teateid saada, algasime läbirääkimisi. Staab läks närwiliseks, usutades, ahwardades, ja kuulutas meie komissarisid makswusetaks, mis aga nende tööle põrmugi tulu ei toonud. Täidesaatew-keskkomitee määras staabi nõusolekul Peterburi sõjawäeringkonna peakomissariks staabikapteni Malewski ja teatas suuremeelisel, et ta nõus on meie komissarisid igal tingimisel tunnistama, kui need peakomissari wõimu alla jääwad. Ettepanek lükati tagasi ja läbirääkimised katkesid. Tähtsamad sots.-rewolutsionäärid ja wähemlased tulid waheltkaupiejatena meie juure, usutasid, ahwardasid ja kuulutasid meie kui ka rewolutsiooni ukkaminekut ette.

„Peterburi nõukogu päew“.

Smolnoi oli sel ajal juba täielikult Peterburi nõukogu ja meie partei tarwitada. Wähemlased ja parempoolsed sots.-rewolutsionäärid wiisid oma poliitikalise tegewuse Maarja lossi, kus iljuti sündinud eelparlament wiimaseid päiwi elas. Kerenski esines eelparlamendis suure kõnega, milles ta, kodanlise tiwa tormiliste kiiduawulduste all, katseid tegi oma jõuetust karjuwate ahwardustega warjata. Staab tegi wiimase wastapanekukatse. Ta saatis kõiki garnisoniosadesse kutse, igast osast kahte saadikut saata läbirääkimistele wägede wäljawiimise üle pealinnast. Nõupidamine määrati 22. okt. k. 1 päewal. Polkudest teatati wiibimata meile sellest kutsesest. Telefoniteel kutsusime garnisoni nõupidamise om. k. 11 kokku. Osa saadikutest läks siiski staapi, aga ainult teatama et nemad

Peterburi nõukogu lubata paigast ei liigu. Pea ühelääl kinnitas garnisoni nõupidamine ustawust sõjarewolutsiooni-komiteele. Wasta waidlesid endiste parteide ametlikud esitajad, aga nad ei leidnud polkude saadikutelt mingisugust toetust. Staabi katse tõendas jälle, et pind meie all kindel on. Esimises rias seisis Wolõnski polk, seesama kes õõl wastu 4. juulit oma orkestri saatel Tauria paleesse marssis enamlasti waigistama.

Nagu ülewalpool teatasime, oli Peterburi nõukogu kassa ja ajalehtede wäljaandmine täidesaatwa-keskkomitee käes. Katsed ühtgi neist wäljaannetest oma kätte saada jäid tagajärgedeta. Septembrikuu lõpust saadik tegime mitu korda katset iseseiswat Peterburi nõukogu äälekandjat luua, aga trükikojad olid tööga koormatud ja nende õmanikud boikoteerisid täidesaatwalt-keskkomiteelt toetust saades meid. Laialise kihutustöö tegemiseks ja ajalehe wäljaandmiseks tarwis olewa raha korjamiseks otsustati „Peterburi nõukogu päewa“ toime panna. Paar nädalat waremalt määrati see päew 22. oktoobriks. Nii langes ta wastaakamise ettewalmistamise kõige palawama silmapilguga ühte.

Waenulik ajakirjandus teatas kindlas usus oma ettekuulutuse tõelikkusesse, et 22. oktoobril enamlasted Peterburi uulitsatel sõjariistus wälja astuwad. Et wäljaastumine tuleb, selle üle ei kahelnud keegi. Katsuti ainult kindlaks teha kunas nimelt, — aimati, kuulutati ette ja loodeti sel teel meie poolt ümberlõkkamist ehk õigekestunnistamist. Aga nõukoku läks rahulikult ja kindlalt oma rada, kodanluse awalikku arwamist ja wihast kisa tähelepanemata jättes. 22. oktoober sai proletariaadi sõjawäe ülewaatuse päewaks. Ta läks igapidi ästi korda. Waatamata parema tiwa oiatuste peale, et Peterburi uulitsatel siis werejõed woolawad, walgusid rahwaulgad wallidena Peterburi nõukogu korraldatud miitingutele. Kõik kõnelejad olid tegewuses. Miitingud kestsid mitu tundi wahetpidamata. Kõnelesid meie partei kõnemehed, Peterburi nõukogudekongressile sõitnud saadikud, wäerinna esitajad, pahempoolsed sots.-rew. ja anarhistid. Ühiskondlised asutused olid tööliste, soldatite ja madrustega üle ujutatud. Sarnaseid koosolekuid oli Peterburi rewolutsiooni ajal wähe näinud. Suur ulk wäikekodanlasti, kes rohkem kodanlise ajakirjanduse kisa ja oiatuste tagajärjel kui wäljaastumise kartusest segaduses olid, akkas liikuma. Kümnetuhandetena walgus inimesi rahwamajasse,

weeresid koridorist koridori ja täitsid saalisid. Raudsetel toepostidel rippusid inimesed kui wiinamarjakobarad. Õhus walitses see elektriseeritud pingulolek, mis rewolutsiooni kriitikalisemaid silmapilkusid iseloomustab. „Maha Kerenski walitsus! Maha sõda! Kõik wõim nõukogudele!“ Niisugustel koosolekutel ei julenud endiste parteide ulgast enam keegi wasta waidlema akata. Peterburi nõukogu walitses jagamata wõimuga. Sõjakäik oli sisuliselt wõidetud. Jäi järele wiirastusesarnasele walitsusele weel wiimane sõjalik löök anda.

Kõikuwate wäeosade wõitmine.

Ettewaatlikumad meie ulgas teatasid, et weel wäeosasid leidub, kes meie poolt ei ole, nagu kasakad, ratsawäepolk, Semjonowski polk ja jalgrattasõitjatepataljon. Neisse wäeosadesse määrati komissarid ja kihutajad (agitaatorid). Nende aruanded olid rahuldawad; palawakskõetud õhk-kond wõitis kõik ja tegi tagurlistele olustele wõimataks garnisoni üleüldisele meeleolu sihile wasta seista. Semjonowski polgus, keda Kerenski walitsuse kindlamaks toeks peeti, olin ma lahtise taewa all peetawal miitingul. Sinna tulid ka parema tiwa tähtsamad kõnemehed. Kindla lootusega nägid nad wanameelses kaardiwäepolgus koalitsioonilise walitsuse wiimast tuge. Midagi ei aidanud. Polk ääletas rõhuwa enamusega meie poolt ega lasknud endisi ministrid oma kõnesid lõpetada. Nõukogude üld-sõnade wastased rühmad seisis koos peaasjalikult ohwitseridest, wabatahtlikkudest, üleüldse kodanlistest ja pool-kodanlistest aritlastest. Tööliste- ja talupoegadeulgad olid terwelt meie poolt. Eraldamine tundus selge, sotsialistilise wahejoone abil.

Peterburi sõjaliseks kesктоetuskohaks on Peeter-Pauli kindlus. Sinna määrasime komendandiks noore lipniku. Ta juhtus enam kui kohale ja oli mõne tunni pärast seisukorra peremees. Kindluse seaduslikud wõimud jäid ootawalt kõrwale. Meile ustawaks jõuks peeti jalgrattasõitjate pataljoni, kes juulikuul meie partei sõjalise organisatsiooni Ksesshinskaja lossis ära rüüstas ja pärast seda sinna korterisse asus. 23-dal sõitsin ma kella kahe paiku kindlusesse. Õues peeti miitingut. Parema tiwa kõnemehed olid wi-

mase wõimaluseni ettewaatlikud, kõrwale põiklewad ja läksid oolega Kerenski nimetamisest mööda, kelle nimi soldatite ulgas paratamatalt protestiüüdeid ja rahutust sünnitas. Meid kuulati ja meie järele käidi. Kella nelja ajal kogusid jalgrattasõitjad naabruses olewasse „Modern'i“ tsirkusesse pataljonikoosolekule. Muuseas kõneles ka kindralkortermeister Poradelow. Ta kõneles piinliku ettewaatusega. Kaugel seljataga olid päewad, kus ametlikud ja poolametilikud kõnelejad töölisteparteist kui isamaaäraandjast ja Saksa keisri palgalisest salgast rääkisid. Staabiülema abi astus minu juure ja ütles: „Eldeke, tarwis on kuidagi kokku leppida.“ Aga oli juba ilja. Pataljon otsustas pärast waidlusi, 30 ääle wasta, wõimu nõukogudele mineku poolt.

Wastaakkamise algus.

Kerenski walitsus langes ühelt poolt teise. Wäerinnalt kutsuti kaks uut jalgrattasõitjatepataljoni, lennumasinatapatari, taheti ratsawäeosasid kutsuda. . . Jalgrattasõitjad saatsid teelt Peterburi nõukogule telegrammi: „Meid wiiakse Peterburi, ei tea milleks, palume seletust.“ Meie käksime neid seisma jääda ja saatkonda Peterburi saata. Esitajad tulid ja teatasid nõukogu koosolekul, et pataljon täielikult meie poole oiab. See tekitas rõõmutormi. Pataljonile anti käsk wiibimata linna asuda.

Wäerinna saadikute arw kaswas iga päewaga. Nad tulid seisukorra üle teateid pärima, wõtsid meie kirjandust kaasa ja sõitsid wäerinnale tagasi, teatega et Peterburi nõukogu tööliste, soldatite ja talupoegade wõimu eest wõitleb. „Kaewikud toetawad teid“, teatasid nad meile. Wanad armiakomiteed, kes 4—5 kuu jooksul ümber walimata jäänud, saatsid ähwardawaid telegrammisid, mis kedagi ei irmutanud: meie teadsime et komiteed soldatiteulkaadest niisama eraldatud on, kui täidesaatew-keskkomitee kohalikkudest nõukogudest.

Sõjarewolutsioonikomitee määras kõiki waksalitesse komissarid. Nad waatasid oolikalt tulewate ja minewate sõitjate järele ja pidasid iseäranis teraselt soldatite ümberpaigutamist silmas. Lähedal seiswate linnadega ja nende garnisonidega seati wahetpidamata ühendus telefonide ja automobiilide abil jalale. Kõigile Peterburile lähemal ole-

watele nõukogudele tehti kohuseks oolega selle üle järele walwata, et pealinna wastarewolutsioonilised, ehk õigemine, walitsuse petetud sõjawäed ei tuleks. Alamad waksalite teenijad ja töölised tunnistasid meie komissarisid wiibimata. Telefonijaamas tekkisid 24-dal raskused, meie telefonisi tõrguti ühendamast. Junkrud olid endid jaamas kindlustanud ja nende kaitse all asusid naistelefonistid nõukogule wastasrinda. See oli tulewaste töötõrgete esimine awaldus. Sõjarewolutsioonikomitee saatis wäesalga telefonijaama ja laskis sissekäigu ette kaks wäikest suurtükki üles seada. Nii algas kõigi walitsuseasutuste ärawõtmine. Madrused ja punakaartlased wõtsid wäheste salkadega telegrafi, postkontori ja teised asutused oma alla. Taheti riigipanka kätte saada. Walitsuse keskkohat Smolnõi muudeti kindluseks. Pööningult leiti, wana keskkomitee pärandusena, paarkümmend kuulipildujat, kuid neid ei oldud enam kauemal ajal tarwitatud, nii et pidime Smolnõisse täiendawa kuulipildujatewäesalga kutsuma. Wara ommikul wedasid soldatid Smolnõi pikkades poolpimedates koridorides käristades oma kuulipildujaid. Uste wahelt wahtisid arusaamatuse ja kartusega mõned wähemlased ja sots.-rew., kes weel Smolnõisse olid jäänud.

Nõukogukoosolekud olid Smolnõis igapäew samuti ka garnisoninõupidamised.

Smolnõi kolmandal korral, wäikses nurgatoas pidas sõjarewolutsioonikomitee wahetpidamata koosolekuid. Sinna jooksid kokku kõik teated wägede liikumisest, tööliste ja soldatite meeleolust ja kihutustööst kasarmutes, kodanliste poliitikameeste nõupidamistest, talwepalee elust, endiste nõukogu parteide kawatsustest jne. Teadeteandjaid leidis igalt poolt. Tuli töölisi ja ohwitserisid, kojamehi ja sotsialistlisi junkruid, teenijaid ja daamesid. Mitmed jutustasid puhast loba, teised sellewasta töid tõsiseid ja kasulikku näpunäiteid. Otsustandew silmapilk lähenes. Oli selge et tagasiminekut pole.

24. oktoobri õhtal ilmus Kerenski eelparlamenti ja nõudis enamlaste wasta surweabinõude tarwitamiselewõtmise eakskiitmist. Aga eelparlament oli aletsemisewäärt segaduses ja lagunemas. Kadetid tingisid parempoolseid sots.-rew. usalduse awaldamise resolutsiooni wasta wõtma, parempoolsed sots.-rew. rõhusid keskkoha peale, keskkohat kahtles ja „pahem tiiw“ ajas parlamentlist wastasrinna poliitikat. Pärast nõupidamisi, waielusi ja kahtlusi wõeti

pahema tiiva otsus wasta, milles nõukogu mässulist liikumist ukka mõisteti, aga wastutus selle eest walitsuse demokraatiawastase poliitika süüks anti. Post tõi igapäew kümnetewiisi kirjasid, milles meie kohta tehtud surmaotsustest, põrgumasinatest ja Smolnõi õhkulaskmise kawatustest teatati. Kodanline ajakirjandus ulus metsiku wiha ja irmuga. Gorki, kes oma kullilaulu täieste unustanud oli, jatkas „Nowaja Shisnis“ ettekuulutamist läheda maailma lõpu üle.

Sõjarewolutsioonikomitee liikmed ei lahkunud wiimase nädala jooksul Smolnõist, magati sohwide peal, kus neid käskjalad, maakuulajad, jalgrattasõitjad, telegrafistid ja telefonikõlin igal minutil äratas. Kõige ärewam õõ oli 24-dal wasta 25. okt. Telefoniga teatati Pawlowskist, et walitsus sealt suurtükiwäelasi ja Peterhofist lipnikkudekooli õpilasi wälja kutsub. Kerenski koondas talwepalee ümber junkruid, ohwitserisid ja naislöögipataljonisid. Andsime telefoniga käsu, iga Peterburi raudteearule ustawad wahisalgad panna ja walitsuse wäljakutsutud sõjawägedele agitaatorid wasta saata. Kui neid sõnadega tagasi ei oita, siis sõjariistad tarwitusele wõtta. Kõik läbiraäkimised peeti telefoniga awalikult ja nii olid need walitsuseagentidele täieste kättesaadawad.

Komissarid teatasid telefoniga, et kõigil Peterburi tulewatel teedel meie sõbrad walwel on. Osa Oranienbaumi junkrutest oli öösel siiski wahisalkadest läbi pääsenud ja meie panime telefoniteadete järele nende edasiliikumist teraselt tähele. Smolnõi wälimiste kaitsewahtide ulka kõwendati uut rocdu wälja kutsudes. Garnisoniosadega jäi ühendus katkestamataks. Igas polgus olid walweroodud ärkwel. Iga wäeosa saadikud olid päewal kui õõl sõjarewolutsioonikomitee käsutusel. Anti käsk mustasajalist kihutustööd waljult maha suruda ja esimistel rüüstamiskatsetel alastamatalt sõjariistu tarwitada.

Sellel otsustamiseõõl langesid kõik tähtsamad asutused linnas pea ilma wastapanekuta, wõitluseta ja ohwriteta meie kätte. Riigipanka kaitsesid walitsuse wahid ja soomusauto. Meie wäesalga poolt piirati pank igast küljest ümber, soomusauto wõeti järsku waenlastelt ootamatalt ära ja pank jäi ilma ühegi pauguta sõjarewolutsioonikomitee kätte. Ristleja „Aurora“ seisis Neewas parandusel. Tema madrused olid wiimase ni rewolutsioonile ustawad. Kui Kornilow augustikuu lõpul Peterburi ähwardas, kutsuti

„Aurora“ madrused talwepaleed kaitsma. Olgugi et nad siis juba Kerenski walitsuse wasta waenulikud olid, said nad oma kohustest aru, asusid wastarääkimata wastarewolutsiooni pealetungimist tagasi lööma. Kui ädaoht mööda oli, kõrwaldati nad eemale. Nüüd oktoobrikuu wastaakkamise ajal olid nad liig kardetawad. Mereministeriumist anti „Aurorale“ käsk Peterburi külje alt ära sõita. Madrused teatasid sellest meile. Meie muutsime käsu, ristleja jäi kohale ja oli iga minut walmis kõike oma wõitlusejõudu nõukogudewõimu nimel tegewusesse andma.

Otsustaw päew.

25. okt. ommiku koiduajal tuli partei trükikojast kaks töölist Smolnõisse ja teatasid, et walitsus meie partei kesk-äälekandja ja Peterburi nõukogu uue ajalehe kinni pani. Trükikoja olawat mingisugused walitsuseagendid kinni pitseerinud. Sõjarewolutsioonikomitee muutis wiibimata selle päewakäsu, wõttis mõlemad ajalehed oma kaitse alla ja tegi wahwa Wolõnski polgu „kõrge au osaliseks, sotsialistlist waba sõna wastarewolutsiooniliste kallalekippumiste wasta kaitseda“. Trükikoda töötas pealeselle wahetpidamata ja mõlemad ajalehed ilmusid määratud tunnil.

Walitsus pidas endiselt talwepalees koosolekuid, aga ta polnud enam muud kui enese wari. Poliitikaliskt ei olnud teda enam. 25. okt. piirati talwepalee meie wägede poolt ümber. Kell üks päewal teatasin ma sõjarewolutsioonikomitee nimel Peterburi nõukogu koosolekul, et Kerenski walitsust enam ei ole ja ülewenemaalise nõukogudekongressi otsuseni wõim sõjarewolutsioonikomitee kätte jääb.

Lenin oli juba mõni päew warem Soomemaalt ära sõitnud ja elas nüüd linnaäärsetes töölistekorterites. 25. okt. õhtal tuli ta salaja Smolnõisse. Ajalehtede teadete järele oli ta enesele niisugust seisukorda ette kujutanud, nagu oleks meil Kerenski walitsusega kokkuleppe teostusel. Kodanline ajakirjandus kisendas nii palju lähedast wastaakkamisest, soldatite sõjariistus wäljaastumisest, rüüstamisest ja möödapääsemata werejõgedest, et ta nüüdset tegelikku wastaakkamist tähelegi ei pannud ja meie

läbirääkimisi staabiga rahulikuks asjaajamiseks pidas. Sel ajal jäi ilma mingi korralageduseta, kokkupõrkamiseta, wõitluseta ja werewalamiseta Smolnõi institudi kolmandal korral olewast wäikesest nurgatoast antud telefoni käskude järele täpipealt üks asutus teise järele korralikkude, distsiplineeritud sõjawäesalkade, madruste ja punasekaartlaste kätte.

Õhtal oli teise ülewenemaalise nõukogudekongressi eelkoosolek. Täidesaatwa-keskkomitee aruandjana esines Dan. Ta süüdistas wastaakkajaid, rüüstajaid, mässajaid ja püüdis kongressi irmutada, nagu saaks wastaakkamiskatse lähematel päewadel wäerinnalt toodud jõududega maha surutud. Kõne oli kindluseta ja mõjuta ses saalis, kus saadikute rõhuw enamus rõõmuga Peterburi wastaakkamise jõudsat edukäiku tähele pani.

Talwepalee oli sel silmapilgul juba ümber piiratud, aga weel mitte wõetud. Selle akendest lasti wahetewahel piirajate peale, kes tasa ja targu oma rõnga koomale tõmbasid. Peeter-Pauli kindlusest anti palee peale kaks-kolm suurtükipauku. Laskmisekaja ulatas Smolnõini. Martow kõneles abitu nõrkusega kodusõjast ja nimetas muuseas ka talwepalee piiramist, kus ka — missugune koledus! — wähemlastepartei liikmed olid. Temale rääkis wasta kaks madrust, kes wõitlusekohalt teateid tooma olid tulnud. Nad tuletasid noomijatele meele 18. juuni pealetungimist, wana walitsuse äraandlikku poliitikat, surmanuhtluse maksmapanemist sõjawäes, wangistamisi, rewolutsiooniliste organisatsioonide rüüstamist ja wandusid wõita ehk surra. Nad tõid ka teateid meie esimiste ohwrite üle lossiplatsil. Kõik tõusid, kui nägemata märguandmise peale, niisuguses ühemeelsuses mida ainult kõrgem pinguldatud tundmus loob, ja laulsid leinamarssi. Kes selle silmapilgu üle elas, ei unusta teda.

Koosolek katkes. Wõimata oli uue walitsuse ehitust teoorialiselt arutada wõitlusekära ja paukude saatel mis talwepalee juurest kostsid, kus tegelikult selle walitsuse saatust otsustati. Lossi wõtmine wiibis ja tekitas otsustamisewõimuta kongressisaadikute ulgas kahtlust. Parem tiiw kuulutas oma kõnemeeste läbi meie lähedat ukkaminekut ette. Kõik ootasid ärewusega lossiplatsilt teateid. Mõne aja pärast ilmus wõitluse juhataja sm Antonow. Saalis jäi waikseks. „Talwepalee wõeti, Kerenski põgenes. Teised ministrid wangistati ja saadeti Peeter-

Pauli kindlusesse.“ Oktoobrikuurewolutsiooni esimine peatükk lõppes.

Parempoolsed sots.-rew. ja wähehlased, umbes kuuskümmend inimest, s.o. üskünnendik kongressisaadikutest, lahkusid protesteerides koosolekult. Et neil muud üle ei jäänud, siis „lökkasid nad wastutuse“ edaspidiste sündmuste eest enamlaste ja pahempoolsete sots.-sew. peale. Sots.-rew. kahtlesid. Minewik ühendas neid Tshernowi parteiga. Selle partei parem tiiw ligines lõpulikult kesk- ja wäikekodanlastele olustele, wäikekodanluse aritlastekihile ja jõukamatele talupoegadele ja otsustas kõigis küsimustes ühiselt wabameelse kodanlusega meie wasta. Partei rewolutsioonilisemad olused, waesemate talupoegade käremeelsete sotsialistliste nõudmiste esitajad, kaldusid töörahwa ja tema partei poole. Nad kartsid aga seda nabanööri katki lõigata, mis neid wana parteiga ühendas. Kui meie eelparlamendist wälja tulime, jäid nad sinna ja oiatasid meid „õnneküttimise“ eest. Aga wastaakkamine pani neile möödapääsemata waliku ette: kas nõukogude poolt ehk nende wasta. Kõneledes koondasid nad oma ridasid lõpuks sinna poole barrikaatisid kus meie asusime.

Rahwakomissaaridenõukogu asutamine.

Peterburis oli täielik wõit kätte saadud. Wõim oli terwelt sõjarewolutsioonilise komitee käes. Meie andsime esimesed dekreedid surmanuhtluse ärakaotamise, armiakomiteede ümberwalimise jne üle wälja. Aga siin tuli awalikuks, et meie ümbrusest lahutatud oleme. Raudtee, posti ja telegrafi kõrgemad ametnikud olid meie wasta. Armiakomiteed, wolikogud ja semstwod jatkasid Smolnõi pommitamist ähwardawate telegrammidega, milles meile otsekohest sõda kuulutati ja mässajaid lähematel päewadel maapealt ära pühkida ähwardati. Meie telegrammid, dekreedid ja seletused ei jõudnud prowintssidesse, sest et Peterburi telegrafiagentuur meid teenimast tõrkus. Sel põhjusel et pealinn maakondadest eraldatud oli, tekkisid ja lagunesid ruttu laiali igasugused erutawad ja imesarnased kuulujutud.

Otsusele jõudes et wõim tõeste nõukogu käes, wana walitsus wangistatud ja Peterburi uulitsatel sõjariistus

töölised walitsewad, algas kodanline ja kokkuleppe aja-kirjandus meie wasta tõelikku ullustuse-õjakäiku. Ei olnud seda walet ja laimu, mida sõjarewolutsiooni-komitee, tema juhtide ja komissaaride wasta ei koon-datud.

26. oktoobril oli Peterburi nõukogu, ülewenemaalise kongressi saadikute, garnisoninõupidamise liikmete ja ulgalise parteinimeste ühine koosolek. Siin astusid jälle pärast neljakuulist waheaega Lenin ja Sinowjew üles, keda tormiliste kiiduawaldustega wasta wõeti. Saadud wõidu üle rõõmustades tekkis ühtlasi rahutus sellepärast, kuidas maa riigipööre peale waatab ja kas nõukogud wõimu oma käes pidada suudawad.

Õhtal oli nõukogudekongressi otsustaw koosolek. Lenin awaldas kaks dekreeti — rahu ja maa üle. Dekreedid wõeti lühikese waidlemise järele üheläänel wasta. Sellel koosolekul loodi uus keskwõim — rahwakomissaa-ridenõukogu.

Meie partei keskkomitee katsus pahempoolsete sots.-rewolutsionääridega kokkuleppele jõuda. Neile pandi ette nõukogudewalitsuse asutamisest osa wõtta. Nemad kahtlesid, põiklesid kõrwale, tähendades et nende arwamise järele walitsus nõukogudeparteide piirkonnas koalitsiooniline peaks olema. Aga wähemlased ja parempoolsed sots.-rew. katkestasid ühenduse nõukogudekongressiga ja pidasid tarwilikumaks nõukogudewastaste parteidega koalitsiooni luua. Meile ei jäänud muud üle, kui parempoolsete sotsialistide rewolutsiooni laagrisse tagasikutsumist pahempoolsete sots.-rew. ooleks jätta; seni aga kui nad selle asjata katsega tegewuses, pidasime endi kohuseks wastutust wõimu eest täielikult oma partei kätte wõtta. Rahwakomissariide nimekiri seati enamlastest kokku. Selles peitus kahtlemata teatud poliitikaline äda-oh: pööre oli liig järsk, küllalt meeletuletamisest et parteijuhtisid weel eilase päewani 108 par. põhjal, s.o. riigiäraandmises süüdistati. Aga muud teed ei olnud. Teised nõukogudeparteid kõhelsid ja põiklesid ootawat seisukohta wõttes. Kõige lõpuks ei kahelnud me enam, et ainult meie partei rewolutsioonilise wõimu loomiseks kõlbulik on.

Uue walitsuse esimised päewad.

Kongressil eaks kiidetud dekreedid maa ja rahu üle trükiti määratu suurel arwul ja saadeti wäerinna saadikutega, külakäskjalgedega ja parteikihutajatega prowintsidesse, kaewikutesse ja üle maa laiali. Ühtlasi korraldati ja loodi punastkaarti. Ühes endise garisoni ja madrustega pidas see rasket wahiteenistust. Rahwakommissaridenõukogu kätte jäi asutus asutuse järele, aga igalpool tuli kõrgemate ja keskmiste ametnikkudega kokku põrgata. Endised nõukogudeparteid tegid kõik mis võimalik, et selles kihis omale toetust leida ja uue walitsuse wasta töötõrkumist korraldada. Meie waenlased olid kindlad et olude muutumine ajaküsimus on, et omme-üleomme, mõne nädala pärast nõukogudewõim tingimata kukutatakse. Smolnõisse ilmusid esimised wäljamaa konsulid ja saatkondade liikmed, kelle tuleku põhjuseks mitte nii tarwiline asjaajamine polnud kui uudisimu oli. Aja-lehtede kirjasaatjad ruttasid sinna oma taskuraamatutega ja päewapildiaparaatidega. Kõik ruttasid waatama, mis-sugune see uus walitsus wälja näeb. Kõik olid kindlad, et see omme-üleomme juba ilja on.

Linnas walitses täielik kord. Madrused, soldatid ja punasekaartlased pidasid esimestel päewadel kindlat distsipliina ja toetasid waljut rewolutsioonilist korda.

Waenlastelaagris tekkis kartus, et meil „walitsemise-ajajärk“ pikale wenib; ühes sellega akati ruttu esimest korraldatud pealetungimist uue walitsuse wasta looma. Algatajad olid sots.-rewolutsionäärid ja wähemlased. Minewikus ei tahtnud ega julened nad walitsust oma kätte wõtta. Mõõdaläinud poliitikalisel seisukohal seistes said nad sellest rahuldatud, et koalitsioonilises walitsuses abimeestena, arwustajatena, wabatahtliste paljastajatena ja kodanlusekaitsjatena olid. Walimistel panid nad kodanluse wabatahtlikult wande alla, aga niisama südamlikult ühinesid nad temaga walitsuses. Esimise kuue kuu jooksul jõudsid nad sarnase poliitika tagajärjel usalduse rahwaulkades ja sõjawäes kaotada, nüüd oktoobriwastakkamisega löödi nad riigitüürist eemale. Muuseas pidasid nad endid weel eila seisukorraperemeesteks. Enamlastepartei juhid elasid nende tagakiusamise pärast põranda all nagu tsaariajalgi. Täna wõtsid enamlased wõimu oma kätte. Eilased ministrid-sotsialistid ja nende kaastõelised paisati kõrwale, nad kaotasid korraga iga-

suguse mõju edaspidise sündmustekäigu peale. Nad ei tahtnud ega suutnud uskuda, et see järsk pööre *uue aja-järgu* algust tähendab. Nad tahtsid ja sundisid endid mõtlema, et see juhtumine wõi arusaamatus on, mida mõne agara kõnega ehk paljastamiseartikliga ajalehe-weergudel parandada wõib. Aga iga tunniga pörkasid nad ikka enam ja enam suuremate raskustega kokku. Sellest tekkis nende pime ja tõeste ullumeelne wiha.

Kodanlised poliitikamehed ei julenud, arusaadawalt, tulde minna. Nad sundisid sots.-rew. ja vähemlasi ees minema, kes meie wasta wõideldes kõik selle jõu tagawara ametisse panid, mida nad poolewõimulise parteina tarwitada ei mõistnud. Nende ajakirjandus laotas kõige imelikumaid kuulujuttusid ja laimu laiali. Nende allkirjadega ilmusid proklamatsioonid, mis otsekohe üles kutsusid uut walitsust rüüstama. Nemad organiseerisid ametnikka töötõrkumistele ja junkruid sõjalisele wastaakkamisele.

27. ja 28. okt. saime meie ikka weel armiakomiteedelt, linnawolikogudelt, semstwotelt ja Wikshelilt (ülewemaaline raudteedeühisuse juhtiw asutus) ähwardustelegrammisid. Pealinna kodanluse tuiksoonel, Newski prospektil, läks liikumine elawamaks. Kodanline noorsugu, kes tarretusest toibus, akkas ajakirjanduse õhutusel uulitsatel nõukogudewalitsuse wasta laialist kihutustööd tegema. Kodanlusesalkade abiga wõtsid junkrud üksikutelt punasekaartlastelt sõjariistad käest ära. Kõrwalistel uulitsatel akati madruseid ja punasekaartlasi maha laskma. Salkkond junkruid wõttis telefonijaama ära. Tehti katseid telegrafi ja postkontorit ära wõtta. Lõpuks teatati weel, et meie waenulise sõjawäe organisatsiooni kätte kolm soomusautod olla langenud. Kodanlised olused tõstsid awalikult pead. Ajalehtedes kuulutati et meie wiimaseid tundisid elame. Meie inimesed püüdsid mõned salajased päewakäsud kinni, kust selgus et Peterburi nõukogu wasta sõjaline organisatsioon korraldatud on, kelle keskkohas nõndanimetatud rewolutsiooni kaitsekomitee seisab, mis linnawolikogu ja wana täidesaatwa-keskkomitee loodud. Nii ühes kui teises asutuses walitsesid parempoolsed sots.-rew. ja vähemlased. Selle komitee käsutusele andsid endid junkrud, üliõpilased ja mitmed wastarewolutsioonilised ohwitserid, kellel tagamõtteks oli kokkuleppelaste-partei seljatagant nõukogudele surmaoopi anda.

Junkrute mäss 29. oktoobril.

Wastarewolutsiooniliste organisatsioonide toetuspunktideks olid junkrutekoolid ja inseneriloss, kuhu kaunis palju igasugu sõjariistu ja laskematerjalitagawara kogutud oli ja kust rewolutsioonilistele walitsuseasutustele kallale tungiti.

Punasekaartlaste ja madruste salgad piirasid junkrutekoolid ümber, saatsid sinna läbirääkimiseks saadikuid ja nõudsid sõjariistade väljaandmist. Neile wastati püssitulega. Piirajad seisid paigal. Nende ümber kogusid uudisimulised rahwaulgad ja juhtumisi lastud kuulid riidasid rahulikku möödaminejaid. Kokkupõrkamise lõpetamine wenis pikale ja ähwardas rewolutsioonilisi wäesalkasid lagunemisega. Tuli kõige otsustawamaid abinõusid tarwitada. Sõjariistade ärawõtmine junkrutelt tehti Peeter-Pauli kindluse komandandile lipnik B-le ülesandeks. Ta piiras koolid tiheda rõngana ümber, lasi soomusautod kohale sõita, suurtükid üles seada ja pani junkrutele ultimatumi (lõpulise nõudmise) ette: kümne minuti jooksul alla anda. Selle peale wastati aknatest püssitulega. Kümne minuti järele käskis B. suurtükitle awada. Juba esimiste paukude järele akkasid seintes lõhed aigutama. Junkrud andsid alla, mitmed püüdsid põgeneda ja lasksid laiali joostes rahwa peale, tekkisid karmused, mis paratamatalt kodusõja kaasas käiwad. Madrused tarwitasid kahtlemata mõne üksiku junkru juures wägiwalda. Kodanline ajakirjandus süüdistas pärast madruseid ja nõukogudewalitsust metsikuses. Ta waikis sellest, et 25. okt. pööre pea ilma pauguta ja werewalamiseta läbi wiidi ja ainult wastarewolutsiooniline salanõu, milleks kodanlus oma noortsugu organiseeris ja tööliste, soldatite ja madruste wasta kodusõtta saatis, karmust ja ohwrid tekitas. 29. oktoober lõi järsu pööre Peterburi elanikkude meeleolusse. Sündmused muutusid kurbloolisteks. Ühes sellega mõistsid meie waenlased, et seisukord tõsisem on kui nad arwasid ja et nõukogudewalitsus mingil juhtumisel wõimu kapitalistliste ajalehtede ja junkrute nõudmise peale käest ära ei anna.

Peterburi puhastamine wastarewolutsioonipesadest edenes jõudsalt. Junkrutelt wõeti pea kõik kuni wiimase ni sõjariistad ära, mässust osawõtjad wangistati ja saadeti Peeter-Pauli kindlusesse ehk Kroonlinna. Ajalehed, kes

awalikult nõukogude wastatöötamisele kutsusid, pandi kinni. Mõne endise nõukogudepartei juhi kohta, kes kinnipüütud wastarewolutsioonilistele päewakäsuudele alla oli kirjutanud, anti wangistuse käsk. Sõjaline wastapanek pealinnas oli lõpulikult murtud.

Järjekorrale kerkis pikaline ja wäsitaw wõitlus ametnikkude, tehnikute ja teenijate Itaalia streigiga. Need olused kuulusid pea kõik rõhutud klasside tööindamise alla, kuid elutingimiste ja ingeelu järele liginesid nad kodanlisele seltskonnale. Tsaariwalitsuse ajal teenisid nad riiki tõe ja usuga. Seda teenistust jatkasid nad kui wõim imperialistlise kodanluse kätte läks. Nad läksid oma teadmise ja oskusega ka koalitsioonilise walitsuse rüppe. Aga nüüd kus töölised, soldatid ja talupojad kurnajateklassi riigitüüri juurest eemale wiskasid ja riigi juhtimist oma kätte katsusid wõtta, toetasid ametnikud ja teenijad sõrad wasta ja tõrkusid kindlaste uut walitsust toetamast. Mida päew edasi, seda laiemale lagunes töö-tõrkumine (sabotaash), mida peasjalikult sots.-rew. ja vähemlased organiseerisid ja mida pankade ja liitriikide saatkondade poolt toetati.

Kerenski sõjakäik Peterburi peale.

Mida kõwemaks nõukogudewalitsus Peterburis kujunes, seda enam akkasid kodanlised kihid sõjalise abi peale wäljastpoolt lootma. Peterburi telegrafiagentuur, raudteelegraf ja Tsarkoje-Seloo raadiotelegraf töid igapäew teateid iiglajõududest, mis Peterburi peale mässajaid rahustama ja korda jalale seadma tulewad. Kerenski jooksis wäerinnale ja kodanlised ajalehed teatasid, et ta sealt arwamata suure sõjawäega enamlaste wasta Peterburi peale tuleb. Meie olime maast eraldatud, telegraf ei tahtnud meid teenida. Kuid soldatid ilmusid iga päew kümnete ja sadade kaupa oma polkude, diwiiside, korpuste wolitusel ja tõendasid üht ja sedasama: „Ärge kartke wäerinda, ta on terwelt teie poolt, tehke korraldus ja kohe saadame teile kas diwiisi ehk korpuse abiks.“ Sõjawäes olid nagu igalpool — alamad meie poolt, ülemad wasta. Ülemate käes aga sõja tehnikaline aparaat. Üksikud mitmemiljonilise sõjawäe osad olid üksteisest eraldatud. Meie olime

maast ja sõjawäest eraldatud. Sellepeale vaatamata lagunes teade nõukoguwõimust Peterburis ja tema dekreedid üle maa laiali ja ergutasid nõukogusid kohtadel wanale walitsusele wasta akkama.

Teated mingisuguse sõjawäe liikumisest Peterburi peale, mida Kerenski juhatawat, läksid sagedamaks ja kindlakujulisteks. Tsarskoje-Seloost teatati, et sinna Luuga kaudu kasakaterongid olla jõudnud. Peterburis laotati Kerenski ja kindral Krasnowi alla kirjutud üleskutset laiali, milles terwet garnisoni walitsusewägedega ühinema kutsuti, kes lähematel tundidel Peterburi jõuab. Junkrute wastaakkamine 29. oktoobril oli Kerenski plaaniga kahtlemata ühenduses, aga sai meie otsustawa tegewuse läbi liig ruttu purustatud. Tsarskoje-Seloo garnisonile anti käsk linna tulnud kasakate waeosadelt nõukogudewalitsuse tunnistamist nõuda, wastasel korral neilt sõjariistad ära wõtta. Tsarskoje-Seloo garnison aga oli sõjaliseks wäljaastumiseks kõlbmata. Tal polnud suurtükiväge ega juhatajaid, sest ohwitserid olid nõukogudewõimu wasta waenulikud. Kasakad wõtsid Tsarskoje-Seloo radiotelegrafi, kõige parema terwel maal oma kätte ja liikusid edasi. Peterhofi, Krasnoje-Seloo ja Gatsina garnisonid ei awaldanud mingit algatust ega otsustamisewõimet.

Peale wõitu, mil Peterburi täieste wereta kätte saadi, oli soldatitel usk, et asi ka nii edasi kujuneb: tarwis kasakatele ainult kihutajad wasta saata, kes neile töölisterewolutsiooni põhjused selgeks teewad ja sellest on küll, et need sõjariistad maha panewad. Kõnede ja wennastamisega wõideti Kornilowi wastarewolutsiooni katse. Kihutustöö ja plaaniliku asutuste ärawõtmisega — ilma wõitluseta — kukutati Kerenski walitsus. Sedasama wõitlusewiisi tarwitasiid ka Tsarskoje-Seloo, Krasnoje-Seloo ja Gatsina nõukogud Krasnowi kasakate wasta. Aga siin polnud edu. Kasakad tulid otsustamisewõimuta ja uniselt edasi. Üksikud salgad jõudsid Gatsinani ja Krasnoje-Selooni, kus nad nõrkade kohalikkude garnisoniosadega kokku pörkasid ja nendelt sõjariistad ära wõtsid. Kerenski wäesalkade suuruse üle ei olnud meil mingisuguseid teateid. Mõned ütlesid et Krasnowil kümme tuhat kasakat on, teised kinnitasid et rohkem pole kui tuhat. Wiimaks teatasid meile waenulikud ajalehed ja üleskutsed werssokipikkuste tähtedega, et Tsarskoje-Seloo alla kaks korpust on koondatud.

Peterburi garnison akkas kahtlema; waewalt oli wõit werewalamiseta kätte saadud, kui arwuliselt teadmata waenlase wasta wälja astuda, ilma et lahingu tagajärge wõimalik oleks ette aimata. Garnisoninõupidamisel kõneldi peaasjalikult uute ja uute agitaatorite wastaatmise tarbest ja üleskutsete awaldamisest kasakatele. Soldatitele näis loomuwastane olewat, et kasakad selle walitsuskorra wasta wälja astuwad, mida Peterburi garnison kaitses. Sel ajal liginesid kasakatesalgad Peterburile õige lähedale ja meie walmistasime pealahingu wastawõtmisele linnaulitsalel.

Kõige suuremat otsustamisesuudet ilmutasid punasekaartlased. Nad nõudsid sõjariistu, laskematerjali, juhatust. Aga sõjaline aparaat oli täieste lagunenud ja korrast ära, osalt tühjusest, osalt kuritahtlikkusest. Ohwitserid oidsid endid kõrwale, paljud nendest jooksid ära, püssid seisid ühes kohas, padrunid teises. Weel pahem oli lugu suurtükkidega. Suurtükid, nende alused ja kuulid olid laiali, iga tükk tuli otsida ja kokku panna. Polkudel polnud wäljatelefonisid ega sapööride tööriistu. Rewolutsioonistaab, kes kõike ülewalt korraldada katsus, pörkas lugemata takistustega, kõige esiteks muidugi sõjawäe tehnikaliste jõudude töötõrkumistega kokku.

Siis otsustasime töölisteulkade poole pöörata. Meie tegime neile selgeks, et rewolutsiooniwõidud kõige suuresmas ädaohus on ja nendest, nende agarusest, algatusest ja eneseohwerdamisest tööliste ja talupoegade walitsuse korra päästmine ja kindlustamine oleneb. Sel üleskutsel oli iiglamõju ja andis kohe tegelikka tagajärjesid. Tuhanded töölisid läksid Kerenski wägedele wasta ja akkasid seisukohtasid kindlustama. Suurtükikwabrikutetöölised laadisid suurtükkisid, muretsesid ise ladudest kuulid, rekwiseerisid obuseid, wedasid suurtükid wäeliinile, seadsid seal üles, asutasid warustamisjaoskonna, muretsesid bensini, mootorid, automobiilisi, rekwiseerisid toidutagawarasid ja obustemoona, seadsid sanitaarwoorid jalule ja löid ühe sõnaga nagu selle sõjalise aparaadi, mida meie tagajärgedeta ülewalt rewolutsioonistaabiga luua püüdsime.

Kui kümned suurtükid liinile olid weetud, muutus ka soldatite meeoleu. Suurtükkide kaitse all olid nad walmis kasakate pealerõhumist tagasi lööma. Esimisel liinil olid punasekaartlased ja madrused. Mõned ohwitserid,

poliitikalisel meile wõõrad, aga kindlalt oma polkudega seotud, saatsid neid liinile ja juhatasid wõitlust Krasnowi kasakate wasta.

Kerenski õnneküttimise nurjaminek.

Sel ajal kandsid telegrammid terwes riigis ja wäljamaal teateid laiali, et enamlaste „õnneküttimine“ lõpetatud ja Kerenski Peterburis raudsekäega korra jalule seadnud on. Teiselt poolt kirjutas kodanline ajakirjandus Peterburis eneses Kerenski wägede liginemisest julgust saades, täielikust lagunemisest Peterburi garnisonis ja lugemata ulga suurtükkidega warustatud kasakate takistamata edasitungimisest. Smolnõi ukkaminekut kuulutati ette. Meile tegi kõigesuuremat raskust sõjalise aparadi ja inimeste puudumine. Isegi need ohwitserid, kes wabatahtlikult oma soldatitega kaasa läksid, ei wõtnud wägede ülemjuhataja kohta wasta.

Pärast kestwat otsimist jäime järgmise kombinatsiooni juure: Garnisoninõupidamine walis oma ulgast wiieliikmelise komisjoni, kelle kätte Peterburi peale tulewate wastarewolutsiooniliste sõjawägede wasta sõjategewuse kõrgem kontroll jäi. See komisjon astus pärastpoole kindralstaabi polkowniku Murawjowiga, kes sel korral Kerenski walitsusele wastasrinnas oli, ühendusesse ja nüüd ennast nõukogude wõimu teenistusesse pakkus.¹

Külmal ööl 30. okt. sõitsime me Murawjewiga automobiilis liinile. Teed mööda wenisid moona-, laskematerjali- ja suurtükkidewoorid. Seda kõike tegid Peterburi wabrikute töölised. Punasekaartlaste wahisalgad pidasid tee peal meie automobiili mitu korda kinni ja nõusid sõiduluba ettenäitamist. Oktoobrikuurewolutsiooni esimestest päewadest peale said Peterburis kõik automobiilid rekwiseeritud ja ilma Smolnõist antud tunnistuseta ei wõinud ükski automobiil linnas ehk linnapiirkonnas liikuda. Punasekaartlaste ettewaatlikkus seisis kõrgemal igasugusest kiitusest. Öösel wäikeste tulede ümber lume

¹ Seesama Murawjow sai iljem tsehho-slowakkide pealetungimise ajal nõukogudewõimu äraandjaks. Ta läks töörahwawastaste laagrisse ja tegi Uurali wäerinna waenlastele lahti. Tõlkija.

peal tundide wiisi püssid käes wahil seistes, oli nende noorte sõjariistus tööliste wäljanägemine kõige parem töörahwarewolutsiooni sümbol.

Liinile oli palju suurtükka üles seatud, puudust polnud ka kuulidest. Otsustaw kokkupõrkamine sündis selsamal päewal Krasnoje- ja Tsarskoje-Seloo wahel. Peale ägedat tuleandmist suurtükkidest akkasid kasakad, kes seni wastapanekut leidmata edasi tulid, taganema. Neid oli kogu aeg petetud, neile enamlaste metsikustest ja eljalikkusest igasuguseid irmulugusid jutustatud, nagu tahaks need Wenemaad Saksa keisrile ära müia jne. Neile oli kinnitatud, et pea kogu Peterburi garnison neid kui päästjaid ootab. Esimine tõsine wastapanek lõi nende read segamine ja wiskas terve Kerenski ette wõtte kukerpalli. Krasnowi kasakate taganemise järele jäi Tsarskoje-Seloo raadiojaam meie kätte. Kohe andsime raadioteate Kerenski wägede lüüasaamise üle.¹

Meie wäljamaasõbrad teatasid meile pärast, et Saksa raadiotelegrafijaam ülemalt antud käsu järele seda telegrammi wasta pole wõtnud.

¹ Toome siinkohal raadiotelegrammi sisu:

Pulkowa küla. Staab. Kell 2,10 min. öösel.

Öö 30. ja 31. oktoobri wahel jääb ajaloosse. Kerenski katse wastarewolutsioonilisi sõjawägesid rewolutsioonipealinna peale tõmmata sai otsustawa oobi. Kerenski taganeb, meie tungime edasi. Peterburi töölised, soldatid ja madrused näitasid tegelikult, et nad tahawad ja mõistawad sõjariistad käes töölistedemokraatia wõim ja wõimu kindlustada. Kodanlus püüdis rewolutsiooniwäge eraldamiste läbi wõimetuks teha, Kerenski tahtis seda kasakate jõuga murda. Nii üks kui teine said aledalt lüüa.

Tööliste ja talupoegade demokraatia walitsemise suur aade ühendas sõjawäeread ja karastas selle tahtejõudu. Terwe maa peab siitsaadik uskuma et nõukogudewõim mõõdamine nähtus pole, waid tööliste, soldatite ja talupoegade walitsemise ümberlõkkamata tõeasi on. Oop Kerenskile on oop mõisnikkudele, kodanlusele ja kornilowlastele. Kerenski pealetungimise tagasilöömine tähendab rahwaõiguste kinnitamist rahuliku elu, maa, leiwa ja wõimu peale. Pulkowa wäesalk kindlustab oma wahwa lõõgiga tööliste ja talupoegade rewolutsiooni. Tagasipõõret minewikku ei ole. Ees on weel wõitlused, takistused ja ohwrid. Aga tee on lahti ja wõit kindlustatud.

Rewolutsiooniline Wenemaa ja nõukogudewõim wõib uhke olla oma Pulkowa wäesalga peale, kes polkownik Waldeni juhatusel töötab. Igawene mälestus langenuatele! Au rewolutsioonikangelastele, soldatitele ja rahwale, ustawaks jäänud ohwitseridele!

Elagu rewolutsiooniline, rahwalik, sotsialistline Wenemaa!

Rahwakomissaride nõukogu nimel *L. Trotski*.

31. okt. 1917. a.

Esimine Saksa võimude reaktsioon avaldas ennast sel teel kartuses oktoobrikuusündmuste eest, nagu kutsuksid need sündmused Saksamaal käärimise elule. Austria-Ungrias võeti osa meie telegrammist wasta ja niipalju kui teada, sai see terwele Euroopale teateallikaks, et Kerenski kuritahtline katse omale võimu tagasi võita aledalt nurja on läinud.

Krasnowi kasakate ulgas algas käärimine. Nad akkasid oma salakuulajaid Peterburi ja ametlikka saadikuid isegi Smolnõisse saatma. Siin oli neil võimetus näha, et pealinnas kindel kord walitseb, mida kogu garnison, kes täieste ühesmeeles nõukogude walitsusega, toetab. Lagunemine kasakate ulgas läks seda terawamaks, et neile terve ettewõtte rumalus selgeks sai, nagu oleks võimalik Peterburi tuhandelise ratsawäesalgaga ära wõtta, kuna wäerinnalt lubatud toetuswäed tulemata jäid.

Krasnowi wäesalk taganes Gatsinasse, ja kui meie teisel päewal sinna sõitsime, oli Krasnowi staab oluliselt juba oma kasakate poolt wangi wõetud. Meie Gatsina garnison wõttis kõik sõjaliselt tähtsamad seisukohad oma alla. Olgugi et kasakad weel sõjariistus olid, polnud nad enam sugugi wõitlusewõimulised. Nad nõudsid ainult, et neid wõimalikult ruttu Doonimaale ehk äärmisel juhtumisel wäerinnale saadetaks.

Gatsina loss pakkus uuitawat pilti. Iga ukse peal seisid kõwendatud wahisalgad. Wärawate ees suur-tükid ja soomusautod. Kalli-innaliste maalidega kaunistatud lossitubades olid madrused, soldatid ja punasekaartlased korteris. Kalliste laudade peal wedelesid soldati-riided, piibud, sardiinidekarbid. Ühes toas oli Krasnowi staab. Põrandal wedelesid madratsid, mütsid, sinelid. Sõjarewolutsioonikomitee esitaja, kes meie kaasas oli, läks staapi. Püssi pärapidi kõlksatades põrandale lastes, ütles ta selle peale toetades: „Kindral Krasnow, teie ja teie staab on nõukogudewõimu poolt wangi wõetud.“ Mõlemate uste juure asusid kohe sõjariistus punasekaartlased. Kerenskid polnud, ta oli jälle põgenenud, nagu kord enne talwepaleest. Täielikumaid teateid selle põgenemise üle andis Krasnow esimesel nowembril kirjalikult. Toome siinkohal selle uuitawa dokumendi täielikult:

„1917. aastal, 1. nowembrikuupäewal, 19. tunnil.

Ümber kella 15 ajal nõudis wägedeülemjuhataja (Kerenski) mind oma juure. Ta oli erutatud ja närwilik.

„Kindral, ütles ta, „teie olete mind ära annud... Teie kasakad räägiwad kindlalt, et nad mind wangi wõtawad ja madrustele wälja annawad...“

„Jah,“ wastasin ma, „niisugused jutud liiguwad ja ma tean et teil pooleoidmist kusagil loota ei ole.“

„Ja ka ohwitserid räägiwad sedasama.“

„Jah, ohwitserid on iseäranis pahased teie peale.“

„Mis pean ma siis tegema? Tuleb enesele ots peale teha.“

„Kui teie aus mees olete, siis sõitke walge lipuga Peterburi, minge rewolutsioonikomiteesse ja rääkige kui walitsusepea seisukorra üle.“

„Jah, seda ma teen, kindral.“

„Ma annan teile kaitsewäe ühes ja korraldan et mõni madrus teiega kaasa sõidab.“

„Ei, ainult mitte madrus. Kas teate et Döbenko siin on?“

„Ma ei tea missugune Döbenko.“

„See on minu waenlane.“

„No, aga mis teha. Kui te suurt mängu mängite, siis peate mõistma ka wastust anda.“

„Jah, ma sõidan ainult öösel.“

„Mikspärast? See on põgenemine. Sõitke rahulikult ja awalikult, et kõik näeksid et teie ei põgene.“

„Jah, ea küll. Andke ainult ustawad saatjad.“

„Ea küll.“

Ma läksin kutsusin 10-da Dooni kasakatepolgu kasaka Russowi ja käskisin teda wägedeülemjuhataja kaitsemiseks 8 kasakat nimetada.

Pooletunni pärast tulid kasakad ja teatasid, et Kerenskit ei ole, et ta ära on jooksnud. Ma andsin sellest teada ja käskisin teda otsida; arwan et ta Gatsinast ära põgeneda ei wõinud ja kusagil siin peidus on.“

Kolmanda korpuse komander

kindralmajor *Krasnow*.

Nii lõppes see ettewõtte.

Sellepeale waatamata ei annud meie waenlased alla ega tunnistanud wõimuküsimust otsustatuks. Nad lootsid ikka weel wäerinna peale. Terwe rida endiste nõukogudepartei juhitud, Tshernow, Tseretelli, Awksentjew, Gotz ja teised sõitsid wäerinnale, pidasid seal wanade armia-komiteedega läbirääkimisi, kogusid Duhonini peakorterisse kokku, kihutasid seda wastapanekule ja katsusid, ajalehtede teadete järele, peakorteris isegi uut ministeeriumi

asutada. Sellest kõigest ei tulnud midagi välja. Wanad armiaomiteed kaotasid oma tähtsuse. Wäerinnal tehti konwerentside ja kongresside kokkukutsumiseks eeltöösid, mille ülesandeks oli kõikide wäerinnaorganisatsioonide ümberwalimine. Ümberwalimistel wõitis igalpool nõukogudewõim.

Gatsinast liikusid meie wäesalgad mööda raudteeliini Luuga ja Pihkwa poole. Teel tulid weel mõned rongid lõõgipataljoniosadega ja kasakatega wasta, keda Kerenski oli kutsunud ehk mõned kindralid saatnud. Ühe sõjawäerongiga oli isegi sõjariistus kokkupõrkamine. Aga enamus Peterburi peale saadetud soldatitest teatas kohe esimesel kokkusaamisel nõukogude wägede esitajatele, et neid peteti ja nemad tööliste ja soldatite wõimu wasta kätt ei tõsta.

Sisemised õõrumised.

Sel ajal lagunes wõitlus nõukogudewõimu pärast kogu maal laiali. Moskwas muutus ta äärmiselt pikale ja weriseks. Wõib olla, polnud selle tõeasja wiimaseks põhjuseks, et wastaakkamisejuhid pealetungimise algul kohe tarwilikku otsustamist ega kindlust ei awaldanud. Kodusõjas on wõit enam kui kusagil mujal otsustawa ja wahetpidamata pealetungimisega kättesaadaw. Kahelda ei tohi, läbirääkimistepidamine on kardetaw, ootawalt koha peal tammumine ukkaw. Asi seisab rahwaulkades, kes seni wõimu oma käes pole pidanud, kes seni alati teise klassi rõhumise all oli ja kellel selletõttu poliitikaline usk enesesse puudub. Kahtlemine rewolutsiooni juhtiwas keskkohas wiib selle kohe lagunemisele. Ainult sel juhtumisel, kui rewolutsiooniline partei kindlalt kõr-walekaldumata oma eesmärgile läheb, wõib ta töötawatele kihtidele aidata aastasadade jooksul sissekaswanud orjuseloomusunnist üle saada ja töölisteuiskasid wõidule wiia. Ja ainult otsustawa pealetungimise teel on wõimalik wõitu wähesse jõukulutusega ja ohwrigeta kätte saada.

Aga kõik raskus seisab nimelt selles, et otsustawat ja kindlat wõitlusewiisi kätte saada. Ulkade uskumatus oma jõusse ja walitsemise osawuse puudumine mõjub ka juhtide peale, kes pealeselle weel wägewa kodanluseklassi awaliku arwamise surwe all on.

Wabameelne kodanlus mõtles ülekeewa wihaga selle peale, et töötawate ulkade wõimu jalaleseadmine kuidagi

wõimalik on. Ta awaldas seda tunnet kõigi nende lugemata abinõudega, mis tal tarwitada oli. Tema järele käis aritlastekiht, kes kogu oma suusõnalise käremeelsusega ja sotsialismusega wõõbatud ilmawaatega inge põhjani läbiimbunud oli orjaalandusest kodanluse ja tema walitsemisekunsti wasta. Kogu see „sotsialistline“ aritlasteulk kaldus paremale poole ja waatas kõwenewa nõukogudewõimu kui lõpu alguse peale. „Waba“-elukutse esitajate seljataga seisid ametnikud, endise walitsuse tehnikaline teenijatekogu, kõik need olused, kes endid nii waimliselt kui aineliselt kodanluse söõgilaua riisemetega toitsid. Need kihid jäid, iseäranis pärast junkrutemässu mahasurumist, ükskõikseks, aga seda enam näis ta allaeitmata olewat. Iga sammu peal töötati meile wasta. Osalt lahkusid ametnikud ministeeriumitest, osalt jäid nad kohtadele ja tõrkusid. Nad ei annud asjaajamist ega rahasummasid edasi. Telefoniaamas meid ei ühendatud. Meie telegrammid peeti kinni ehk moonutati ümber. Meie ei leidnud tõlkisid, masinakirjutajaid, kiirkirjutajaid ega ka ümberkirjutajaid. Kõik see tekitas sarnase tundmuse, et meie partei ülemise kihi üksikud liikmed kahtlema akkasid, kas töörahwal üleüldse korda läheb niisuguse kodanlise seltskonna wastapaneku juures walitsuseaparaati korda seada ja wõimu oma käes pidada. Kostasid üksikud ääled kokkuleppe tarbest. Aga kellega? Wabameelse kodanlusega? See koalitsioon oli rewolutsiooni juba kord rabasse wiinud. 25. okt. wastaakkamine oli rahwaukade enesekaitse akt pärast koalitsioonilise walitsuse abitust ja äraandlikkust. Jäi järele koalitsioon nõndanimetatud rewolutsioonilise demokraatia ridadega, s.o. endiste nõukogudeparteidega. Niisugust koalitsiooni soowitasime meie kohe, algul, 25. okt. teisel ülewenemaalise nõukogudekongressi koosolekul. Kerenski walitsus oli kukutatud, meie soowitasime nõukogude kongressile wõimu oma kätte wõtta. Aga parempoolsed parteid lahkusid uksi wihaselt kinni lüies. See oli mõistlikum kõigest mis nad teha wõisid. Nad olid kongressi tähtsuseta wähemus. Nende seljataga polnud rahwaukaid, ja kihid kes neid weel toetasid, tulid järjekindlalt meie poole. Koalitsioon parempoolsete sots.-rew. ja wähemlastega oleks wõimetu olnud nõukogudewalitsuse sotsiaalset olust laiendama; samal ajal oleks niisugusesse walitsusesse olused pääsenud, kes poliitikalise läbi ja läbi uskmatusena ja wabameelse kodanluse ees põlwi-

tamisega rikutud olid. Uue walitsuse jõud seisis tema käremeelses programmis ja otsustawas tegewuses. Teda Tshernowi ja Tseretelli rühmadega ühendada oleks tema käte ja jalgade sidumine, tegewusewabaduse äraandmine olnud, ja sellepärast oleks ta kõige lähemal ajal tööliste-ulkades usalduse kaotanud.

Meie kõige lähemateks naabriteks paremalt poolt olid nõndanimetatud pahempoolsed „sots.-rewolutsionäärid“. Nad olid terwelt ja üleüldse walmis meid toetama, aga samal ajal püüdsid nad koalitsioonilist sotsialistlist walitsust luua. Raudteeühisuse juhatus (nõndanimetatud Wikshel), posti ja telegrafiteenijate keskkomitee, walitsuse-asutuste ametnikkude ühisus — kõik need organisatsioonid olid meie wasta. Ja meie eneste partei juhtiwates ringkondades kõneldi siisgi nendega kokkuleppe tarbest? Mis põhjal? Kõik need nimetatud eelmise ajajärgu juhtiwad asutused olid sisemiselt wälja surnud. Nad olid oma ühisuste alamate teenijatega peaaegu samases wahekorras kui wanad armiakomiteed kaewikutesoldatitega. Ajalugu löi sügawa lõhe kõrgemate ja alamate wahel. Mõtteta kombinatsioonide loomine nende rewolutsioonile wäljasurnud minewikutegelastega oleks ettewõtte paratamata nurjaminek olnud. Tarwis oli kindlaste ja otsustawalt alamatekihtide peale toetada, et ühes nendega kõrgematekihtide töötõrkumist ja aristokraatlikka nõudmisi wõita. Meie jätsime pahempoolseid sots.-rewolutsionäärisid lepitusekatseid jatkama. Meie poliitika sellewasta püüdis kõiki töötawaid kihtisid neile esitawatele organisatsioonidele, kes Kerenski walitsust toetasid, wasta seada. See lepitamata poliitika tekitas õõrumisi ja isegi kokkupõrkamise meie enese partei juhtiwates ringkondades. Pahempoolsed sots.-rewolutsionäärid täidesaatwas-keskkomitees nurisesid uue walitsuse karedate abinõude wasta ja nõudsid kokkuleppimist. Osa enamlasi toetas neid. Kolm rahwakomissari lahkus walitsusest. Mõned teised parteitegelased ühinesid põhjusemõtteliselt lahkuwatega. See mõjus kodanluse ja aritlastekihtide peale elustawalt: kui junkrud ja Krasnowi kasakad enamlastest jagu ei saanud, siis laguneb nõukogude wõim sisemiste õõrumiste läbi. Rahwaulgad ei pannud seda lõhet tähelegi. Nad toetasid endiselt ühesmeeles rahwakomissaridenõukogu, mitte ainult wastarewolutsiooniliste mässunõude ja töötõrkumiste, waid ka kokkuleppelaste ja uskmatade wasta.

Asutawa-kogu saatus.

Kui pärast Kornilowi õnneküttimist walitsewad nõukogudeparteid oma kaastöötamist wastarewolutsioonilise kodanlusega warjata püüdsid, nõudsid nad et asutaw-kogu rutemalt kokku kutsutaks. Kerenski, keda nõukogud tema ea sõbra Kornilowi liig tugewast kaisutamisest päästnud olid, andis järele. Asutawa-kogu kokkukutsumine määrati nowembrikuu lõpu peale. Aga olud kujunesid selleks ajaks niisuguseks, et mingit wastutust polnud, kas asutaw-kogu tõega kokku astub. Wäerind lagunenes, wäejooksikute arw kaswas, soldatiteulgad ähwardasid polkudena ja korpustena kaewikutest lahkuda ja seljataha minnes teel kõike äwitada. Külades ahmiti ülepeakaela maad ja mõisnikkude warandust. Mitmed kreisid kuulutati sõjaseaduse alla. Sakslased jatkasid pealetungimist, wõtsid Riia ära ja ähwardasid Peterburi. Kodanluse parem tiiw tundis awalikku kahjurõõmu ädaohust, mis rewolutsioonipealinna ähwardas. Peterburist weeti walit-suseasutusi wälja, Kerenski walitsus walmistas Moskwasse kolimiseks. See kõik tegi asutawa-kogu kokkuastumise kahtlaseks ja wähe uskumisewääriliseks. Sellelt seisukohalt waadates sai oktoobrikuupööre asutawa-kogu ja terve rewolutsiooni päästjaks. Kui meie ütlesime, et asutawasse-kogusse mitte Tseretelli eelparlamendi, waid nõukogudewõimu kaudu minnakse, siis oli meil täielik õigus.

Asutawa-kogu kokkukutsumise ilmlõpmata edasilükamine ei jätnud selle asutuse peale oma mõju awaldamata. Juba esimistel rewolutsioonipäewadel wäljakuulutatud, ilmus ta alles pärast 8—9-kuulist wihast klasside ja parteidewahelist wõitlust. Ta ilmus liig ilja selleks et loomiseosa etendada. Tema sisemist wõimetust kuulutas ette weel üks tõeasi, mis esiti tähtsuseta näis olewat, lõpuks aga asutawa-kogu saatuse otsustamiseks suurt osa mängis. Rewolutsiooni esimesel ajajärgul oli arwu poolest kõige suuremaks parteiks sots.-rewolutsionääride partei. Ülewalpool kõnelesime juba tema wormitusest ja kirjust sotsialistlisest koosseisust. Rewolutsioon wiib paratamata lagunemisele kogu, kes rahwuslise lipu all wälja astub. Pahem tiiw, kus töölised ja waesemad talupojad olid, muutus järjest iseseiswamaks, ja sattus parteis olewate wäike- ja keskkodanluse kõrgemate olustega lepita-

mata wastasrinda. Aga parteiorganisatsiooni ja traditsioonide seis wiiwitas möödapääsemata lagunemise protsessi. Proportsionaalne walimistesüsteem pulkab ju nagu teada kõige täiega parteide nimekirjades. Et aga parteide nimekirjad kaks kuni kolm kuud enne oktoobrikuupööret kokku olid seatud ja muutmataks pidid jääma, siis olid pahem- kui ka parempoolsed sots.-rewolutsionäärid waheldamisi ühe ja sellesama parteilipu all. Nii siis, oktoobrikuurewolutsiooni ajal, s.o. sel ajajärgul kui parempoolsed sots.-rew. pahempoolseid wangistasid ja pahempoolsed sots.-rewolutsionäärid Kerenski ministeeriumi kukutamiseks enamlaste poole kaldusid, olid wanad nimekirjad makswad ja asutawa-kogu walimistel olid talupoegadeulgad sunnitud niisuguste nimekirjade poolt ääletama, kus esimesel kohal Kerenski seisis ja temale ta walitsuse kukutajate nimed järgnesid. Kui oktoobrikuueelsetel kuudel rahwaulgad järjekindlalt pahemale poole kaldusid, töölised, soldatid ja talupojad ulkadena enamlaste ümber koonesid, siis awaldas see edu ennast sots.-rewolutsionääride partei pahema tiiwa kõwenemist parema kulul. Selleest seisis aga sots.-rew. partei nimekirjades endiselt kolmneljandikku wanadest parema tiiwa tegelastest, kes koalitsioonijajärgul wabameelse kodanlusega terwe oma rewolutsioonilise soowituse ära olid kulutanud. Siia juure peab weel lisama, et walimised kohe paar nädalat pärast oktoobrikuupööret olid. Teade wõimuwahetamisest lagunes pikkamisi pealinnast ümbrusse, linnadest küladesse. Talupojad teadsid wähe mis Peterburis ja Moskwas tehakse. Nad ääletasid „maa ja wabaduse“ ja oma esitajate eest maakomiteedes, kes suuremalt jaolt rahwuslise lipu all olid, kuid ühes sellega ääletasid nad Kerenski ja Awksentjewi eest, kes maakomiteesi laiali ajasid ja nende liikmeid wangi wõtsid. Sellejärele tekkis sarnane poliitikaline wastaolu, et üks neist kahest parteist, kes asutawa-kogu laiali saatis, nimelt pahempoolsed sots.-rewolutsionäärid, selle partei üleüldise nimekirja järele läbi läks, mis asutawale-kogule enamuse andis. See olude tõelik külg näitab selgelt, kuidas asutaw-kogu poliitikalisesest wõitlusest ja parteide arenemisest maha oli jäänud. Jääb järele weel küsimuse põhjusedmõttelikkude külge waadata.

Demokraatia põhjused ja proletariaadidiktatuur.

Kui marksistid ei ole meie kunagi wormilist demokraatiat jumaldanud. Klassilises ühiskonnakorras mitte ainult ei kõrvalda demokraatlikud asutused klassi võitlust, vaid annavad ka klassiwidele äärmiselt pooliku avalduse. Jõukamatel kihtidel on alati sajad ja tuhanded abinõud käepärast töörahva võimu võltsimiseks, moonutamiseks ja vägistamiseks. Veel puudulikumad klassi võitluse avaldajad on demokraatlikud asutused rewolutsioonitingimistes. Marx nimetas rewolutsiooni „ajalooweduriks“. Awaiku võitlusega võimu pärast, koguvad töörahvaulgad lühikese ajaga suuri poliitikalisi elutarkusi ja lähewad sel teel ruttu ühelt arenemiseastmelt teisele. Sellewasta jääwad aga raske mehhanismusega demokraatlikud asutused sellest edenemisest seda rohkem maha, mida suurem maa ja mida puudulikum tema tehnikaline aparaat.

Asutawas-kogus sünnitasid enamuse parempoolsed sots.-rewolutsionäärid. Parlamentlise mehhanismuse järele oleks pidanud riigiwõim nende käes olema. Aga parempoolsete sots.-rewolutsionääride parteil oli wõimalus seda wõimu terve oktoobrirewolutsioonielisel ajajärgul oma kätte wõtta. Tema oidis aga wõimust eemale ja andis lõwiosa sellest wabameelsele kodanlusele, ja nimelt selle tõttu kaotas ta selleks silmapilguks kui asutawa-kogu enamus teda wormiliselt walitsust looma kohustas, wiimase pooleoidmisetagawara rewolutsioonilistes rahwaulkades.

Töölisteklass ja punasekaartlased olid parempoolsete sots.-rewolutsionääride partei wasta waenulikud. Sõjawäe rõhuw enamus toetas enamlasti. Rewolutsioonilised külalanelikud jagasid oma pooleoidmist pahempoolsete sots.-rew. ja enamlastega. Madrused, kes nii tähtsat osa rewolutsioonisündmustes mängisid, olid pea wiimaseni meie poolt. Nõukogudest kes oktoobrikuul, s.o. kuni asutawa-kogu kokkuastumiseni, wõimu oma kätte wõtsid, olid parempoolsed sots.-rewolutsionäärid sunnitud lahkuma. Kelle peale wõis ministeerium toetada, mis asutawa-kogu enamuse poolt oleks loodud? Tema seljataga olid külalanelased, aritlastekiht ja ametnikud; paremalt poolt oleks teda aegajalt kodanlus toetanud. Aga sarnasel walitsusel poleks mingisugust ainelist wõimuaparaati olnud. Poliitikalise elu keskkohtades, nagu Peterburis, oleks ta esimistel

sammudel leppimata wastatöötamisega kokku pörganud. Kui nõukogud neis tingimistes demokraatliste asutuste wormilisele loogikale alla oleks annud, walitsuse Kerenski ja Tshernowi parteide kätte jätnud, siis oleks see õõnistatud ja jõuetu walitsus ajutiselt poliitikalist elu ainult seganud, et uue wastaakkamise läbi mõne nädala pärast jälle ümber lükatud saada. Nõukogud otsustasid seda iljaksjäänud ajaloolist katset alammäärani wähendada ja saatsid asutawa kogu sel samal päewal laiali kui ta kokku kogus.

Sellepärast süüdistati meie parteid wihaselt. Asutawa kogu laialisaatmine awaldas kahtlemata alba mõju ka wäljamaa sotsialistliste parteide juhtiwate ringkondade peale. Selles poliitikaliseelt möödapääsemata ja paratamata aktis nähti seal parteilise omawoli ja kitsaringkonna omawalitsust. Kautsky awaldas terwe rea kirjatükkisid, milles ta omale omase kuiwusega töörahwa sotsiaalrewolutsiooniliste ülesannete ja poliitikalise demokraatia walitsuse wastastikkust wahekorda seletas. Ta tõendas et tööliste klassile demokraatlise korra aluste alaloidmine kõige lõpuks alati kasulikum on. Arusaadawalt on see üleüldiselt täieste õige. Aga Kautsky muutis selle ajaloolise tõe teaduslikuks labasuseks. Kui töörahwale wiimasel juhtumisel kasulikum on klassiwõitlust ja isegi oma klassidiktatuura demokraatliste asutuste raamidega piirata, siis ei tähenda see weel, et ajalugu talle alati sarnast ühendust wõimaldab. Marxi teooriast ei paista mingil kombel, et ajalugu alati sarnaseid tingimisi loob, mis töörahwale kõige „kasulikumad“ on. Raske on praegu ette ütelda kuidas rewolutsioon oleks arenenud, kui asutawa kogu teisel ehk kolmandal rewolutsioonikuul kokku oleks kutsutud. Wäga wõimalik, et walitsewad sots.-rewolutsionääride ja wähemlaste parteid siis endid ühes asutawa koguga mitte üksi tegujõuliste kihtide silmis poleks määrinud, kes nõukogusid toetasid, waid ka wähemarenenud demokraatliste ulkade silmis, kes oma lootused mitte nõukogude, waid asutawa kogu peale panid. Niisugustes oludes oleks asutawa kogu laialisaatmine uutele walimistele wiinud, kus pahempoolsed parieid enamusesse oleksid tõusnud. Aga arenemine läks teist teed. Asutawa kogu walimised olid rewolutsiooni üheksandal kuul. Selleks ajaks oli klassiwõitlus juba sarnase pingutuseni arenenud, mis sisemise pealerõhumise tagajärjel demokraatia ametlikud raamid purustas. Töörahwa järel läks sõjawägi ja waesemad

talupojad. Need klassid pidasid aga parempoolsete sots.-rewolutsionääridega otsekohest ja wihast wõitlust. Aga see partei oli demokraatlise walimiseaparaadi raske mehahnismuse tõttu asutawas-kogus enamuses ja ilmutas oktoobrieelset rewolutsioonijärku. Sai niisugune wastaolu mis demokraatia wormilistes raamides lubataw pole. Ja ainult poliitikalised pedandid, kes klasside wahekorra rewolutsioonilist loogikast aru ei saa, wõisiwad pärast oktoobrikuusündmuse töörahwale labaseid juhatusi demokraatia kasulikkusest klassiwõitluses jutustada.

Ajalugu seadis küsimuse palju terawamalt ja asjalikumalt üles. Asutaw-kogu pidi oma enamuse järele wõimu andma Tshernowi, Kerenski ja Tseretellide kätte. Kas oleksid need ringkonnad rewolutsiooni juhtida wõinud? Kas oleks neid toetanud klass, kes rewolutsiooniselgrooks on? Ei. Rewolutsiooni reaalne klassiline tuum pörkas lepitamatalt kokku tema demokraatlise koorega. Sellega oli asutawa-kogu saatus määratud. Tema laialisaatmine oli ainus wõimalus seda wastaolu lahendada, mis mitte meie süü polnud, waid eelmiste sündmuste arenemisel tekkinud oli.

Rahuläbirääkimised.

Ajaloolisel teisel ülewenemaalisel nõukogudekongressi õösisel koosolekul wõeti dekreet rahu üle wasta. Nõukogude wõim oli sel silmapilgul maa tähtsamates punktides waewalt tekkinud ja tema jõu sisse uskujate arw oli wäljamaal tähtsuseta wäike. Meie wõtsime dekree di kongressil üheläälel wasta; see näis aga paljudele ainult poliitikaline mee leawaldus olewat. Kokkuleppelased kinnitasid igal teelahk mel, et meie resolutsioon tegelikka tagajärgi ei anna, sest et üheltpoolt Saksa imperialistid meid ei tunnista, meiega läbi rääkida ei taha ja teiselt poolt liitlased meile erarahuläbirääkimiste pärast sõda kuulutawad. Nende ettekuulutuste tähe all astusime esimised sammud üleüldise demokraatlise rahu eest. Dekreet wõeti 26. oktoobril wasta, kui Kerenski ja Krasnow Peterburi wärawate ees seisid, ja juba 7. nowembril pöörasime raadiotelegrafiga liitlaste ja waenlaste poole ettepanekuga üleüldist rahu teha. Wastuseks selle peale teatasid liitriikide walitsused oma sõjaliste agentide kaudu selleaegse

sõjawägedeülejuhataja Duhoninile, et erarahuläbirääkimiste awamise edaspidised sammud meile raskeid tagajärgesid wõiwad tuua. Meie wastasime selle peale 11. nowembri protestiga; kõigile töölistele, soldatitele ja talupoegadele üleskutset awaldades teatasime, et me mingil tingimisel seda ei luba, et meie sõjawägi wäljamaa kodanluse kepi all oma werd walab. Me eitsime lääne imperialistide ähwardused kõrwale ja wõtsime kogu wastutuse rahupoliitika jatkamise eest rahwuswahelise töölisteklasi ees oma kanda. Oma põhjasmõttelistele tötustele truuks jäädes, awaldasime salalepingud ja teatasime, et kõik selle ära pühime mis! kõigi maade töörahwaste uwidele wähegi wasta käib. Kapitalistlised walitsused katsusid meie paljastusi üksteise wasta kasutada, aga rahwaulgad said meist aru ja tunnistasid seda. Mitte ükski sotsiaalisamaaline ajaleht, niipalju kui meil teada on, ei julenud tööliste ja talupoegade walitsuse põhjaliku diplomaatia wiiside ümbermuutmise wasta, selle wasta, et me kõigist tema alatutest ja aututest tempudest lahti ütlesime, protesteerida. Meie tegime oma diplomaatia kohuseks rahwaulkasid arida, nende silmi walitsuste tõeliku poliitika nägemiseks lahti teha, neid wihasele wõitlusele kodanlise-kapitalistlise korra wasta ühendada. Saksa kodanline ajakirjandus süüdistas meid läbirääkimiste „wenitamises“; aga kõik rahwad ahnitsesid teateid Bresti kahekõne üle, ja see mõjus rahuasja peale läbirääkimiste kestwuse ajal kahe ja poole kuu jooksul ästi, mida isegi meie ausamad waenlased tunnista-tama pidid. Esimist korda pandi rahuküsimus sarnasele alusele, kus wõimata oli teda niingisuguste näitelawataguste sepitsustega kinni määrada. 22. nowembril kirjutasime kokkuleppele alla, mille järele sõjategewus terwel wäärinnal, Baltimerest Mustamereni seisma jäi. Meie tegime liitlastele uueste ettepaneku ühes meiega rahuläbirääkimisi alata, kuid wastust meie enam ei oodanudgi, olgugi et liitlased meid sel korral enam ei ähwardanud. Rahuläbirääkimised algasid 9. detsembril, s.o. poolteist kuud peale rahudekreedi wastawõtmist, sellepärast on ka sotsiaal-äraandlaste ja müüdawa ajakirjanduse süüdistused meie wasta waled, nagu poleks meie liitlastega kokku rääkida püüdnud. Meie teatasime neile poolteise kuu jooksul igast oma sammust ja kutsusime neid järelejätmatalt rahuläbirääkimistega ühinema. Meie südametunnistus on Prantsuse, Itaalia ja Inglismaa rahwaste ees puhas. . . Meie

tegime kõik mis wõisime, et kõiki sõdiwaid riikisid rahu-
 läbirääkimistele koondada. Mitte meie peale ei lange süü
 selle eest et meie sunnitud olime eraläbirääkimisi algama,
 waid lääneriikide imperialistide ja ka nende Wene parteide
 peale, kes kõik aeg Wene tööliste ja talupoegade walit-
 suse peatset surma ette kuulutasid ja liitlastele tõendasid,
 et meie rahualgatus tõsine pole. Nii ehk teisiti, 9. det-
 sembril algasid rahu läbirääkimised. Meie saatkond awaldas
 põhjusemõttelise teadaandmise, mis üleüldise demokraatlise
 rahu aluseid niisugusel kujul iseloomustas, nagu see
 26. okt./8. nowembri dekreedis üles oli seatud. Wastas-
 rind nõudis koosolekuwaheaga, mille järele läbirääki-
 miste uuendamine Kuhlmanni ettepanekul ikka enam ja
 enam edasi lükati. Oli selge et neljaühendusel raske oli
 meie deklaratsiooni peale wastust kokku seada. 25. det-
 sembril anti see wastus. Neljaühenduse diplomaadid
 ühinesid demokraatlise rahuwormliga — rahu ilma
 maadewõtmiseta ja sõjakulude tasumiseta rahwaste enese-
 määramise põhjal. Meile oli täieste selge et see silma-
 kirjalikkus on. Aga ka silmakirjalikkust ei oodanud meie,
 sest nagu üks Prantsuse kirjanik ütleb on silma-
 kirjalikkus tasu, mida pahadus eadusele maksab.
 Ja see et Saksa imperialismus tarwilikuks pidas
 seda tasu demokraatlistele põhjusemõtetele tuua, kinnitas
 meie arwamist, et Saksamaa sisemine seisukord äärmiselt
 tõsine on. . . . Ja kuigi meie üleüldse ärrade Kuhlmanni
 ja Tshernowi demokraatlikkusest enesele pettekujutusi ei
 loonud, selleks tundsiime Saksa ja Austria-Ungria walitse-
 wate klasside loomust küllalt ästi, siisgi peame tunnis-
 tama, et meie niisugust kuristikku ette ei kujutanud, mis
 mõne päewa pärast Saksa imperialistide tõsiseid ettepane-
 kuid sellest wormlist eraldas, mis ärra von Kuhlmann
 25. dets. Wene rewolutsiooni plagieerides awaldas. Sar-
 nast äbematusst meie ei oodanud. . . .

Wenemaa töörahwa peale mõjus Kuhlmanni wastus
 ästi. Selles nähti keskriikide juhtiwate klasside kartust
 Saksamaa töölisteulkaades kaswawa rahutuse ja käärimise
 pärast. 28. detsembril oli Peterburis suurepäraline mee-
 lawaldus demokraatlise rahu auks. Aga järgmisel om-
 mikul tuli meie saatkond Brest-Litowskist tagasi ja tõi
 need rööwlinõudmised ühes, mida Kuhlmann keskriikide
 nimel oma „demokraatliste“ wormlite seletuseks oli
 annud. Esimisel silmapilgul näib see arusaamata olewat,

mille peale tegelikult Saksa diplomaatia lootis, kui ta meile oma demokraatlikud wormlid selleks awaldas, et kahekolme päewa pärast oma undiisu näidata. Wähemalt riskeeriwad näiwad need teoorialised waidlemised olewat, mis demokraatlike wormlite pärast suuremalt osalt Kuhlmanni enese algatusel peeti. Et sel teel kesriikide diplomaatia suuri loorberid ei oodanud, pidi talle enesele kõigepealt selge olema. Aga Kuhlmanni diplomaatia iseloom oli sellepärast saladuslik, et see ärra kindlalt lootis, et meie walmis oleme temaga koos nelja käega mängima. Ta rehkendas sellejuures umbes nii: Wenemaale on rahu tarwis. Enamlased said wõimule rahu eest wõideldes. Enamlased tahawad walitsusesse jääda. See on neile sel tingimisel wõimalik kui rah tehakse. Tõsi, nad sidusid endid teatud demokraatlike rahuprogrammiga. Aga misjaoks on siis ilmas diplomaadid, kui mitte selleks et musta walge pähe wälja anda? Meie, sakslased kergendame enamlastele seisukorda, seal juures oma rööwimisi ilustatud eeskirjadega warjates. Enamlaste diplomaatial on küllalt põhjusi asja poliitikalistesse peensustesse tungimata jätta, ehk õigemine, pettuse wormlite sisu maailmale awaldamata jätta. Kuhlmann lootis, teiste sõnadega, meie waikimise ja nõusoleku peale: tema annab meile meie ausad wormlid tagasi ja meie lubame ilma protestita teda maid ja rahwaid Saksamaa korralduse alla wõtta. Saksamaa tööliste ees saab see wägiwaldne ahnitsemine niimoodi Wene rewolutsiooni poolt eaks kiidetud. Kui meie waieluste ajal näitasime, et asi meile tühjades sõnades ja näitelawataguse poliitika warjamises ei seisa, waid rahwaste rahuliku kooselu demokraatlikes põhjused, siis pidas Kuhlmann seda kuritahtlikeks waikimiselepingu rikkumiseks. Tema ei tahtnud mingil tingimisel oma 25. detsembril awaldatud wormli seisukohalt lahkuda ja püüdis, oma teritatud bürokraatlik-juriidilise loogika peale toetades, kogu ilmale selgeks teha et must walgest millesgi lahku ei lähe, et ainult kuritahtlikkus meid seda lahkuminekut tõendama sunnib. Austria-Ungria esitaja krahw Czernin mängis rahuläbirääkimistel sarnast osa mida keegi wääriliseks ega mõjuwaks ei nimeta. Tema oli kui loodud Kuhlmanni käemees ja tegi selle ülesandel igal kriitikalisel silmapilgul terawaid ja kõlwatuud tähendusi. Sellewasta tõi kindral Hoffmann läbirääkimistele wärskendawat õhku.

Ilma et ta Kühlmanni diplomaatlisele õiguseseletamisele suuremat tähtsust oleks annud, pani ta mitu korda oma soldatisaapa lauale, mille ümber kõige keerulisemad juriidilised waelused arenesid. Meie ei kahelnud põrmugi, et nimelt kindral Hoffmanni saabas ainukene tõsine asjalikkus rahuläbirääkimistel on.

Suureks trumbiks Kühlmanni käes oli Kiiewi raada-saatkonna osawõtmine rahuläbirääkimistest. Wõimulepääsenud Ukraina wäikekoodanlastel oli otsustawa tähtsusega see, et Euroopa kapitalistlikud walitsused neid „tunnistaksid“. Esiti pakkus raada ennast liitriikide teenistusesse ja sai sealt taskurahaks mõnesugused summad, siis aga saatis ta oma esitajad Brest-Litowski, et Wenemaa rahwaste seljataga Saksa-Austria walitsuse käest oma riigile seaduslikku sündimisetunnistust wälja kaubelda. Waewalt oma „rahwuswahelist“ olemist alates, ilmutas Kiiewi diplomaatia sama silmaringi ja kõlblist tasapinda, mis alati Balkani poolsaare pisikesi poliitikamehi iseloomustasid. Ärrad Kühlmann ja Czernin ei teinud muidugi endile mingisuguseid pettekujutusi uue läbirääkimistest osawõtja soliidsuse üle. Aga nad rehkendasid õieti, et Kiiewi saatkonna osawõtmine mängu keerulisemaks teeb ja et see neile kahjulik pole.

Esimisel ilmumisel Brest-Litowski iseloomustas Kiiewi saatkond Ukrainat kui asutatawa Wenemaa föderatiivse wabariigi lahutamata osa. See tegi keskriikide diplomaatidel töö nähtawalt raskemaks, kes oma peaülesannet selles nägid, et Wenemaa wabariiki uueks Balkani poolsaareks muuta. Teisel ilmumisel teatasid raada-saadikud Saksa-Austria diplomaatide etteütlemise järele, et tänasest peale Ukraina Wenemaa föderatsioonist lahkub ja täieste iseseiswaks wabariigiks saab.

Et lugejal wõimalik oleks kergemine ja selgemine sellest sei-ukorrast aru saada, millesse nõukogudewõim rahuläbirääkimiste wiimasel silmapilgul sattus, pean ma tarwilikuks siinkohal seda kõnet peajoontes korrata, mida selle raamatu kirjutaja wälisteasjade rahwakomissarina täidesaatwa-keskkomitee koosolekul 14. weebr. 1918. a. pidas.

Wälisasjade rahwakomissari kõne.

Seltsilised! Nõukogude-Wenemaal ei tule üksi loovat tööd teha, waid ka wanu arweid õiendada ja teatawa astmeni pealegi wäga kõrgeid — maksta esimises joones sõja arwete eest, mis 3¹/₂ aastat wälitas. Sõda oli sõdiwate maade majanduslise wägewuse proowimine. Wenemaa, kui waesema ja majandusliselt mahajäänud maa saatus oli pikalewenitatud sõjaga otsustatud. Sõjaliste aparaatide wägewa kokkupõrkamise järeldusel polnud wiimasel kohal otsustandew sõdiwate maade tööstuse ümberloomine sõjaliste tarberiiistade walmistamiseks, wõimalikult ruttu oma tööstust järjest nõutawate äwitamiseriiistade walmistamiseks, mis rahwaste tapalawal nii ruttu ära kulusid, ümber luua. Igal ehk peaaegu igal, muuseas ka kõige enam mahajäänud riigil wõis sõja algusel wägewaid äwitamiseriiistu olla, s.o. wõis neid wäliselt turult saada. Nii tegid kõik mahajäänud riigid, nii tegi ka Wenemaa. Aga sõda raiskab ruttu oma surnud kapitali ära ja nõuab selle wahetpidamata walmistamist. Iga ilmasõjakeeru kistud üksiku maa sõjalist wägewust mõõdetakse sellega, kuidas ta iseseiswalt sõja ajal suurtükka, kuulisid ja teisi äwitamiseabinõusid walmistada suudab.

Kui sõda jõududewahekorra küsimuse lühikese ajaga otsustanud oleks, siis oleks ka Wenemaal teoorialik võimalus olnud sinnapoole kaewikuid jääda kuhu wõit oleks jäänud. Aga sõda wenis pikale ja mitte juhuliselt. Juba see et wiimase pooleaastasaja jooksul kogu rahwuswaheline poliitika nõndanimetatud Eüroopa „tasakaalu“ ehitas, s.o. et waenulised jõud ligikaudu ühesuurused oleksid, pidi paratamata praeguse aja kodanliste rahwuste wägewuse ja rikkuse juures sõjale äärmiselt pikaldase iseloomu andma. See tähendab kõigepealt nõrgemate ja majandusliselt arenemata maade nõrkemist.

Kõige wägewam oma sõjalise jõu poolest teiste riikidega wõrreldes oli Saksamaa, oma tööstuse wägewuse tagajärjel, mis wanaaegse riigikorra juures ajakohaselt korraldatud oli. Prantsusmaa jäi oma wäikekodanlise majapidamisega ja peasjalikult majandusliku kokkuoidmisega Saksamaast kaugele taha; isegi niisugune wägew asumaaderiik kui Inglismaa, oli oma tööstuse alaloidliku iseloomu tõttu Saksamaaga wõrreldes sellest nõrgem. Kui ajalugu Wene rewolutsiooni ette rahuläbirääkimiste

küsimuse pani, ei kahelnud meie, et seni kui maailma rewolutsiooniline töörahwas neisse läbirääkimistesse oma otsustawa jõuga wahele ei sega, meie 3¹/₂-aastase sõja arweid maksuma peame. Meie ei kahelnud selles, et Saksa imperialismuses niisuguse wastase leiame, kes oma iigla-jõudu ja wägewust, mis käesolewa sõja jooksul nii selgelt ilmsiks tulnud, läbi ja läbi tunneb.

Kõik need mõnitused, mida kodanlased awalikult laiailaotasid, nagu oleks meie siis tugewamad, kui läbirääkimisi liitlastega ühiselt peaksime, on põhjalikult waled. Selleks et teadmata tulewikus liitlastega ühiselt läbirääkimisi pidada, peame meie kõigepealt liitlastega ühiselt edasi sõdima, aga kui meie maa kurnatud ja jõuetu on, siis nõrgestab nimelt sõja edasipidamine teda weel enam, aga mitte rahuläbirääkimised. Meil tuleks siis sõja lõpuarweid weel alwemates tingimistes õiendada kui nüüd. Kui isegi see laager, kuhu Wenemaa kodanluse ja tsarismuse sepi-tuste tagajärjel sattus, mille eesotsas Suur-Britannia seisab, kus selguks et see laager sõjast wõitjana wälja tuleb, lubame minutiks selle wäheuskumisewäärilise arwamise, siis ei tähenda see weel, seltsimehed, et Wenemaa ka wõitja on. Sest sõja edasikestmise korral oleks Wenemaa kesk wõidurikast laagrit weel enam kurnatud ja lõnutud kui praegu. Selle laagri peremehed, kelle kätte wõiduwiili oleks jäänud, s.o. Inglismaa ja Ameerika, oleks meie maale samasugused tingimised awaldanud nagu Saksamaa imperialismus rahuläbirääkimistel awaldas. Rumalus ja alatsemisewäärt lapsikus oleks imperialistide maade poliitikat teisiti innata, peale alasti omakasu ja ainelise jõutaga-ajamise. Tähendab, kui me praegu, kui riik, maailma imperialismuse ees nõrgad oleme, siis mitte sellepärast et sõjatulest lahkusime, etteteadwalt endid rahwuswaheliste sõjakohustuste pigistusest wabastasime; ei, meie oleme nõrgad tsari ja kodanlasteklasside poliitika tagajärjel, kelle wasta me rewolutsioonilise parteina enne sõda ja sõjaajal wõitlesime.

Teie mäletate, seltsilised, missugustes tingimistes teie saatkond ühelt 3-da ülewenemaalise nõukogudekongressilt otsekohe Brest-Litowski sõitis. Siis teatasime teile läbirääkimiste käigust ja tutwustasime teid wastase poole nõudmistega. Need nõudmised, nagu mäletate, seisid moonutatult wõi õigemine poolmoonutatult Leedumaa, Kuuramaa ja osa Liiwimaa jagamises, Muhu saarte ahnit-

semises, poolwarjatud sõjakulu nõudmises, mida sel korral 6—8, isegi 10 miljardi rubla peale arvasime. Läbirääkimiste waheajal, mis 10 päewa kestis, tekkisid Austria tööliste ulgas käärimised ja töötörked. Need töötörked olid meie rahuläbirääkimistewiisi esimised õigekstunnistamised, millega keskriikide töörahwas toetas meid wõitluses Saksa militarismuse maadeahnitsemiste nõudmiste wasta. Kui alatsemisewäärilised on need kodanlise ajakirjanduse tõendused, kus räägitakse et meie alles pärast kahekuulist läbirääkimist Kühlmanniga teada saime, et Saksa imperialismus meile rööwtingimised ette paneb. Wale, seda teadsime meie waremalt. Aga Saksa imperialismuse esitajatega „rääkides“ tahtsime neid jõudusid suurendada, kes Saksa militarismuse wasta wõitlesid. Meie ei tötanud siin mingisuguseid imesid; ainult kinnitasime, et see tee mida mööda läheme ainuke tee on, mis rewolutsioonilisele demokraatiale selle edaspidise arenemise wõimaluse kindlustab.

Wõib nuriseda, et teiste maade ja osalt keskriikide proletariaat liig pikaldaselt awalikule rewolutsioonilisele wõitlusele asub — ja tema arenemise takti wõib aeglasteks tunnistada — aga siiski oli Austria-Ungrias liikumine, mis üleriiklise ulatuse omandas ja Bresti läbirääkimiste otsekohene järelkaja oli.

Siit ärasõites rääkisime ühes teiega, et põhjusi kinnitada pole et nimelt see liikumiselaeene Austria-Saksa militarismuse ära pühib. Selles kindlad olles oleksime arusaadawalt eameelega lubanud, mida mõned isikud nõudsid, et me mingil juhtumisel Saksamaaga erarahule alla ei kirjutaks. Ma ütlesin siis juba et sarnast tötust meie anda ei wõi, see oleks Saksa militarismuse wõitmise kohustuse oma peale wõtmine. Aga sarnast wõitmise saladust meil käepärast polnud. Ja niipalju kui me wõimetud olime lühikese ajaga maailmajõudude wahekorda muutma, teatasime ausalt ja awalikult, et rewolutsiooniline wõim sunnitud on teatud tingimistel maadeahnitsemise rahu wasta wõtma. Langemine algab seal kus katseid tehakse rahwa ees rööwimise rahu warjata, aga mitte seal kus sunnitud ollakse seda rahu wasta wõtma.

Aga ühes sellega näitasime, et me läbirääkimiste jätkamisele sarnastel tingimistel sõidame, mis neile paranenud, meie wasta aga alwemaks läinud on. Meie panime tähele Austria-Ungria töörahwa liikumist, ja paljud asjaolud kõne-

lesid selle poolt, seda rõhutasid ka Saksa sotsialdemokraatia esitajad riigipäewal, et Saksamaa samasuguste sündmuste läwel seisab. Selle lootustega sõitsime. Esimistel päewadel meie teise Bresti sõidu järele tõi raadio-telegraf Wilna kaudu esimised teated selle üle, et Berliinis määratu streigiliikumine areneb, mis samuti kui Austria-Ungriasgi Bresti läbirääkimistekäiguga seotud ja selle tagajärg on. Aga nagu see klassiwõitluse mõtlemisewiisi tagajärjel alati on, nimelt laialise ulatusega proletaarlisel wäljaastumisel, missugust Saksamaa iialgi näinud polnud, pidi see jõukamaid klassisid tihedamaie ühinemisele ja leppimata wastapanekule sundima. Saksamaa walitsewad klassid on selleks küllalt kindla enesekaitse loomusunniga läbi imbunud et aru saada, et järeleandmine selles seisukorras milles nad on, kitsikuses rahwaulkade pealerõhumise ees, olgugi osaline järeleandmine, oma wõimu lõpetamist rewolutsiooni idee ees tähendab. Sellepärast saigi Kühlmann pärast esimest segaduseajajärku, kus ta teadlikult läbirääkimiste käiku wenitas, koosolekud määramata jättis ehk neid kõrwaliste wormiküsimuste arutamiseks kulutas, niipea kui streik lõpetatud ja ta otsusele jõudis et tema peremehi ukkasaamise ädaoht ei ähwarda, oma endise iseteadwuse ja kahekordse kindluse tagasi.

Meie läbirääkimisi raskendas Kijewi raada osawõtmine nendest. Meie teatasime sellest juba eelmisel korral, et raadaaaskond sel silmapilgul Bresti ilmus, kui raada organisatsioon Ukrainas kaunis tugew ja wõitluse tagajärg weel teadmata oli. Sel ajal tegime raadale ametliku ettepaneku meiega teatud lepingut teha; selle lepingu üheks tingimiseks oli nõudmine, et raada Kaledini ja Kornilowi wastarewolutsionäärideks tunnistaks ja meie wõitlust nendega ei segaks. Raada aaskond tuli sel silmapilgul, kui me temaga siin kui seal kokku leppida lootsime. Seal teatasime et seni kuni Ukraina rahwas teda tunnistab, meie wõimalikuks peame teda iseseiswa osawõtjana läbirääkimistele lasta. Aga mida kaugemale sündmused Ukrainas ja Wenemaal arenesid, seda terawamaks läks waen Ukraina alamate kihtide ja raada wahel, seda enam oli ka raada walmis keskriikide walitsustega igasugust rahu tegema ja, kui tarwilik, Saksa imperialismust Wenemaa wabariigi sisemistesse asjadesse wafelesegamiseks tõmbama, et raadat Wené rewolutsiooni wasta toetada. 9. weebbruaril u. k. j. saime teada, et meie seljataga Ukraina ja keskriikide walit-

suste wahel peetud rahuläbirääkimised alla on kirjutatud. 9. weebruari — Baieri Leopoldi sünnipäewa — peeti nagu see monarhistlikes maades kombeks, pidulikult; kas seekord raada nõusolekul — ei tea. Kindral Hoffmann laskis Baieri Leopoldi auks suurtükisid paugutada ja küsis selleks Kiiewi saatkonnalt luba, sest et Brest-Litowsk rahu- lepingu põhjal Ukrainale läks. Sündmused kujunesid aga nii, et sel silmapilgul kui kindral Hoffman suurtüki kogu- paugu andmiseks Kiiewi raadalt luba küsis, raada terri- toorium, kui Brest Litowski wälja arwata, waga wäikseks oli jäänud. Peterburist saadud telegrammide põhjal tea- tasime keskriikide saatkonnale ametlikult, et Kiiewi raadat enam ei ole, mis läbirääkimiste käigu kohta siisgi ükskõik pole. Meie panime krahw Czernin'ile ette meie ohwitse- ride saatel oma esitajad Ukrainasse järele waatama saata, kas selle kontr-agent Kiiewi raada elutseb wõi mitte. Czernin oli nagu nõus, aga kui me küsisime, kas saatkonna saatmine seda tähendab et rahuleping nende tagasitule- miseni alla kirjutamata jääb, akkas ta kahtlema ja lubas Kuhlmanni arwamist selle kohta küsida. Pärast järele- küsimist saatis ta eitawa wastuse. See oli 8. weebruaril; 9. weebruariks pidi leping tingimata alla kirjutatud olema, see ei kannatanud minutitgi wiwitamist, mitte üksi Baieri Leopoldi sünnipäewa pärast, waid tähtsamal põhjusel, mida Kuhlmann muidugi Czerninile ära seletas: „Kui me praegu oma esitajad Ukrainasse saadame, siis wõiwad nad tõeste näha, et raadat olemas pole; nii jääme ühise aalewenemaalise saatkonnaga wastamisi, mis meie seisukoha rahuläbirääkimistel alwemaks muudab.“ Austria- Ungria saatkond ütles meile: „Lahkuge põhjusemõtetest ja seadige küsimus tegelikumale alusele, siis annab Saksa saatkond järele... Wõimata et sakslased näit. Mõnu saarte pärast edasi sõidida tahawad, kui teie selle küsimuse asja- likumalt ette toote.“ Meie wastasime: „Olgu, oleme nõus teie ametiwendasi Saksa saatkonnas nende wastatulelik- kusega eksamineerima. Seni waidlesime leedulaste, poola- kate, liiwlaste, lätlaste, eestlaste jt rahwaste enesemäära- mise pärast, ja kõigi nende küsimuste juures tuli awa- likuks, et enesemääramisest juttugi ei wõi olla. Nüüd waatame siis järele, mida te weel ühe rahwa enese- määramiseks ette walmistate, nimelt Wene rahwale, mis- sugused warjatud mõtted ja sõjaliselt tähtsat kawatsused Mõnu saarte ahnitsemise taga peituwad? Sest Mõnu

saartel, kui Eesti wabariigi iseseiswal osal ehk kui Wene-maa föderatiivse wabariigi omandusel, on meile ainult enese-kaitse, Saksamaa käes aga pealetungimise tähtsus, mis meie maa kõige elurikkamat kohta, iseäranis Peterburi ähwardab.“ Iseenesest mõista et Hoffmann mingisugusi järelandmisi ei lubanud. Otsustaw silmapilk oli käes. Sõda kuulutada meie ei wõinud. Selleks olime nõrgad. Sõjawäe sisemine side oli purustatud. Maa päästmiseks ja lagunemise parandamiseks on tarwilik töörahwaulkakid sisemiselt ühendada. Seda ingelist sidet wõib luua ainult põllul saha taga, wabrikus ja töökojas. Tarwis on sõja läbi kannatanud ja katastroofilisi põrutuseproowisid üleelanud rahwaulkased põllule, wabrikusse ja töökodadesse tagasi saata, kus nad endid jälle kodu tunneksid ja rahuliku tööga sisemise kindla korra looksid. See on ainukene pääsetee riigile, kes praegu tsarismuse patu pärast kannatab. „Rahu mida teie meie peale sunnite on sõjarahu ja meie wiime sõjawäe tapalawalt koju.“ Ühes sellega ütlesime Saksa militarismusele näkku: „Rahu mida teie meie peale sunnite on wägistamise rööwrahu. Meie ei luba et teie, ärrad diplomaadid, Saksamaa töölistele ütelda wõiksite: „Teie nimetasite meie nõudmisi maadeahnitsemiseks, aga waadake, meie nende nõudmiste üle tõime teile Wene rewolutsiooni allkirja.“ Tõsi, meie oleme nõrgad, ei wõi sõdida, aga meil on küllalt rewolutsioonilist jõudu teatamiseks, et meie wabatahtlikult oma allkirja selle lepingu alla ei anna, mida teie elawate rahwaste keha peale oma mõõgaga kirjutate.“ Meie ei annud oma allkirja ja ma arwan, seltsimehed, et me õieti tegime. (Kiiduawaldused.)

Seltsilised, ma ei taha ütelda, et Saksamaa pealetungimine meie wasta lõpenud on. See oleks liig kahtlane, kui Saksamaa imperialistlise partei wägewust tähele paneme. Aga ma arwan et seisukoht, mida me selle küsimuse otsustamisel wõtsime, Saksa militarismusele seda pealetungimist tuntawalt raskemaks teeb. Mis juhtuks kui ta ikka weel peale tungiks? Selle peale on ainult üks wastus: kui meie kurnatud ja meeleeitlikku seisukorda wiidud maal wõimalik on weel rewolutsioonilistes eluwõimulistes oludes waimustust tõsta, kui meil wõimalik on rewolutsiooni ja rewolutsiooni territooriumi kaitseda, siis ainult selle järele nagu seisukord praegu arenenud, milles me sõja lõpetamise ja rahulepingule allakirjutamata jätmise tagajärjel oleme. (Kiiduawaldused.)

Teine sõda ja rahu allakirjutamine.

Esimistel päewadel pärast rahuläbirääkimiste katkestamist kahtles Saksamaa walitsus ega teadnud missugust teed walida. Poliitikamehed ja diplomaadid arwasid nähtawaste, et peasi kätte saadud ja meie allkirjade tagajamiseksi põhjust pole. Kindralid olid aga igatahes walmis neid raamisi purustama, mis Saksa walitsuse poolt Brest-Litowski lepingus määratud. Professor Krigge, Saksa saatkonna nõuandja, ütles ühele meie saatkonnaliikmele, et Saksa wägede pealetungimisest juttugi olla ei wõi. Krahw Mirbach, kes sel ajal Peterburis Saksa saatkonna eesotsas oli, sõitis Berliini, lootes et sõjawangide wahetamise asjas kokku lepitud. See kõik ei takistanud kindral Hoffmanni — wiiendal päewal pärast rahuläbirääkimiste lõpetamist teatama, et waherahu lõpetatud on, kusjuures ta seitsmepäewalist tähtaega kohe, Bresti istumiste wiimasest koosolekust arwama akkas. Poleks tõeste kohane siinkohal kõlblist meelepaha selle alatuse kohta teritada; ta kujutab nii ästi et paremine wõimalik pole walitsewate klasside diplomaatia ja sõja kõlblusemõistet.

Uue Saksa sõjawägede pealetungimise arenemine oli Wenemaale äwitaw. Selle asemel et kokkuleppe järele meile pealetungimisest seitse päewa ette teatada, saime meie selle teate ainult kaks päewa warem. See seisukord tekitas sõjawäes segadust, kes järjekindlal lagunemiseastmel oli. Wastapanekust polnud peaaegu juttugi. Soldatid ei uskunud et sakslased pärast seda peale tungiwad, kui meie sõja lõpetatuks kuulutasime. Taganemise segadus alwas ka nende üksikute tahtewõimu, kes walmis olid wasta akkama. Peterburi ja Moskwa tööliselinnajagudes tõusis wiha sakslaste äraandliku ja tõega mõrtsukalise kallaletungimise pärast kõige kõrgema kraadini. Kümnetuhandatena astusid töölised neil ärewatel päewadel sõjawäkke. Aga asja organiseerimine jäi kaugele maha. Üksikud waimustatud sisesõjasalgad tundsid pärast esimest tõsist kokkupõrkamist korralikkude Saksa wäeosadega oma jõuetust. Sellest tekkis edaspidine meeoleu langemine. Tegelikult oli sõjawägi ammu surnud, üksikutesse osadesse jagunenud ja täitis taganedes kõiki teesid ja läbikäigukohtasi. Uue sõjawäe loomine ede-

nes kurnatud maa, tööstuse ja weoabinõude korra-
tuse pärast aeglaselt. Ainukeseks tõsiseks Saksa peale-
tungimise takistaja oli Wenemaa suurus.

Austria-Ungria walitsuse pea tähelepanek oli Ukraina
peale juhitud. Raada palus oma saatkonna läbi kesk-
riikide walitsustelt otsekohest sõjalist abi nõukogude
wasta, kes sel ajal terwes Ukrainas täieste wõitnud olid.
Nii awas Ukraina wäikekodanline demokraatia tööliste ja
waesemate talupogade wasta wõideldes wabatahtlikult
oma wärawad wäljamaa timukatele.

Samal ajal otsis ka Swinhufvudi walitsus Saksa püssi-
löökidelt abi Soome töörahwa wasta. Saksa militarimus
akkas nii terwe ilma ees awalikult Wene tööliste ja talu-
poegade rewolutsiooni timukaks.

Meie parteis tekkisid terawad waidlused sellepärast,
kas tekkinud olukorras Saksa ultimatumile alla andma ja
uuele lepingule alla kirjutama peame, milles igatahes palju
raskemad tingimised on — selles keegi ei kahelnud —
kui Brest-Litowski nõudmised. Ühe woolu esitajad ar-
wasid et praegu, kus sakslaste sõjariistus waheselega-
mine Wenemaa sisemisesse oludesse selge, mõtteta on
ühel Wenemaa osal rahu teha ja ükskõikseks pealtwaa-
tajaks jääda, kui lõunas ja põhjas Saksa wäed kodanlist
diktatuura maksma panewad. Teine wool, kelle eesotsas
Lenin seisis, leidis et igasugune pikendus, isegi lü-
hikene puhkus sisemiseks kindlustamiseks ja maa kaitse-
seisukorra kõwendamiseks tarwilik on. Pärast seda kui
kogu ilma ees nii kurbloomikult meie wõimetus, käesolewal
silmapilgul endid waenlase kallaletungimise wasta kaitseda,
awalikuks tuli, saadakse rahutegemisest aru kui teost
mida jõudude wahekorra raske seadus meile peale sun-
dinud. Oleks lapsik käesolewal juhtumisel kõlbliste
järelekaalumiste seisukohalt rewolutsioonilise moraali
peale waadata. Ülesanne ei seisa mitte selles et auga
ukka saada, waid selles et kõige lõpuks wõita. Wene
rewolutsioon tahab elada, peab elama ja igal wõimalusel
omale üle jõu käiwast wõitlusest kõrwale oidma, et aega
wõita ja oodata kuni Lääne rewolutsiooniline liikumine
temale appi tuleb. Saksa imperialismus peab alles Ing-
lise ja Ameerika militarismusega leppimata wõitlust.
Ainult sellepärast on rahutegemine Saksamaaga wõimalik.
Seda olukorda peame kasutama. Rewolutsiooni wõit on
kõrgem seadus! Rahu peab wasta wõetama, selle tagasi-

lõkkamiseks puudub jõud, peame puhkust maa sisemiste tööde korraldamiseks ja eraldi sõjaväe loomiseks tarvitama.

Kommunistlise partei kongressil võitsid rahu pooleoidjaid samuti kui 4-dal nõukogudekongressilgi. Nendega ühinesid veel paljud, kes jaanuarikuul Bresti lepingule allakirjutamise võimataks pidasid. „Siis“, ütlesid nad, „oleks Inglise ja Prantsuse töölised rahulepingule allakirjutamisest kui alatsemisewäärilisest allaandmisest enne võitlusekutset aru saanud. Inglise ja Prantsuse marurahwuslaste alatud süüdistused nõukogudewalitsuse nurgataguse poliitika üle sakslastega, oleks rahulepingule allakirjutamise järele mõnes Lääne-Euroopa töölisteringkonnas uskumist leidnud. Aga pärast seda kui me rahulepingule alla ei kirjutanud, pärast uut sakslaste pealetungimist ja wastapanekukatset pärast seda kui me sõjaline jõuetus irmsa tõena maailma ees awalikuks tuli, ei julge keegi meile võitluseta allaandmise pärast etteiteid teha. Brest-Litowski rahulepingu teisele suurendatud wäljaandele kirjutati alla, ja leping kinnitati ära.

Sel ajal tegid Ukrainas ja Soomemaal timukad oma tööd, ja mida kauem, seda enam ähwardas see Suurwennema elulisi keskohte. Nii on Suurwennema olemasolek iseseiswa riigina Euroopa rewolutsiooniga lahutamata seotud.

Kokkuwõte.

Kui meie partei võimu wõttis, nägime ette neid raskeid, millele wasta läheme. Majandusliselt oli maa sõja läbi wiimase võimaluseni wälja kurnatud. Rewolutsioon purustas wana walitsuseaparaadi ega jõudnud veel uut selle asemele luua. Miljonid töõjõud olid majanduslise elu loowa töö juurest eemale kistud, klassiliselt segi aetud, ingeliselt äwitatud. Majandusliselt ettevalmistamata alustel olew iiglasõjatööstus neelas enesesse rahwa elujõu, ja tööstuse ümberloomine oli igasuguste takistustega ühendatud. Korralagedus lagunes nii majanduslises kui poliitikalises elus laiali. Wenema talupojaseisus oli aastasadade jooksul loodusliselt maa metsiku distsipliinaga ühte sulanud ja ägas tsarismuse raudse distsipliina all. Majandusline arenemine õõnestas esimise,

rewolutsioon teise olukorra. Ingeliselt tähendas rewolutsioon isikliste tundmuste ärkamist talupoegadeulkaades. Anarhistlised jooned selles olid minewiku rõhumise paratamata järelused. Minna uue kindla korra juure, mis töölistekontrolli peale tööstuse üle rajatud, võib ainult rewolutsiooni anarhistlike nähtuste järkjärgulise sisemise paranemise läbi.

Teisestküljest ei taha jõukad klassid, kes wõimu juurest kõrwale surutud, oma seisukohte ilma wõitluseta ära anda. Rewolutsioon seadis maa eraomanduse õiguse ja tööstuse abinõude küsimuse, s.o. ekspluateeritawate klasside elu- wõi surmaküsimuse terawalt üles. Poliitikalisel tähendab see ägedat wahetpidamata salajast ja awalikku kodusõda. Omakorda wõimaldab kodusõda paratamata anarhistlisi woolusid töörahwaliikumises. Lagunenud tööstus, rahaasjandus, weowõimalused, toitlusekitsikus ja pikale weniw kodusõda teeb loowale ja organiseeriwale tööle iiglaraskusi. Sellegipärast võib nõukogudewõim lootusega tulewikku waadata. Ainult kõigi maajõudude täpipealse arwelewõtmise, ratsionaalse, s.o. ühe plaani järele korraldatud tööstuse, kõigi saaduste mõistliku ja kokkuoidliku jaotuse läbi on wõimalik maad päästa. See ongi sotsialismus. Kas lõpulik koloniidesse lagunemine wõi sotsialistline ümbersündimine — need on walikud, mille ees meie maa seisab.

Sõda pani kapitalistlike korra alla miinid. Selles on meie wõitmata jõud. Imperialistlike rõnga, mis meid surub, purustab töörahwarewolutsioon. Sellejuures ei kahtle me minutitgi, samati kui kümnete aastate jooksul põrandal all wõideldes meie tsarismuse paratamata äwinemises ei kahelnud.

Wõidelda, ridasid täiendada, töödistsipliina ja sotsialistlist korda sisse seada, tööwiljakust tõsta ja mitte mingisuguste takistuste ees seisma jääda — see on meie märgusõna. Ajalugu töötab meie eest. Töörahwarewolutsioon Eüroopas ja Ameerikas algab päew warem wõi iljem ja ei wabasta mitte üksi Ukrainad, Poolamaad, Kuuramaad, Soomemaad, waid kogu kannatawat inimsugu.

Sisukord.

	Lk.
Eessõna	3
Eessõna wenekeelsele wäljaandele	4
Wäikekoodanline aritlastekiht rewolutsioonis	5
Sõjaküsimus	8
Sõjakäik enamlaste wasta	9
18. juuni pealetungimine	11
Sisemine seisukord	13
Juulikuupäewad	15
Pärast juulikuupäiwi	18
Kornilowi mäss	19
Wõitlus nõukogudes	21
Demokraatline nõupidamine	24
Raskused wäerinnal ja wäe seljataga	26
Wõitlus walitsusewõimu pärast möödapääsemata	27
Wõitlus nõukogudekongressi kokkukutsumise pärast	28
Kokkupõrkamine Peterburi garnisoni pärast	29
Demokraatline nõukogu ja eelparlament	31
Sotsialistid-rewolutsionäärid ja vähemlased	33
Eelparlamendist lahkumine. Wäerinna ääl	35
Sõjarewolutsioonilise komitee komissarid	37
Juurewoolu suurenemine	39
„Peterburi nõukogu päew“	40
Kõikuwate wäeosade wõitmine	42
Wastaakkamise algus	43
Otsustaw päew	46
Rahwakomissaridenõukogu asutamine	48
Uue walitsuse esimised päewad	50
Junkrute mäss 29. oktoobril	52
Kerenski sõjakäik Peterburi peale	53
Kerenski õnneküttimise nurjaminek	56
Sisemised õõrumised	60
Demokraatia põhjused ja proletariaadidiktatuur	65
Rahuläbirääkimised	67
Wälisasjade rahwakomissari kõne	72
Teine sõda ja rahu allakirjutamine	78
Kokkuwõte	80

EESTI KIRJASTUSEOSAKOND

Peterburis, Fontanka 53, k. 9. Telef. 4 36 02.

Postiaadress: Петербург, Фонтанка 53, Эстский изд. отд.

TÖÖRAHWAKIRJANDUS.

1. **H. Pöögelmann**: Ühtlane elamiseraha. Ind 75 k. □ 2. **K. Zetkin**: Wõitlus wabaduse ja rahu eest Wenemaal. 40 k. □ 3. **L. Trotski**: Nõukogudewalitsus ja rahwuswaheline imperialismus. 1.20 k. □ 4. **R. Wakmann**: Imperialismus. 3 r. □ 5. **G. Sinowjew**: Töölistepüha 1-ne mai. 80 k. □ 6. Elagu Esimine Mai! 60 k. □ 7. **H. Pöögelmann**: Kommunistline (III) Internatsionaal. 3.50 k. □ 8. **K. Radek**: Anarhistid ja Nõukogude-Wenemaa. 2 r. □ 9. **M. Konkol**: 1871. a. kommuuna ajalugu. 2.50 k. □ 10. **I. Steklow**. Miks me kommunistid oleme? 3 r. □ 11. **G. Sinowjew**: Meie partei ajaloost. 4 r. □ 12. Wenemaa kommunistlise partei (enamlaste) programm. 2.40 k. □ 13. **H. Pöögelmann**: Ääremärkused Wenemaa kommunistlise partei programmi juure. 1 r. □ 14. **H. Pöögelmann**: Mõned põhijooned majanduslise elu korraldamiseks Eesti töörahwa nõukogudewabariigis. 5 r. □ 15. **J. Anwelt**: Töörahwa wõimuwaltisuse kindlustamisest. 10 r. □ 16. **L. Trotski**: Oktoobrirewolutsioon. □ 17. **J. Stern**: Ajalooline materialismus. 3.50 k. □ 18. **F. Mehring**: Ajalooline materialismus. □ 19. **K. Kautsky**: Marxi majanduseõpetus. □ 20. **I. Steklow**: Karl Marx. □ 21. **A. Lunatsharski** ja **G. Sinowjew**: Marx ja sotsialistline rewolutsioon. □ 24. **K. Marx**: Wabameelsed walitsemas. 9 r.

KOMUNISTLINE RAAMATUKOGU.

(Ladusse wõetud.)

2. **Marx** ja **Engels**: Kommunistline manifest. (Eessõnadega.) 2.40 k. □ 2-a. Kommunistlisest manifestist. I. **K. Kautsky** eessõna. 60 k. □ 2-b. Kommunistlisest manifestist. II. **Marx**'i ja **Engels**'i eessõnad. 30 k. □ 2-d. **Marx** ja **Engels**: Kommunistline manifest. (Eessõnadeta.) 1.20 k.

SÕJAWÄEKIRJANDUS.

1. Tarwilikumad sõjaasjanduse üksikud sõnad ja ütelsused Wene ja Eesti keeles 1.50 k. □ 2. Öppigem sõjaasjandust. 15 k. □ 3. I. Mis asjamees on punase-sõjawäe soldat. II. Pea meeles selt-siline punasesõjawäelane 15 k. □ 4. Meie lipp. 15 k. □ 5. I. Juhatuskiri punasesõjawäelasele. II. Juhatuskiri sõjariistadega ümberkäimiseks. III. Oia püssi! 35 k. □ 6. Wisshnjakow: Kuidas eaks märgilaskjaks saada. 1.50 k. □ 7. Öppige kuulipildujaga ümberkäima. 15 k. □ 8. **Algin**: Meelespidamiseks punase-sõjawäe instruktorile. 3.50 k. □ 9. Marssimise juhatused. 35 k. □ 10. Püssilaskmise juhatuskiri. 1 r. □ 11. Eesti punane-sõjawägi ja töörahwa kultuur. 70 k. □ 12. Punane-sõjawägi ja Eesti kultuur. 70 k. □ 13. Meelespidamiseks kommunistile sõjawäljal.

PÖLLUMAJANDUSLINE KIRJANDUS.

1. **Kii**: Talukogukonnast sotsialistlise kommuunani. 4 r. □ 2. **P. Döshler**: Miks 'a kuda põllutöökommuunasid asutada.

TEADUSLIK KIRJANDUS.

1. A. Wallner: Kaswatus ja aridus. 9 r. □ 2. A. Wallner: Ons kool ja eriti töökool meie ariduseasutuse ideaal? 3 r. □ 3. J. Jürgens: Uus ilmawaade ja usuküsimus. 20 r. □ 4. K. Timirjasew: Punane lipp. 7 r. □ 5. A. Lunatsharski: Kuidas sündis teadus? Kuidas sündis kunst? 3,50 k.

ÕPETLIK KIRJANDUS.

1. Dr Aleksandrowski: Lugemisetervisoid. 1,50 k. □ 2. Töörahwa tähtraamat 1919—1920. 13 r.

NOORESÕO KIRJANDUS.

1. M. Gorki: Kuidas mina õppisin. 80k. □ 2. L. Descaves: Püssipoiss. 80 k. □ 3. W. Buk: Kahekesi. 70 k.

ILUKIRJANDUS.

1. Eessaare Aadu: Wiimne pauk. 3 r. □ 2. Eessaare Aadu: Kalal. 2 r. □ 3. Eessaare Aadu: Üle mädasoo. 3 r. □ 4. Eessaare Aadu: Raudtee ääres. 1,50 k. □ 5. Eessaare Aadu: Alasti. 8 r. □ 6. Eessaare Aadu: Metsa serwal. 1,50 k. □ 7. Nikolai Sõsojew: Kirg ja mõistus. 4,50 k.

AJAKIRJANDUS.

„Klassiwõitlus“. Piltidega kuukiri. Kaksiknr 1/2, 3/4 ja 5/6 à 4 r., nr 7 2 r., nr 8 4 r., nr 9 8 r., nr 10 14 r., nr 11 30 r., nr 12 15 r. □ „Eesti kool“. Nr 5—12 à 1 r., nr 13 7 r. □ „Töörahwa kultuur“. Kuukiri. Nr 1/2 12 r., nr 3/4 35 r. □ Eesti töörahwa kommuuna nõukogu dekreedid, määrused ja teadaanded. Nr 1 3 r., nr 2 2,50 k.

PILTPOSTKAARDID.

1. J. Sihwer. □ 2. J. Anwelt. □ 3. J. E. Sõrmus. □ 4. J. Jaurés. □ 5. W. Liebknecht. □ 6. K. Liebknecht. □ 7. P. Lafargue. □ 8. Eesti kommunistlike sõjawägede komanderide kursuste esimised lõpetajad. □ 9. Eesti * kom. küttipolgu ratsaluurajatekomando Petseris. □ 10. Eesti kom. diwiisi soomusrong. □ 11. Eesti * kom. küttipolk läheb eelmistele seisukohtadele. □ 12. N. Lenin. □ 13. L. Trotski. □ 14. G. Sinowjew.

SEINAPILDID.

1. K. Marx. □ 2. N. Lenin. □ 3. L. Trotski. □ 5. R. Luxemburg. □ 6. K. Liebknecht. □ 7. Kommunaaride mälestusmüür. □ 8. G. Sinowjew. □ 9. F. Mehring.